

ספר

רוח חכמים

כולל דברי חכמה ומדע, אוצר פתגמים ערבים, ומכתמים נעימים, אשר שמעתי בשם גאוני עולם וחכמים מפורסמים, קבצתי כעמיר גורנה, וחרטתי בחרט אנוש, ללמד לאדם דעת, איך נאמנו דברי חז"ל שאמרו (עי' י"ט) אפילו שיחת חולין של ת"ח צריכה לימוד.

ועליו הוספתי קונטרס דברי צחות אשר אמרתי בעצמי דבר דבר דבר בעתו וקראתיו בשם

„דבר בעמו

ולבסוף קונטרס
מנחת יהודה

הוצאת והכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

ובו איות גרגרים מספרי הגדול מנחת עני' באורים
על תפלות ישראל מכל השנה.

מאת

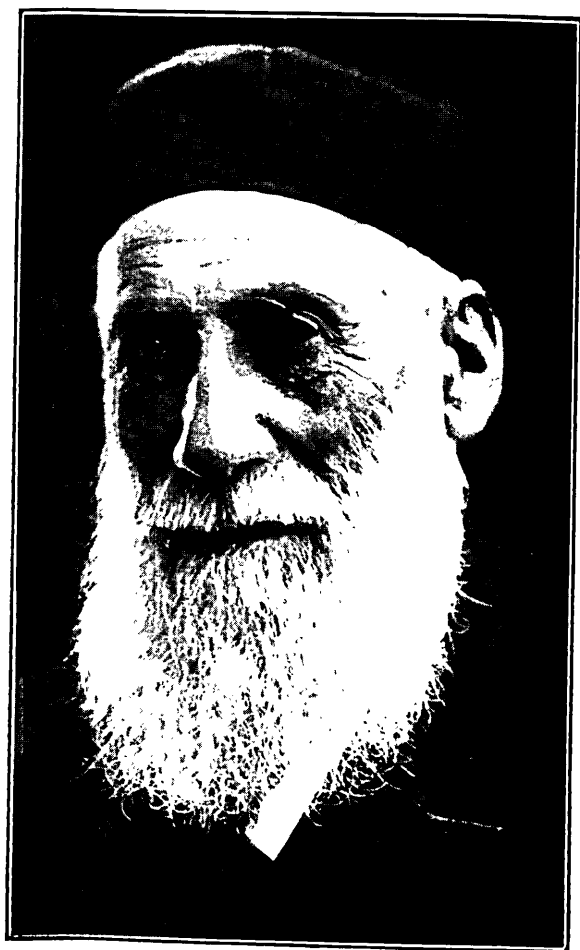
מאיר יואל בן לא"ה הסצון בסעיט מו"ח
יהודה ליב ב"ר מאיר וויגאדער

בעהמ"ח ספר „בית יהודה" עשרת חלקים, וספר „עמרת תפארת" על התורה, וספר „בית המדרש" חמשים דרושים, עם קונטרס „עומר מיהודה", וספר „מדרש פליאה" עם באורי „מאיר עינים" על קס"ב מדרשים פליאים, וספר „דברי חכמים, ושיחה נאה" וספר „לשון חכמים".

כל הספרים הנ"ל יצאו בעה"י לאור, מלבד שני חלקים האחרונים מספרי „בית יהודה" ומלבד חלק שני מכאורי „מאיר עינים" על עוד קכ"ג מדרשים פליאים, וספרי „חיי עולם" רוגטת הספר „מנורת המאור" וספר „מנחת עני" באור לסדר התפלות מכל השנה, אשר עודם אתי בכתובים.

כלם העליתי על הגליון פה עיר דובלין, אשר במדינת אירעלאנד, ובאתי על החותם מ"ו ימים לירח אדר ראשון שנת תרצ"ב לפ"ק. ונדפס בחדש תשרי שנת תרצ"ג לפ"ק בעיה"ק בירושלם.

דפוס סלומון, ירושלם.

מאיר וואל דויגאדער

אוצר פתגמים
צחות ומכתמים
מאנשים חכמים
גדולים ומפורסמים
בספר נרשמים
ויהיו קיימים
לזכרון עולמים

„RUACH CHACHOMIM”

GEMS OF HEBREW WIT AND WISDOM
COLLECTED AND PUBLISHED

BY

M. J. WIGODER

DUBLIN.

מזמור לתודה לרעי ויקירי חנכבר הירא וחרד לדבר ה' מו"ה ישראל אהרן
שמואלביץ נ"י אשר עמד על ימין המדפים שמה (בירושלים) ותמכהו להוציא
דבר מתוקן, יהיה על אדמת הקדש עוד רבות בשנים, וימלא משאלות לכו לטובה.

Address : שלי : אדרעססע

M. Wigoder 54 Dufferin ave. S. C. R. Dublin, Ireland.

זכרון עולם

יוחק בספר מעשי בני יקירי **שאוֹל צבי**
אשר הלך לעולמו במבחר שנותיו בן נ"א שנה,
ונפטר בשם טוב י"ג מנחם אב שנת תרצ"ב לפ"ק.

פה דרבליך, במדינת אירעלאנד.

והלך לפניך צדקך
כבוד ה' יאספך (ישעי' נ"ח, ח')

על מות לבן (תהלים ס' א')
להגיד לאדם ישרו (איוב ל"ג כ"ג)

ש מחת בחיך ימי ושנותי
א מן היית לבני ולבנותי
ו יריך פרושות לכל דורשך
ל צרת רבים את היית
צ לציחם פורת חייהם ריית
ב שם טוב עובת עולמך
י יאספך אדונך אל חונן
תחת כנפיו תחסה ותתלונן
שם תשיר שירת אלהיך
ת נ צ ב " ה

INSCRIBED

TO THE LOVING MEMORY
OF MY DEAR SON

Saul Harris Wigoder

WHO DEID ON THE THIRTEENTH OF AB
CORRESPONDING TO THE
15TH OF AUGUST 1932

הקדמה קצרה

הספר הזה אשר אנכי נותן לך היום מורא יקר הוא אוצר מלא וגדוש במילי דבדיחותא ודברי צחות אשר שמעתי אספתי ומבצתי במשך כמה שנים מגדולי ישראל וחכמים מפורסמים, וכמעט כלם אחזים לדברי תורה, ומסוככים למקראי קדש או למאמרי חז"ל * וחלקתים לשלשה חלקים.

חלק ראשון יכיל בקרבנו כל הני מילי מעליותא והחדודים מהכמים וסופרים אשר נודע שמם לתהלה ומפיהם נאמרו הדברים

חלק שני הוא ג"כ כמעשה הראשון, אבל כל הצחות אלו רק לשמע און שמעתי, ולא נודע לי ממי יצאו הדברים?

חלק שלישי יכיל בקרבנו הדבדיחות אשר אנכי בעצמי שמעתי מפי אוהבי ורעי מופלגי תורה ושוחרי תושיה ומדע מהם אשר בקרב הימים לדאבון לבי הלכו למנוחות שאננות, ומהם (להבדל בין חיים למתים) אשר עודנה חיים אתנו היום ת"ל, אבל יתר שאת לאלו מאלו המכתמים אשר הוצאתי כמכתונתם מלפנים פעמים (ספרי דברי חכמים, וספרי רישון חכמים באשר שכל הצחות והחדודים הנמצאים בספר זה המה משופרא דשיפרא אשר למתים וקבצתים ברבות הימים אחד אחר, בראשונה הבאתים בכור העיון ואח"כ הנפתים בשלש עשרה נפה, עד אשר הוצאתי מהם כל הקמח ומלטיתי רק הסלת,

והוספתי עליהם ג"כ חלק רביעי ומראתי לו בשם "דבר בעטו" והם הם הדברים והצחות אשר נחלקו מפי עצמי דבר דבר בעתו עד אשר כל השומע צחק עליהם וחזר והשמיע לקרוביו בשם אומרים, ואמרתי לרשם אותם בעטי למען יעמדו ימים רבים (קרי בו ג"כ ודבר בעתו מה טוב משרי ט"ו כ"ג)

ועתה ימירי, שלח נא ירך ומעם כן המטעמים אשר הבאתי לך, ואכול מן המגדנות אשר ערכתי לפניך ובטוח אנכי כי תמצא בהם דברי הפן ופחגמים נעימים הראויים להעלות על שלחן מלכים (רבנן איקרי מלכים, גיטין ס"ב) אשר יברכו עליהם ברכת הנהנין, ואז גם נפשך תברכני על אשר תקנתי והגשתי לפניך שלחן מלא דשן, הערוך בכלי טהור ומתובל בשפה העבריה צחה כיד ה' הטובה עלי.

מאת המלמט והמחבר מאיר יואל וויגאדער

(* וציינתי כל המקומות ביניך או בדברי חז"ל אשר עליהם סמכו החכמים את דבריהם למען יאומן כי יסופר ולא יאמר הקורא שחלו תניא בדלא תניא (ש ב ת כ ב).

תקוני מעיות

חלק א'

דתמו

מעות

ז"ל צעקים	סימן ח' בקוף, זעקים —
ז"ל דא .	דף ה' עמוד ב' שורה ד', דו
חקר סימן י"ט	דף ז' ע"ב זין שמעתי, לשמע
ז"ל יחזקאל	דף י"א ע"א בתחלת סי' כ"ט ילקוט אציעזר
מיותר	שם בשורה ו' (בעת שהיה')
(חניף מיותר)	שם עמוד ב' בתחלת סימן, לי
חקר, עיין שבת ק"ד	דף י"ג בקוף סימן ד"ו
חקר אות מ'	שם עמוד ב' קודם המלה שמעתי
חקר וז"ל פ"א באו שנים לד"ת	בתחלת סימן מ"א פ"א באו דין חורב
ז"ל כדי שלא יבא לקרות זו	שם למטה בהגהה
ז"ל מחמור	דף ט"ו ע"ב למטה ירא שמים, נמחק

חלק ב'

סימן נ"ח אחר שתפלין כשרים חקר המלה יחם'

חלק ג'

ז"ל ירחק ממנו	סימן י"ג ברחקה ממנו
ז"ל יחדש'	שם ציב"ג החדשה
ז"ל יונבנח'	בתחלת סימן ט"ו לר וקטן ונותן
ז"ל ידבכת'	קוף סימן יז סוף דבכת
ז"ל (החריץ)	בסימן ד"ג שורה ה' החריץ
ז"ל ככשורי	בסימן ד"ד שורה י"ג בכשורי

רוח חבמים

מגדולי ישראל אנשי השם

חלק ראשון

א'

שמעתי בשם הגאון המפורסם
ר' חירש צבי בערלין
שקראו לו בשם הנצי"ב מוויילאזין שיהיה
ראש הישיבה שם, שפ"א נקט לעיר
ווילנא בעלמו לאסוף שם נדבות לטובת
הישיבה שירדה ממלכה החומרי ויפנה
לפרנס העיר הנכבד הראש, כי יטריח
בעלמו לילך עמו ולהראות לו בתי משכני
הגבירים שמה, ויען שדבר זה היה נחשב
בעיני הפרנס לכבוד ותפארת, לכן מלא
רצונו הטוב בשמחה, ויהי בעצרת בית
גדול צנוי לתלפיות, סיפר לו הפרנס כי
בבית זה יגור איש יהודי מופלג בעושר,
אך ידיו קפואות מלחזיק כל מקד טוב
ומועיל, ולא ידע רחם גם על אחיו
האציון, ע"כ אדמה כי טוב טוב לנו
לאחז דרכנו הלאה, מליכנס בו ולהלאת
את כבודו חס.

ויאמר הנצי"ב, אעפ"כ אסורה נא אל
ביתו ואראה מהות נפש האיש
הזה ואנסה לעורר לבו למלוא רבה זו, ואם

גם דברילא יעשו פרי תנובה מה מני יהלך
וכפחגם העולם, אם לא יועיל לא חזק.
וידפך על דלת הגביר, ויקר מקרכו
כי צעל הבית בעלמו פתח
לפניהם, וכאשר קפר לו הפרנס כי
האיש הזה העומד על ימיו הוא
הנצי"ב המפורסם מוויילאזין נתן לו שלום
ויקרא לו לבא פנימה, ויגש לפניו כיבוד
והיו משתעים צהיית העולם, זמן נכון,
אח"כ פנה הגביר אל הפרנס פניו ויאמר
לו, לבי עליך יקירי: הלא — מחשבתי
העיר אחת, וצטח תדע כי לא אקח
חבל — צדברים אלה, ולמה היה לך
להטריח את כבוד הגאון הנכבד הזה,
ולחלוך אותו עד ביתי צלי חועלת?

בשמוע הגאון דבר זה ענה צלחוק
ואמר, שאוני אדוני שאוני, כי
לא להשיג נדבה נכנסתי ציחק, רק לקים
מלכה גדולה של צקור חולים נכנסתי, כאשר
שמעתי כי חולי נפש ומסוכן אחת.

ויצחק הגביר ויאמר לו, מי צדה
דבר זה מלבו שקר הוא אנכי
צריא חולם. ולא ארגיש שום מחלה וכאב
צנפשי?

ויאמר לו טעית בני טעית! פתח נא קפר (קפחת ה' ייח) וקרא בו ותמלא כתוב שאלמר יש רעה חזרי ראיתי תחת השמש עשר שמור דבעדיו דרעתו וגו', לכן אם אתה העשיר תקפץ ידך מאחיק האציון ולא תתמוך לשום מפעל טוב חולה אתה ומחלה רעה הדבק בנפשך, וע"כ נכנסתי צדיקך רק לקים מצות בקור חולים.

ויען לו הגביר בללון ויאמר. רבי! אם המנוח מבקור חולים גדולה ויקרה היא כ"כ צעיוני. ילך נא עמי ואראה לא רחוק מפה בית החולים הכללי, ושמה ימלא חולים רבים ויב"י בידו לקים מצוה זו ביתך שאת

ויען לו הגאון ג"כ בהלכה ויאמר לו, דע לך יקירי כי כבר הורו לנו חז"ל (גדרים ד"ט) כל המבקר את החולה נוטל אחד מששים מלשמו (ח"ל מחליו*) על כן אמרתי למה לי לילך אל בית החולים הכללי ולקח חלק אחד מששים ממחלתם, הלא טוב טוב לי יותר לבקר אותך ולקח חלק אחד מששים ממחלה שלך!

וישחה הגביר, ויפתח את ידו ויתן לו נדבה הגונה, ויפרדו איש מרעהו כרעים אהובים.

ב

בישיבת ווילנאזין היו טובים שהגאון ר' הערש ליב הגיד השיעור לפני בני הישיבה ג' פעמים בשבוע וז'

(*) וכן היה הגורסא במגורת המאור פרק ר"ו.

פעמים הגיד לפניכם הגאון ר' יוסף צער. אך שנים היו בדרכי הלימוד ר' הערש ליב היה איש חס בלי פניות, אבל ר' יוסף צער היה חריף וללון חמד, ש"א התועדו יחד על חתונה, וכשהוריו שבים על השלחן והטיבו לבס ביין. אמר ר' יוסף צער אל המקובים, הנה אוכל להראות לכם דבר פלא, הניחו ד' אגוזים על ד' פאות השלחן, ושימו קערה באמצע, ובאחה מלים אשר אוליא מפיו הנה בד' אגוזים יאספו ויעלו בהקערה לעיניכם וידי לא תגע בהם.

ויאמר לו ר' הערש ליב הלא מהתל אתה היום, כדרכך תמיד לחמוד ללון, האם מבקש אתה? או באחת עינים אתה תעלם צקערה?

ויאמר לר' יוסף צער, התערב נא אתי בשלשה חו"כ וגרסה — למי הצדקה?

ויאמר לו ר' הרש ליב, אם תעשה את הדבר הזה אז אתן לך שלשה חו"כ מביקי.

ויניחו ד' אגוזים על ארבע פנות השלחן. וכל המקובים חדרו איש אל אחיו, ויבאו שניהם על ר' יוסף צער להאות הפלא אשר יעשה רק במאמרו בלד.

ויבה אחיה פנחס באגרופו על השלחן וינחה, ויח"כ קרא להשמש שלו ויאמר, יענקי! קח נא בד' אגוזים המפוזרים והניחם בהקערה, ועתה כאשר אומר, יכל המקובין שחקו ויתקטו קף.

אבל דבר זה מוזן מאליו כי אז בטח ענה המלאך ואמר לו רבש"ע אם תרצה לשהוט יחודי, אינני חפץ בשליחות זו שישהט יחודי על ידי אבל להזיל יחודי, הנני שלחני ובלבד ונפש אמלא שליחותך.

ה'

פ"א נאקפו צביתו פני העיר והגבירים אדות ענין אחד מלרכי העיר, והתנגדו — אלו לאלו, וישאו קולם בהמולה ויגדפו חיש לרעבו, והוא השתדל בכל כחו לעשות שלום ציונים ולהשתחלק ולא עלתה צידו. ובעודם מריצים זה עם זה באה אשה אחת — לבקש מהגאון הנ"ל כי יפתר לה חזות קשה, אשר ראתה בחלומה, ויען כי עברה נפשה לשמוע חלומה ופתרונו, הרגיעו וקפצו פיהם, וחקפרה לו כי-ראתה בחלומה שצנה השתגע, והוא מפזז — ומכרכר ולועק מאין הפוגות.

ויען לה הרב ויאמר אל תיראי צתי כי חלום טוב חלמת, ופתרונו כי יבית עשיר ומנהיג צעיר.

ו'

שמעתי שש הגאון הנודע ר' יחזקאל דאנדא בעל הגודע ביהודה, שפ"א הלך לגבות משות חטים קודם הפסח כנהוג, ויצא לבית גביר מפורסם צעירו, וכאשר ספר לו הגאון הנ"ל מטרת בואו אליו, ראה להפטר ממנו, ויאמר לו רבי! בטח יודע גם

אז תבט ר' יוסף צער מר' הערש ליב, השלשה ר"כ וימאן לתן לו ויאמר כי דבר זה הוא רק גנבת דעת אבל לא פלא. ויקרא לו לדון תורה, ויליעוטענותיהם לפני צ"ד (כי שם היו ג"כ איזה רבנים אחרים) ויזכר ר' יוסף צער — צדון, מטעם כי גנבת דעת כזו ג"כ פלא היא. **ויען** ר' הירש ליב ויאמר אם גם כי גנבת דעת כזו פלא היא צעיריכם, אבל אלל ר' יוסף צער, שהוא רגיל בגנבת דעת והכל יודעים ומכירים אותו אללו הוא דבר קטן, ולא לפלא יחשב.

2

ג'

וכאשר ר' יוסף צער לצון חמד לו, אמר על ר' הערש ליב כי חדיוט הוא, יען כי חדיוט קופץ בראש (ר"ל שהוא-לומד עם התלמידים השיעור גמורא עם הר"ש).

ד'

אמרו עליו על הגאון ר' יוסף צער צריקקער הנ"ל שפ"א קצפו המנהיגים מעירו על שמש הבד"ץ, והוחלט ציונים להקירו ממשמרתו, ושאלו ממנו למקור להשמש החלטתם, ויען להם ויאמרו, הנה בטח כל אחד מכם יש לו ידיעת צית רבו, ויודע שבשעה שרצה הקצ"ה ללות לאצרכם לשהוט את ילחק בנו לרבו הוא בעלמו, ואח"כ — כשרצה להחזירו, שלח דברו ע"י מלאך והנה דבר זה — נראה כפלא, מדוע לא שלח דברו ע"י מלאך זה ג"כ מתחלה?

כבודו, כי לי אח אביון פה והוא בעל
חשה ובנים וכתוב מבשרך אל תתעלם,
ע"כ אדמה כי הוא קודם אללי בתמיכותי
במעוה חטים מכל עניי העיר, וילא ממנו
צידים רקניות,

איזה ימים קודם הפסקה בא אחיו של
הגביר הג"ל אל הגאון הג"ל וספר
לו כי השתדל בכל כחו להשיג סכום כסף
להוצאות יו"ט ולא עלתה צידו ע"כ
הבכרה אללהו לבא אללו, ולבקש ממנו
כי יתנו גם לו - מהמעוה חטים.

וישתומם הגאון ויאמר לו, הלא
אחריך הגביר התפטר את
עלמו מהמעוה חטים באמרו כי עליו
לתמוך-ידיך, ועתה נכחתי לדעת, כי מלבד
לבו הרע-אשר יתגבר לאחיו האביון,
עוד צעו לכפורי נפשיה להפטר ממועוה
חטים בשקר, וכל הוא, ונבלה עשה בשראל,
ויחר לו עד מאד וישגח אחריו לבא אללו,
ויכי צבאו ויאמר לו, הנה שלהתי אחרריך
להשיג לך תודה אשר יתה לך יקירי,
באשר על ידך--מלאתי יסוד וכון לדברי
רבותינו אשר עמלתי--להבינם ג' היום,
ולא עלתה צידו, אלל על ידך-נפקחו
עיני להבין דברי חכמים וחידותם, והוא,
הנה אמרו רבותינו ז"ל (ואבות פ"ד מ'
יוד) ארבע מדות באדם, האומר שלי שלי
ושלך שלך זו מדת צינות ויש אומרים
זו מדת סדום, ולבאורא הפלוגתא רחוקה
ביניהם מה שאין הדעת קובלת? אלל על
ידך-הצנתי כונתם אל נכון והוא האומר
שלי שלי ושלך שלך כלומר לעניי ש"צ

שלי אשחד משלי ואתה לעניי ש"צ שלך
אשחד משלך, זו מידה צינותית אלל יש צ"א
שאומרים זה רק צדדי לפטור א"ע מגבאי
הלדקה ובאמת לא יתנו גם לשאר בשרם
זו מדת סדום, שכתוב צה ויד עני ואביון
לא החזיקה, (יחזקאל מ"ט מ"ז).

ד'

הנצי"ב (ר' הירש לוי מוילנאזון) היה
מבדר למנות חזן-אשר יהיה
ג"כ שוחט, ואמר הטעם, כי החזנים רובם
ככלם חפשים המה (כלומר שאין עליהם
עול מלכות שמים ודומים דשור גנח שאין צו
שמירה אלא סבין, (ר"ל) שעיי שיכיה
שוחט, ישמור א"ע לצלי לעשות לכל הפחות
לעיני השמש, מעשים אשר לא יעשה.

ח'

איזה בחורים אשר באו מרוקיה
ואמרו כי למדו שם הלכות שחיטה,
ויפנו אל הרב הראשי מלונדון ר"ה-ערמאן
אדער זל"ל, צבקשכיו ימלא להם מקום-
לשוי"צ לכה"פ באחד מן הישובים, אך
כאשר בחנם צהלכות שחיטה ונחודע לו
כי צורים המה גער בהם ואמר כי גרפים
הם (לעשות מלאכה) ע"כ כן הם זעקים
לאמר נצבה נזבחה, (שמות ד' ח').

ט'

אמרו עליו על הגאון ר' אברהם
זשעטלער שפ"א קודם הפסקה (צעת אשר
הצע"צ אומרים מי יאכלנו בשר והקצבים
צעירו היו עניי מרודים) באו אליו

קלבים אחדים (ששחטו בהמה בשותפות) ונמלא עליה שאלה קשה, לדעה מה יעשה לה? ואף כי הרמ"א מטריך בשאלה זו, הוא היה מלמד להכשיר, והיה מעמיק ומעיון צדין זה עד שנמלא בה איזה קולא, ויאמר אל הדיין אשר היה אז ציתו, ראה נא ראה, כי בהפסק מרובה והקלבים כמה עניים, ושמתח יו"ט נעדר (כי אין שמחה אלא בצער) ע"כ מהראוי כי תקח פלגא עלי, ואחרי הוציא נא וקח ג"כ פלגא עליך, ונכשיר, *)

ורא אזה הדיין בשום אופן ויכשר הוא בעלמו, כשיאלו הקלבים אמר לו הדיין הנה פליאה דעת ממני על כבודו איך הוא העז ללכת למלחמה נגד הרמ"א, שהוא תקיף ממנו צדין ובהוראה, ומשכמו ומעלה הוא גבור מכל הרבנים בעתנו? והוא מטריך! ויען הגאון צלחוק ויאמר, דע לך יקירי! כי ירא אנכי מאד מפני הטבחים אלו

שהם עניים מרודים וצעלי דין קשים***) ומה אעשה בעולם האמת אם יקראו לי לד"ת אלל צ"ד של מעלה, האם אמלא שם מנוחה מהם? האם לו יטענו כי על ידי ירדו פלאים, כי שחיס רעות עשיתי להם, הכסף לוו מאחרים בגמילות חסדים, ועל הצער טרפה לא מלאו קונים והשליכו לכלבים, וצמה אלטרק נפשי בזה כי גם אם אראה להם מפורש מה שפסק הרמ"א, גם אז לא יאמינו לי, באשר כי עמי הארץ כמה, ולא יוכלו לקרות מה שכתוב שם, אבל עתה אחרי אשר הכשרתי הצער להם, והרמ"א יקרא אותי לדין, הנה צודאי לא נגדף ולא נריב איש עם רעהו, כי אליל הוא, וחטר מגזע היחם, אשר בו נקצלו כל המדות טובות וצטט כל דברי והטענות שלי בנחת ישמע, ועיי"כ צטוח אנכי כי צנקל צבא אל עמק השוה, וכל אחד על מקומו יבא בשלוה.

יוד

(*) והכי מלין צבא אשי (סנהדרין ז') כי הוה אחי פריפתא לקמיה מבניף ומייתי לכו לבלו כנחי (הנקיין) פריפות רש"י) דמהא מחביא, אמר כי היכי דלימטייה שיבא מכבוא (שיגיעני) נכוחת קפנה מן הקורה, כלומר שאם נבעה יהלם העושה בין כלו ויקלו מעלי, רש"י ע"ש).

(**) ואשר דמשום הכי דייק ההלמוד לאחר, שהיה מבניף לבלו טנחי דמתא מחסיא (ולא אמר כהם לבלו טנחי מבני עירו) ועוד מדוע היה מהדר בשאלה פרפה דוקא להבניף אגבי חיל אשר יקחו חבל בהוראות, יותר מדין אחר? ובספור ההלמוד (שם) צבי הוגא, דכי הוה אחי דינא לקמיה מבניף ומייתי עשרה רבן כבי רב כי היכי דלימטייה שיבא מכבוא? משום דמלין (סוף ב"ק) דאפילו בדבר דכרע אין מקפידין, מקפידים הם בני מהא מחסיא, כיש הקלבים שהם מקפידים בכל מקום, מקפידים יותר בזמניא מחסיא, לכן אם אינך שם שאלה קצה צעריהם היה ירא מהם להכריף בעלמו, והיה מוכרח ללמד ולמלא איזה קולא להכשיר, ומפני שהיה ירא ג"כ בעלמו להכשיר, לכן היה מבניף ומייתי לכו לבלו טנחי מעירו, ואם יכשר לקהים לא יבא ליה רק שיבא מכבוא. הגהה מהמאסף.

יוד

בעיר אשר היה שם הגאון המפורסם ר' פנחס הלוי אי"ש חורוויץ (בעל ההפלאה) לבד ואב"ד, היה שם ג"כ ש"ץ וחזן אשר השתדל תמיד שיוסיפו לו על שכירותו, עד כי לבסוף התאזר האזהר כי ישו שכירות שלו לשכירות הגאון הנ"ל, וכאשר נודע דבר זה להגאון הלך לו ואמר, הנה הוא עושה כעשה יומרי ומבקש שכר כפנחס (סוטה כ"ב):

י"א

השכירות של הגאון הנ"ל היה מעט ע"כ דר בדירה קרוחה, והיה חי בדחקות, אבל כאשר יצא לחוץ התנהג א"ע מעשה גביר, הלך בקומה זקופה ובצנדי כבוד, וכאשר שאלו מדוע התנהג א"ע כך? ענה ואמר הנה פנחס במקומו (כלומר פי פנחס במועדה) קורין בין המלרים, אבל חזן במקומו קורין זו ביו"ט בששש רגלים.

י"ב

הגאון ר' יעקב בהגאון ר' לצי אשכנזי, נבחר לעיר עמדין, קבלו אותו נכדי העיר ראביד למרות רגזו, כי מעודו לא היה חפץ להשתמש בכח הרבנות, ומרגלא בפומיה דרך הלל ברכה זו שהי מצרך תמיד, בדרך כו' שלא עשני אביד (עבד).

י"ג

מעשה היה בעירינו באשה אחת שהיתה לה פה שתי צות

נשואות, ולעת זקנותה לא היה מי שיאסף אותה אל ביתה, באשר כי צותיה וחתניה דחו אותה מה לזו ומזו לזה, ותלעק עליהם אל הרב הגאון דק"ט יצחק הערצאג אב"ד דעירינו וישלח לקרוא להם, וכאשר באו אמר אליהם הגאון הנ"ל כי ספור אחד אשר הוצא במדרש (רבה פ' אבור, ויקרא כ"ז) אשר דמה בנפשו עד היום כי רק משל הוא, עתה נודע לו כי כלו אמת הוא, וז"ל שם כאשר בא אלכסנדרוס מוקדן למדינת אפריקא אחו חרי גברי לדינא קדם מלכא, חד אמר מרי מלכא, חרובי זביני מהאי גברא (חרובי קינתי מאיש זה) וגריפתא (וחפרתי) ואשכחית בה סימא (ומנאתי בה אולר) ואמרת לי כי קצ קימתיך דחרוב זבינתי, וקימא לא זבינתי, (ר"ל קח האולר לך כי רק החרובי קינתי אבל לו האולר) ואחריתי אמר כו' אנא כדזבינתי לך חרובתא כל דאיהו זה זבינתי לך כו', ולכאורא דבר זה רחוק משכל חנושי הוא, כי היתכן שימלא אנשים כאלו אשר כל אחד ירצה לזכות קימא רק לחצרו ולא לו, אבל עתה הקרה ה' לפני אנשים כאלו אשר על ידם נכחתי לדעת כי הדברים פשוטים הם, ואשר אלכסנדרוס מוקדן ראה מלפניו אראה אנכי ציני היום, דאיתא (ערכין י"ט) סבתא בביתא סימא בביתא, (זקנה צניא היא כמו אולר כי תעזר במלאכת הבית תמיד) ועם כל זה האנשים אלו, כל אחד ירצה לזכות בקימא זו רק לחצרו,

המדרגה שירדו זה, ויבקשו ממנו כי לא יטריח א"ע רק יכבד וישב במקומו, ויען להם ויאמר, כי יראתי שלא יהיו המעצות שלי (מיינע טרעפ) להקרנות לבם (אם יפל הנופל מהם)

י"ח

שמעתי כאשר היה הש"ך פרנס צעיר ויילנא והיו נלרכים צש"ן הלוי לתן הבכורה להגאון רבש"ק ז"ל בעהמ"ח ספר באר הגוה, וכאשר שאלו אותו הלא אין קולו נעים? ויען הש"ך ויאמר, כי הדין מפורש בש"ע כי הש"ך לריך להיות גדול בתורה ויש ופרקי נאה וכו' וגם קולו יחי נעים, ולפי שאי אפשר למלא ש"ך אשר יתאחדו בו כל המעלות האלו ע"כ אדמה כי טוב טוב יותר למנות לרבש"ק אשר נמלא בו כל המעלות הנלרכות לש"ך ויש בו רק חסרון אחד זה שאין קולו נעים, מלמנות ש"ך אשר רק קולו נעים, ונעדר ממנו כל המעלות האחרות,

שמעתי מרצנו דק"ט הערצאג נ"י הטעם מדוע המגידים עפ"י רוב מדקדקים להגיד דבריהם לפני הקהל בשבת ויו"ט, והמעיפים עפ"י ציוס א' ? דאיתא (מגינה מ"ז) כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם ואמרינן (עירובין נ"ג) הרינו מזיר ציוס שכן דוד בא מותר לשתות יין בשבתות וימים טובים (דודאי לא אתי משיח האידנא) ואקור כל ימות החול (דילמא אתי, רש"י) לכן המגידים שלא ירצו לגלות

ודבריו אלו נכנסו בלבם ועשו פרי תנובה לפשר ציניהם והלכו מאתו בשלום.

י"ד

שמעתי בשם הלדיק ר' ישראל מוויזניטץ, שהיה שונא בתכלית השנאה להמשכילים וקלי הדעת אשר החירו א"ע לעבור גם על מצוה קלה ומנהגי ישראל וכאשר שאלו לו רבינו מדוע שנאתם אותנו? ומדוע נבגד איש באחיו? הלא אב אחד לכלנו?

ויען להם ויאמר, הנה אמנם כן כי אב אחד לכלנו מור האצטן אללע איין פאטער, אבער ניט איין מותר, (מוטטער) ווייל וואס ציי אייך איז מותר, איז ציי אונז אסור,

מ"ו

הגאון המפורסם ר' שלמה קצוגער זצ"ל חלק וברופא בא ואמר לו כי מנחתו נחבזה לו מקיבתו (ער איז קראנק אויפטן מאגען) וכאשר שמע הלדיק דבר זה נאנח ואמר יבוא על מגן? תלמוד לאמר ע"רוב פשעיה (מדיר איכה פ"א ד')

מ"ז

בשבאו הגבירים הנכבדים מעיר מינסק לעיר ביאלעסטאק למקור כתב הרבנות להגאון ר' מאיר שמהה זצ"ל, היה יושב אז בחדר העליה שלו ועסק בתורה ובשלוקתו מומנו צרכה כפרידה, בחשך כיסה ארץ ויחי לילה, ע"כ לקח בידו הנר, להאיר להם את

חייב המזיק מיצעי ליה אמר רב יהודה
אמר רב חאי תנא ירושלמי הוא דתנא
לישנא קלילא, ר"ל שבתנא ירושלמי קפדן
הוא, ע"כ הקיר מהתיבה השני יודין שאינם
נזכרים לו, לכן גם הגאטשאווער עילוי
שהוא בקי בירושלמי, ג"כ קפדן הוא
ואינו חפץ השני יודין אלו שאיננו
נזכר להם.

ב'

פ"א באה אשה אחת אללו ודמעתי
על לחייה, וספרה לו כי בצתה
נכנסה רוח רעה (דבוק) ותחתן אליו
כי ירחם עליה, ויגרש הדיבוק מצתה,
ויעלה לילך אל הפאלטימייסטער אשר
צידו למלאות רלונה ולגרש הרוח רעה,
ותתן באשה את קולה בצכי, ותאמר אהב
אדוני אל נא תהחל באמתך כי אשה
קשת רוח אנכי, אנא הושענא והושיעה נא.
ויען לה ויאמר דע לך כי עלתי נכוני
היא, וק"ץ פשוט הוא, ומה הרב
אשר יש יכולת צידו (לפי דעתך) לגרש
את הדיבוק אעפ"כ גדול כח של
הפאלטימייסטער יותר שיוכל לגרש גם
את הרב, הפאלטימייסטער אשר צידו
הכח לגרש את הרב, אינו דין שכחו
גדול לגרש את הדיבוק!.

ב"א

ע"ר משתה ושמחה בקין ואשר שמה
היה קרוא גם הגאון דק"ט הערצאג
הגישו לפניו דגים, אשר צע"כ הכין
אחיה ימים מקודם, וכאשר טעם אחד

מאחיה ספר לקחו הדרוש שלהם, ולאמר
הדברי תורה בשם אומנם ע"כ אם ידרשו
בימי החול אפשר שיעבדו לכן דוד מלכא
לכן ידרשו ביום שבת או יו"ט דוקא מפני
שבין כך ובין כך לא יבא בימים אלו אצל
המטיפים, שלא יאמרו דברי תורה כלל,
רק פטומי מילי בעלמא, ואין לריכים
להטריח א"ע לעיין בשום ספר, כי הקץ
לדברי רוח? וא"כ אי אפשר להיות
עכוב מלדס לביאת המשיח, גם אם ישיחו
ויטיפו בחול ע"כ מטיפים ביום א',
ומחכים בכל יום שיבא.

ר"מ

יסופר מכאן החכם ר' מאיר שמחה
ז"ל (וכיו קוראים לו
ראגאטשאווער עילוי) שהי' קודם רב צעיר
ביאדעסטאק, ואח"כ כאשר נתמנה לרב
צעיר דווינסק באו אליו שני צע"כ
חשובים מיושבי העיר לשיח עמו במילי
דעלמא, כי נפשם חשקה לבחננו ולדעת
אם באמת חכם וחריף הוא כאשר יסופר
עליו? ועל כי היו רגעיו ספורות ולא
רצה לבטל מתלמודו אפילו רגע, בדברים
של מה בכך, ע"כ היה שאלתו תיכף
בבאם לביתו אם יש להם דין ודברים
אליו? אצל אחר שהשיבו לו, כי לאדם
רק להתודע ולהשתעשע בדברים עמו זמן
מה, קלף עליהם ושלחם מביתו.

ויאמר להם הגאון הנ"ל דעו לכם
דאיתא בתלמודא (ביק) במשנה
ראשונה, וכשהזיק חב המזיק בו,
ואיתא בתלמודא (שם דף ו') חב המזיק

מהמקובצין, ואמר כי עדיין טעמם עמכם וריחם לא נמר, אמר הגאון הנ"ל, כי על דגים אלו ראוי ונכון לצרף עליהם הטוב והמטיב, הטוב שלא הכריחו, והמטיב שלא נתנו לקצורה.

ב"ב

בעיר מעמיד בנו היהודים ציבורי חדש, והלוצנים אשר הכינו היו די וכוותר, וישאלו המנהיגים מרי ישראל סאצאנטער כשהיה שם מה לעשות בלוצנים הכשורים? אחר שהוקלו להקדש, ויטן להם רי ישראל ויאמר, אם לעלתי השמענו, קחו הלוצנים אלו ומלאו בהם הפתח מעזרת נשים כדי שישנו בצתיכון, ויחנו עינם על פרי בטנם בשעה שצטליכון עומדים ציבורי זה ומתפללים שמה.

ב"ג

במחשכים הושבני כמתי עולה (איכה ג') א"רירמיה זו תלמודה של בבב, (סנהדרין כ"ד) צלור ע"ז על דרך לחות שמעתימבנו של הרב רי מאיר צוכמאן ששמע מאביו זל"ל עד"ז דהנה איחא צמק' (מרה כ"ז וכתובות א') צראשונה היתה הולאת המת קשה לקרוביו יותר ממתתו, (שהיו קוצרים אותו בכלים יקרים כגון שיראין וקרקות רש"י) עד שהיו מניחין אותו וצורחין, עד שצא ר"ג ונהג קלות בעלמו, ונהגו כל העם אחריו להוליא בכלי פשתן.

והנה להמת בעלמו אין נפקא מינה ליה צליחה בגדים שנקצר אם בצגדים יקרים אם בצגדים פחותים

באשר כי החשך יסופנו והמתים אינם יודעים מאומה, והצגדים היקרים אשר ילצו להמת ויכסו צשיראים יעשה רק לכבוד החיים, כן וכן צעוב"ר הקפדים אשר לפנים היו יקרי המליאות היו ששה מתכנסים ודוחקים א"ע ולמדו צגמרא אחת ועסקו צחורה, ועתה כי נחרצו המדפיקים, הנה צהרצה צחי צע"צ עמי הארץ ומלא ש"ס בבדי צכריכה מהודרה מונחים צארון יפה לכבוד ולתפארת, אצל הם קגורים על מקגר ואין דורש ואין מצקש, ללמוד צהם. **ועל** כן אמר רי ירמיה צמחשכים כושיצני כמתי עולם זו תלמודה של צצל, ר"ל כגורל המתים צימים אלו, כן גורל הש"ס תלמודה של צצל צימים אלו, כי כמו המתים הנקצרים צמעצי האדמה נקצרים צכלים נאים רק לכבוד החיים, כן הספרים נכרכים צכריכה יפה רק לכבוד החיים וכמו שהמת ינוח צשלוס על משכבו, ואין מי שיפרעו ממשנתו כן הש"ס צצלי ינוח צשלוס צארון ואין מי שימשמש אותם וילמוד צהם.

ב"ד

להחתם סופר היה לו שמש, אשר עשיר מופלא שלחני היה דודו, והיה מתפאר תמיד ומתגאה א"ע, על כי זכה לשחי שלחנות, להיות שמש אצל גאון מפורסם, וגם שיש לו דוד שלחני וכאשר הגיעו דבריו לאזני הגאון הנ"ל גער צו ואמר לו שוטה, לוא היית בעלמך למדן כמוני ועשיר

בעיר מגורו מביהמ"ד לביהמ"ד לעלות לתורה, ובכל פעם שעלה לתורה, נדר ממנו הרבה לדקה, וכאשר שאלו מכיריו, הלא עני אתה ואין ידך משגת לך לשלם גם מה שגדרת בביהמ"ד אחד, איך למה חוסף עון על חטאת, ותחזור על כל הבתי מדרשים לנדר נדר גם שם? ויען באתה ויאמר, דעו לכם יקירי! כי לי אשה רעה ר"ל, ואיני יכול להפטר ממנה בשום אופן, ור"ל אמרו (שבת ד"ב) בעון נדרים מתח אשתו שר אדם ע"כ אמרתי אפשר שתועיל לי תרופה זו להפטר ממנה, והעיר לי הרב ה"ל כי לא שמעתי קוף הספור מה שענו לו מכיריו, כי באמת טעה בזה המגדר, כי זה העונש שמתח אשתו בעון נדרים, הוא רק למי שיש לו אשה טובה, אבל מי שיש לו אשה רעה וגודר ואינו משלם, הנה העונש שלו הוא לאידך גיסא שמארכת ימים דוקא.

כ"ח

גם כתב לי הני"ץ כי קבלה היא צידו בשם הגאון קדוש עליון ר' בנימין מוויזקאמיר אביו של הגאון האמיתי ר' אליהו דוד תאומים ז"ל שאמר על לדיק שישב ועסק בתורה צימיו, ואשתו היכה מלערת אותו ומקללתו ופי"א חטפה גם הגמרא אשר למד בה, והבחה בה על ראשו, ואמר כי עתה נתודע לי הטעם מדוע החכם החליט (קהלת ג' כ"ד) ומוצא אני מר ממות את האשה. כי לזה שיושב ועוסק בתורה גם מלאך

כדורך, אז היית יכול להתפאר באמת אבל עתה, שאתה למדן כדורך ועשיר כמוני אין לך צמח להתפאר כלל.

כ"ה

בער מחצר אחד הביא לפני הגאון ר' אייזיק מס"אנים אחי קונטרסים נדפסים עם הבאור שלו על התורה למטה ובקש הסכמתו עליו, וכתב שבאורו הוא קרוב לאמת כלומר שבאורו הוא קרוב להתורה שהיא אמת.

כ"ו

אמרו עליו על בעל החתם סופר שפי"א שלה בחור מן הישיבה שלו בקראקע לבער"צ ממחזיקי הישיבה לטעוד אללו, אחר אחי ימים פגע להגאון ה"ל, ויאמר בהללה רבי! כמדומה לי שבחזור זה אשר כבודו שלה אלי חקר החיית (כלומר שהוא בור) ויענהו הגאון ויאמר לו יוכל היות כי תלדך בדברך אבל דע לך כי יש הבדל רב בינו ובינך כי אם יחקר לו חיית אז רע רק לו, ולא יזיק לאחר, אבל אם תסיר ממך החיית תלא ממך רעה גם לאחרים (וכונתו שאתה תהיה ממחזיקים ללומדי תורה, ולא ממחזיקים).

כ"ז

כאשר שלחתי להרב הגאון ר' צבי הירש פערבער מלאנדאן את ספרי ידשון חכמים כתב לי הערה על ספורי שם, בחכם אחד שהלך

כמות ירא לגשת אליו לעשות לו רעה ובהקפור צדוד המלך ע"ה בתלמודא (שבת ז') ואשר רעה זו כחה גדול כ"כ צוה שהיה חייבה יריאה גם מאיש היושב ועוסק בתורה, שמגשת אליו ותליקה לו ועוד חכה אותו על ראשו בגמרא שלמד צה, זאת אומרת שאשה רעה מר ממות.

כ"ט

הרב הישיש מו"ה ר' יחזקאל ב"ר טוביה הכהן בעמ"ח ספר ידקוט אדיעזר (מקונדל לאנד) כתב לי (אחר שהשיג ממני ספרי ידברי חכמים) בזכ"ל, הנה חותני ז"ל קפר לי כאשר הגאון המפורסם ר' משה ז"ל צעת שהיה מנוחתו כבוד צעיר קראטינגא הלך חותנו ז"ל עמו פ"א קודם הפסקה לאסוף מעות חטים כנכוג וצבואם אלל צעה"כ אחד ולא רלה למלאות בקשתה מטעם כי יש לו אח עני ובעל מטופל ועליו להחזיקו ולתן כל צרכיו על פסח, והגאון ידע כי שקר הוא כי גם לאחיו לא יתן מאומה, ואמר לו כי על ידך נהודע לו פקוק אחד בתורה אשר לא הכנתי כל ימי, והוא כי כתוב צפי ראה (דברים ט"ז) כי יחי כך אביון וגוי לא תאמץ את לבבך, ולא תקפץ את ידך מאחיק האביון וגוי, השמר לך וגוי לאמר, קרבה שנת השבע שנת השמיטה, ורעה עינך באחיק האביון ודא תתן לו, ולכאורה ג' תצות אלו "ולא תתן לו"

למותר הוא, אחרי אשר נאמר מקודם, ורעה עינך באחיק האביון, והוא על ידי שלא יראה לתן לו, אבל על ידך למדתי לדעת כי כונת הכתוב כך הוא, ורעה עינך להושיע לעניי עינך, לא עיי לדקה, ולא עיי גמילת חסד והוא עיי שחתן אמחלל באחיק האביון כלומר שעליך לפרנס ש"צ "אחיק האביון" אבל ודא תתן לו כלומר אבל צאמת גם לאחיק האביון לא תתן לו, אז ! וקרא עדיך אז ח', והיה כך חטא.*

ל

פ"א היה הגאון ר' משה יצחק ז"ל הכ"ל מוזמן לחתונה צעיר קאלאנט והיו מקובים שם צקעות הנשואים כמה רבנים, וכשהגיעו לצדמ"ז, שאל אותם ואמר, הנה ידוע שאם ימלא רב אחד בין המקובים על המצרך לומר ברשות מורנו, אבל איך יאמר המצרך אם ימלאו בין המקובים כמה רבנים? ולפי שהיו יודעים כי צאמת הוא יודע שלריך לומר ברשות מרנן ורבנן, רק לזון חמד לו, לכן אמרו לו, אמור לנו אחה, ויען להם ויאמר כי לדעתי, באופן זה על המצרך לומר שמעו נא המורים.

ל"א

אחר אשר אחי דק"ט וויגאדער הצטיח דק"ט הערצאג כי בשעה ה' בערב יצא אליו במאטאר קאר שלו להביא אותו אל ביתו, ומפני קצות התאחר

ולא

(* ר"ל הסריון, כמו, והייתי אני ובני שלמה חטאים (מיא ביא) והוא מדה כנגד מדה יען שהיה מחסר לאחיו לכן יצא מחסור גם בביתו של זה. הגהות המלקט והמסביר.

יקרה למחנה בצרופ מכתב קריאה
לחנות צח.

אחר סעודת הנשואין כד לו המחנות,
לצרך צהמ"ז, וכאשר הגיע לבקשה
ואז תצריכנו ה' אלקינו ידי מחנת
בשר דם העמיק והרחיב תפלתו, והשמיט
קולו יותר מכל צהמ"ז.

אחר צהמ"ז שאל לו הבעל שמחה
בינו לבין עמנו בצחוק ואמר לו,
רבי! האם גם על החפץ יקר כזה אשר
שלחתיו למחנה תפלתו שלא יטרח לו?
ויען לו ויאמר, אמנם כן! הנה ת"ל
יש לי רב ואינוני לריך למחנת
צו"ד, כי אם חלילה הייתי לריך למחנתו
אז כבודו לא היה שולח לי חפץ
יקר כזה.

ר"ד

שאלו דהמגיד מדובנא, אם כונתו
צחמת ותמים צדרשות שלו
דיסר לעוברי דרך ה', כי יעיצו דרכם
וישובו אל על, א"כ מדוע ירצה כי
השומעים יגמלוהו בצקף מלא?

ויען ויאמר כי צזה הולך הוא צדרך
ה' שגם הוא אינו מיסר צחנס.

ר"ה

ספרו על הגאון ר' אייזיק הריף
מקלנים, כי פ"א נכנס, אלל
גביר כילי צעירו לבקש ממנו נדבה צעד
צבר נחץ, ויאמר לו הגביר, הלל צטח
שמעתם כי צני העיר יקראו לי צשם

ולא צא לציתו עד שעה 6, אמר
לו דק"ט הערלאג הניל כי אוכל לקרא
עליך זה שאמר יעקב (בראשית צ"ב ה')
עם צבן גרתי ואחר עד עתה, ר"ל
אף שהוא דר צין האנגלים אשר דרכם
לצא לשעה המיועד צדיוק, עכ"ז לא
חזו דרכם, ולא למד ממעשיהם, רק
ואחר עד עתה עד שעה 6.

ר"ב

בגמרא (ברכות ז') אמרו ליה הכוה
מרצנן לרצ ציבו כו' מאי
כרוס זולת לצני אדם? (תחלים י"ב)
א"ל אלו דצרים העומדים צרומו של עולם
(כגון חפלה, רש"י) וצ"א מחלולים צהם,
ר"י ור"א דאמרי תרווייהו, כיון שלריך
אדם לצריות פניו משחנות ככרוס, ושמעתי
לחות ע"ז צשם הגאון ר' שמעלקע הדין
איי"ש חורוויץ אצ"ד מעיר ניקטלסצורג,
שאמר דר"י ור"א צאים רק לצר ולצאר
כונת רצ ציבו ור"ל הא דאמר רצ ציבו
דצרים העומדים צרומו של עולם וצ"א
מחלולין צהם, כונתו שאם ילטרך אדם
לצריות צושכ חכסכ פניו, ופניו משחנות
ככרוס, וצרומו של עולם כתיב ומכבדין
דין מדין ואין צושים זה מזה כלל וא"כ
כ"ש שצ"א אינס לריכים להצביש לקבל
טובה מצ"א כמוהם.

ר"ג

שמעתי צשם הרב הגאון ר' מייזק
מווארשא שביה עשיר
מופלג, ופ"א שלח לו צעה"צ עשיר אצן

ששמע מכרז צעל הנוצרי הכ"ל, וקיים
כי לפי דעתו כוון אל האמת, ויאמר לו
הרז ר' זרח הכ"ל בשחוק כי לפי דעתי
גם אתה כונת את האמת, וזרכת הצרכה
הראוייה שחזרו לנו חז"ל ואמרו (ברכות
ג"ד) ע"ש שמועות רעות אומר ברוך דין
אמת, כלומר שברוך דיין אומר אמת
על בשורות הרעות ששמע מהגאון הכ"ל.

ר"ט

ג"כ ראיתי שם בשם הגאון צעל
דברי חיים כי פ"א שאלו לו על
גביר אחד כילי מעירו, אשר היה נחב
נמא ביום הכפורים וכמעט שילאח נשמחו,
אם מותר לתן לו מים להשיב רוחו, והתיר
לתן לו רק כף אחת מים, אבל אחר
שחיוהו לא השקיט למאווו צמעט מים
הללו ושאלוהו אם יתנו לו שנית כף מלאה
מים, ? ויאמר הגאון לכו ולחשו לו בצאנו
אם יראה לשחות יותר אז עליו לפדות אי"ע
במאה זכוכים לדקק בעד כל כף מים
אשר ישתה עוד, וכששמע הגביר דבר זה
מיד נתקררה דעתו ולא ראה לשחות עוד,

שמעתי כי שאלו להגאון מדברים
ז"ל, אם החרס דר"ג שלא
לקרות מכתב של חזרו בלי רשותו הוא
רק על מכתב חתום או אף גם על מכתב
פתוח, ואמר דבר זה כבר פרשו חז"ל ואמרו
אם ע"ש הפתיחה חייב ע"ש חקריאית (כריח
כתוב) לא כל שכן (בי"ג :). כלומר אם

על

י"ב נח' *) וא"כ מה לי ולכם להשתחף
צלרכי היכודים ?

ויען לו הגאון ויאמר לו אבל בטח
ידוע לכם כי לו היו שלשה בניס,
ומדוע צהרתם לעלונכם רק שם חם בן
האמנעי, דוקא ?

ר"ז

פ"א פגע אנשים במחברת קדישא
ששבו מבית מועד לכל חי
מבוסמים נעים ונדים צרגליהם, ויגער
בהם ויאמר, הלא חשבו מעולם האמת
ומדוע אין לכם רגלים כשקר ?

ר"ז

פ"א נקע צעגלה ביחד עם גביר מפורסם
מעירו וצדרך מקעם נטה העגלון
מן הדרך ושניהם נפלו צתעלה המשחרעת
על יד הדרך, ובשכבם יחד צתעלה שחק
הגאון הכ"ל ואמר כי לע"ז נתקיים בנו
תורה וגדולה במקום אחד.

ר"ח

ראיתי צירחון מגד ירחים פתגם
מהגאון ר' יחזקאל לאנדא,
צעת צואו לעיר פראג לא היה לב הגאון
ר' זרח אידליץ שלם עמו, ויהי צעת
החשודו יחדיו הגאון ר' זרח, עם הגאון
מכ"ו ברוך דיין, צעל טעם המדך, ספר
לו הרב ר' צרוך דיין אחיח חדושים

(*) כידוע הכיל יקרא בשם "בן נח" והוא מפעם דאמריקן (עירובין ס"ב) דין נח נהרג

על פחות משה פרופה

מטיר אחרת הליו הטענות שלו, עיי
הדין ומרצ שצטירו, ובעל החתם סופר
הבין כי הטענות שלו במרמה יקודם,
ואמר בלחוק שאראה לו, כי הצעל דין
הקמיק אי"ע על תלמודא ערוכה שאמרו,
בערים אדם ע" תביעתו (תבולתו)
ומכניסה במדין שלה.

מ"ב

במסיבה אחת על הקאנגרס
בבאווע שנת תרפ"ז
ישב רבינו הגאון דקי"ט הערצאג בשנת
אחת עם אחד רבנים צקעדות שלישית
של שנת, ויכנס שם איש ירושמי וישאל
להם אדות ענין אחד ויצינו מתוך
דבריו שהוא שומע, ואיש הזה היה
בעל גוף קטן, וחלש, לאחר שילא היה
רב אחד מתמה על משחת מראהו, ויאמר
לו הרב אשר ישב אליו, התדמה צנפך
כי צירושלים רק גדולים וטובים יגדלו
שמה ויען הדקי"ט הערלאג ויאמר
אמנם כן כי כבר גזרו חכמינו ולוו עלינו
במאמרם (בי"ק פ"ה ט"ז) לבלי לגדל בהסח
דקה בארץ ישראל.

מ"ג

איתא במסכת (סוכה נ"א) דיופלוסין
של אלכסנדריא (ביהבי"ט) הגדול
שהי' באלכסנדריא של מצרים) פעמים
שהיו שם ששים רבוא כיוצאי מצרים כו'
ועא היו מעורבבין ויושבין אלא זכרים
(זרפי זכב) צפני עלמן, וכספים צפני

על מכתב חתום חייב מיד על הפתיחה
טרם שיקרא צו *) כ"ש שחייב על מכתב
גם אם פתוח הוא אם יקרא בו,

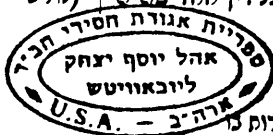
מ'

ג"כ ראיתי שם בשם הקדוש ר' יחזקאל
האלבערשטאם משנואוע שהוא
מצא צטוב טעם הפסוק שמות ג' כ"ב)
ושאלה אשה משכנתה וגו' ושמוצות,
ושמתם ע" בניכם וע" בנותיכם וגו'
לכאוי פלא הוא, מדוע לא זכר ג"כ הגדולים,
שהצגדים וילחלו לכלם, מהגדולים לגדולים,
ומהקטנים לקטנים, ואמר דהנה ידוע
זה שאמרו חז"ל (מדרש דקה טוב שמות ר')
ובואתני אחכם, והללתי אחכם, וגאלתי
אחכם, ולקחתני אחכם, כנגד ד' זכויות
שצידם כו' ולא חלפו את שמלותם (ור"ל)
שמלבושים מיוחדים היו להם לישראל לא
קמלבושי עמי הארץ), וא"כ לא היו יכולים
ללבוש עליהם מלבושי המצריים כמו שהם
רק להתיר התפירות ולשנותם מחדש כמדתם
ויען שאי אפשר לעשות מצבד ישן חדש
השנוי בתבניתו מצלי חתוך מעט מהחמר
ועיי' ממילא החמר יתקלר, ומצבד גדול
אי"א רק לעשות ממנו צבד קטן, הראוי
לקטן, ולכן צדק אמר הכחוש, ושמתם
רק ע" בניכם וע" בנותיכם שהם עולי
ימים, ובשנותם יהיו לפי מדה,

מ"א

פ"א צאו דין חורה אלל הגאון בעל
החתם ספר, ובעל דין אחד שהיה

עלמן

*) והוא דרי שלא לקרות צו

רצ החוצל ששאל מיונה (א' ו') מה דך נרדם? מום הוא אל אלקיך.

מ"ו

הגאון דמי' הערצאג לא היה מציא עמו לביכ"י אח ציוי הקטנים "לקליחות" ואמר הטעם מפני שאמרו סז"ל אין (שליחות) דמין.

מ"ז

הרב הג' דמין מגיד אבי' מעיר קראו דליתא כתב לי בקל' מכתבי צוה"ל, וכדי שלא להוליא את המכתב ריק מדברי תורה הגוי לכתוב צוה מה שאמרתי כליל שבת קדש העבר לפני חזרת יתפארת בחורים' מעירי, נחות צפקוק פ' וירא (בראשית י"ח ד') יוקח נא מעט מים, וגו', ולכאורה פלא הוא, מדוע דייק אברהם בלשונו לאמר מעט מים דוקא? וכבר עמדו ע"ז המפרשים, ואמרתי לבאר על פי מה שנקשרים על הגאון ר' ישראל סאראנטער ז"ל כשהיה בקאזונא בבית הגביר ר' צבי געוויאזער, אשר גר בקומה השניה (צעליה) ראה הגביר שר' ישראל מלמס ונוטל ידיו רק צמט מים, ושאל הגביר את ר' ישראל מדוע איננו עושה כרצ חסדא (שבת ס"ב) דמשא מלא חפניו מים? ע"ש, והשיב לו הגאון הג"ל, הנה ראיתי כי האמה העצריה שלך נושאת המים על שכמה בשעה שתעלה על המדרגה עד קומה שניה, ולכן לא אוכל להיות ירא שמים על כה ושכס האמה העלוזה (דברי פי חכם חן) והנה צמקת

עלמן, ונפחים (חרשי צרל) צפני עלמן כו', ואמר לי אחי הכרף דאקמער וויגאדער ששמע צילדותו הטעם, מדוע היו מושיבין כל צעלי מלאכות וצעלי אומנות ממין אחד זה אלל זה צפני עלמס? מפני שרצו המנהיגים למנוע מהם השיחה והדבור בין איש לרעהו בשעת התפלה, כנהוג בעוה"ר ואז הם צעמס לא יתפללו ויבלבלו גם לאחרים בתפלתם, לכן הושיבו כל אומני לורפי זהב צפ"ע וכספים צפ"ע וחרשי צרל צפ"ע, ונקטיין (מדרש צראשית דכ"י יט ו', ותנחומא מלורע) ידכ' אומן שונא בר אומנתיה וע"ז יהיו צעומים שלא ישיחו איש את רעהו צביכ"י.

מ"ח

ספרו על אדמו"ר הדיק ר' שלמה הכהן אבי' מרדאמסא שכיח נוער כל הלילה ועסק בתורה וכאשר שאלו הלא אמרו סז"ל (עירובין ס"ה), לא איברי דידא אלא דשינתא? השיב צדיחוחא ואמר מלין דגם רב ששית מסר שינתיה דשמעיה שכיח נעור כל הלילה, וזה למשמעיה שהוא יושן במקומו (עירובין ס"ה)

מ"ט

פ"א ראה למדן אחד שכיח מנמס צביכמ"ד על הגמרא הקילו ושאל לו אם יודע ליישב קושית רב החובב? וכאשר השיב לו כי לא ראה אותו, ולא שמע ממנו אמר לו כונתי על קושית

(ב"ם פ"ו) אמרו שאזכרכם אמר יוקח נא ע"י שליח ולכן לא חפץ להכביד על השליח ולעשות גמ"ח על חשבון השליח וכחו ולכן רמז כי יסתפקו רק לפי הככרה במעט מים.

מ"ח

שמעתי בשם הגאון ר' שמואל פנחס אב"ד צער פאנאוועז אחריו אשר מת שם בחזן אשר לא היה נמנה בין היראים ושלמים, והקימו צו על מקומו, שאלו להגאון הג"ל אחרי התפלה מיו"ט הראשון אשר השמיט מנגינותיו לאמר להם הכבדו צין האב לצנו, ויען צלחוק ויאמר כי ובמפני חטאיו היה כחו של אביו גדול והיה לו ידיעה יותר מצנו, אבל ואין אנחנו יכולים יפה כח הכן מכה האב עשרת מונים ולא יגיע לו צוה עד קרקוליו.

מ"ט

אמרו עליו על הגאון ר' נפתלי אב"ד מעיר מאהציון שהיה צנועוריו נער שובב, והוקיר רגליו מלכת לבית הספר, פ"א הוכיח לו אביו ואמר הנה גדלת והיית לאיש ועדיין חלעד רגליך על דרך לא טוב, הנה צא העת להטות למוסר אזניך, שמע נא לקול אבך המלמדך להועיל, חזק נא והיה לאיש ולך נא בדרך הישר.

ויען ויאמר לו, אבי! אבל מה אעשה כי יצר הרע סוקן בקרבי אשר

יקיח לי לשרך דרכי ולרדוף קדים, ויגער צו אביו ויאמר, אי"כ קח לך מוסר מהיצר הרע בעצמו, הנה היצר"ר אין לו שום הנאה וחועלת בהקיותך לרע, עם כל זה ישתדל למלאות רצון קונו כי לכך נוצר, קל וחומר אתה, שעליך להשתדל בכל כחך לצלי לשמוע לו ולמלאות רצון קונך להתגבר עלי היצר"ר, כי לכך אתה נוצרת.

ויען ויאמר לו, אבי! איך תדמי ליצר"ר הלא ליצר"ר אין לו יצר"ר בקרבו אשר יסתיכו לבטל רצון צוראו אבל אנכי, יש ליצר"ר בקרבי, אשר יקטיל לי לקור מדרך הטוב ולבטל רצון צוראי.

נ'

אצל ברית מילה אשר היה שם אחי דהטור חיים זע"יג וויגאדער ראה כי המוכל אסור ושני ומשמע כל רגע צניד של התינוק, אמר ליה כי עליך וכיולא כך כבר גזרו חז"ל ואמר (שבת ק"ח:) יד לאמה תהצץ (מפני שהיא סכנה לולד)

נ"א

ספרו לי כי פעם אחד חלה ר' ישראל סאנאנצער וה"י נוטה למות והרופאים לוו לב"צ לצלי ליתן לב"א להפריע מנוחתו ע"כ לא נחתו גם לאחד מן המצקרים הרבים אשר באו לבקר לבא בחדרו, ובעירו היה אדם אחד אשר קראו בשם ר' צעריל אפיקורוס, ויבא הוא ג"כ צין הבאים לבקרו, וכאשר

צניכס, וא"כ למד לכם להוֹיֵא הוֹלֵא
גדולה כזו עלי אשר אין שום תועלת לכם?

נ"ג

שמעתי בשם המעלמער מגיד שפ"א
כאשר הטיף מוקרו להגזירים
מדוע יקפלו ידיהם מאחיהם האצוניים, אמר
הנה הקצ"ה גזר גזרה (דברים ט"ז י"א)
כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, לכן אם
אדם הגזירים לא תתמכו צידם אז עניינם
אלו ימותו ברעב, ואז עליכם ועל עמכם
יקוים גזרת הכתוב כי לא יחדל אביון
מקרב הארץ, ע"כ יותר טוב לכם שתקיימו
אותם צעיונות, ואז אחס תשאלו עשירים.

נ"ד

אמרו עליו על ר' אייז' חריף שלמד
בנעוריו אלל מורה שקראו לו
ידער בירזער מצמד' ואמר כל מי שלא
למד אלל בירזער מלמד חינו מצין קוגית
הלימוד ובה ראוי שהרבי צעלמו שלא למד
אלל בירזער מלמד אין לו ידיעה בתלמוד
ובסוגית הגמרא.

נ"ה

בשהיו הגאון דק"ט בערלאג ואחי
דמ"ט וויגאדער החריף יושבים
בחול על שפת הים בגרייטשטאן הי' אחי
משתדל להשיג כסאות צעדם לישב עליהם,
ואמר לו דק"ט הערצאג שלא יעריח
א"ע על זה, כי כבר הורו לנו חז"ל
ואמרו (שבת ק"יח) עשה שבתך חוד
(קרי ציח עשה שבתך חוד אין זאגד)
ואז תצטרך לבריות,

שמע ר' ישראל מחדרו קולו נזה לצ"ב
שתנכו לנכס בחדר שלו, ויכי כאשר
הקריב אליו, אמר רבי! מדוע מלאתי חן
צעניו, יותר מכל הרבנים ובע"צ החשובים
הבאים לבקרו, כי מכולם רק אני לצדי זכיתי
לגשת אליו? ויען ויאמר ח"ו לא תהא
כזאת בישראל, כי לא מטעם שנכבדת
צעניו יותר מהם קראתיך לבא הנה רק
דע לך כי גם אם חלך בדרך כל הארץ,
עם כל זה תקוה חזקה כי לכל מיודעי
אשר יבאו לבקרני אם גם לא תראה
אותם היום, תראה אותם עוד בעולם
העליון, אבל תהא אל בור תרד ולא חוסף
עוד ראות פניך, ע"כ רציתי לראות אותך
היום טרם נפרדנו איש מעל אחיו פרידה
עולמית.

נ"ו

אמרו עליו על הגאון מעלמערנבורג
כאשר הי' רב צעיר גארט
באשכנז וישב שם שתי שנים על כסא
הרבנות בכבוד גדול, קרא מטובי העיר
לאסיפה והודיע להם כי בקרוב יעזוב
את העיר, וילך לגור לעיר אחרת, וילך
להם עד מאד, כי כבודו הי' יקר צענייהם
ויאבדו עד מאד, וישאלו לבאר להם
איזה עול מלא צם? ואם מחקרן השכירות
יוסיפו לו כהנה וכהנה, ויען להם ויאמר
דעו לכם כי מהשכירות שלכם יש לי די
וכותר לפרנס אותי ואת צ"ב, אך ראוי
לעזוב אתכם הוא מטעם שכיח הוא
השאלה הראשונה אשר נשאלתי בעירכם,
במשך כל שתי השנים שהייתי אתכם וחייתי

ואמר אם הקצ"ח חסיד הוא אמאי לא
יאמר ויצמח פורקנא ויהרב משיחו?

נ"ט

ספרו על הגאון בעל יחות יאיר ז"ל
שפעם אחת בא אליו בע"ש אורח
מעוטף באילטלא יקירא בחד מיוחד
קבול, ואחר אשר תבא על קנקנו ומלאו
ריק אמר כי ממעשיו נראה שהוא זכיר
אפי' במלות דרבנן, דאיתא (ירושלמי
בכורים פ"ג ח"ג) כי כל מי שלובש אילטלא
דרבנן ואינו ראוי לכך, דומה כמדע
המונה על החמור, ושינוי (שבת נ"ג)
דאין החמור יולא כמדע אלא"כ קשורה בו
מאתמול.

ס'

בהגדה, אדיר הוא יצנה את ביתו
בקרוב במהרה במהרה
בימינו בקרוב, שמעתי מהיקר המופלא
המלווין מו"ה יעקב סאמועל מלידס
שמע מפיו החכם המגיד מו"ה מאיר
ז"ל משם שאמר זה שחזר הפייטן במהרה
במהרה מוצנע"פ התלמודא (סנהדרין ט"ח)
דאמרינן שם מהרה דמרי ע"מא תבני
מאה ונ"ב (שנין) ע"כ אחר שנבקש שהוא
יצנה ביתו במהרה עליונו לפרש שכונתו
לא במהרה דמרי עלמא רק במהרה בימינו.

ס"א

ושבח אני את חסתיים שכבר מתו,
מן החיים אשר המת חיים
עדנה (קהלת ד' ב') שמעתי מהגאון

נ"ו

פ"א בא להגאון ר' אייזיק מספאנים
מחבר אחד שיתן לו הסכמה על ספרו
אשר קרא לו בשם ידי משה. ואחר
אשר עיין בו זמן נכון, ולא מלא קורת
רוח מחידושיו החזיר לו הספר ואמר
לו, כי לספרו כי ראוי יותר לקרוא לו בשם
פני משה. וכאשר שאל לו המחבר איזה
יתרון יש בשם פני משה, מידי משה?
ויען לו בלחוק ויאמר יען בפני משה אי
אפשר להסתכל בו מה שאין כן בידי משה.

נ"ז

ספרו על הגאון בעל יחותם סופר
כי פ"א אחר שהאריך בתפלתו
שאל לו אחד ממיודעיו מדוע הרבה
להפליג בשעה שהי יכול ללמוד כמה
קוגיות בתלמוד?
והשיב לו כי כבר הצטיחו לנו חז"ל
(ברכות נ"ד) המאריך בתפלתו
מאריכין לו ימיו ושנותיו ועי"ז יב"י בדי
להשלים למוד הגמרא אשר נעדר לי ע"י
אריכת התפלה.

נ"ח

הגאון ר' יואל צבי ראטה ז"ל
בעמ"ה ספר בית היוצר
חז"ד מעיר הוסט כשהי עוד ילד כבן
ד' או ה' שנה, ישב במקצת הקדר על שלחן
אביו, וכשהגיע לפזמון אדיר הוא יצנה
ביתו בקרוב, ואביו בהתפעלות נפשו
ואמר זכאי הוא חסיד הוא שאל לאביו

יִתְחַק חִיּוּזִיק דְקִיטָּה עֵרֶצְאָג לְבָאָר כְּחוּב
זֶה בְּדֶרֶךְ לְחֹת, וְכוּא, כִּי הֵנָּה לְדִבְּרוֹן
לְבָנו נִרְאָה שְׂכַל הַדּוֹרוֹת מִכְעִיִּקִּין וּבִאִין
יֹחֵר מִכְדּוֹר שְׁלִפְנוּיָהֶם, עַד שְׂנוּכֵל לְקִירוֹת
עֲלֵיהֶם מִקְרָא שְׂכָחוּב (בְּרֵאשִׁית ו' ה')
וִירָא ה' כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם בְּאֶרֶץ, וְכֹל
יֵלֵךְ מִחֲשָׁבוֹת לְבֹ רַק רַע כֹּל הַיּוֹם, נִמְלָא
שׂוֹב שְׂכוֹא רַעַת הַיּוֹם יִחַשֵׁב לְנִדּוּק לְמַחֵר,
(*) וְזָכוּ מִכּוּ שְׁאֵמֵר קִהְלָת, וְשִׁנָּה אִנִּי
אֶת הַמַּחֲסִים וְגו' מִן הַחַיִּים אֲשֶׁר הֵמָּה
חַיִּים עֲדָנָה, כְּלוּמָר אִם אֶתְכַּחֵל עַל
הַחַיִּים אֲשֶׁר הֵם הַיִּים עֲדָנָה אֲתָנוּ אִיךְ
הַשְׁחִיתוּ הַתַּעֲצִיבוּ דְרָכָם עַל הָאֶרֶץ אִז
אֲנִי מִשְׁנָה אֶת הַמַּחֲסִים שְׂכָחַר מַחֹ, אִף
כִּי גַם הֵמָּה חֲטָאוּ וְעוּ עֲכָ"ז לֹא חֲטָאוּ
כִּי כֹה הַחַיִּים אֵלּוּ, וְגַם הַחַיִּים הַיּוֹם
לְדִיקָם הֵמָּה אֵלּוּ שְׁמַחֹ כָּבֵר.

ס"ב

ספרו עַל הַגִּאֲוֹן ר' יִצְחָק אִיִּזִּיק
מִסְלָאֲנִים שְׂרָאָה פִּי"א צִעֲרָב
פִּסְקָה, שְׂשַׁכְנו הַקְּרוּב אֵלּוּ, שְׂכִיב מִחֻזִּיק
אִי"ע לִירָא שְׂמִים מִנְעֵר אֶת כִּיִּסִּי צִגְדִּיו
מִפְּרֹרִי חֲמֹץ, אֲבָל בְּאֶשֶׁר שְׂכוֹא הִיב גִּי"כ

עֵשִׂיר וְקִמְנָן וְלֹא נָתַן מִלְחָמוֹ לְדֹל, הִרְעַ
לְהַגְאֹן מֵאֹד, וְשָׂאֵל לְאֹמֵר לוֹ, לִמָּה מִטְרִיחַ
הוּא אִי"ע עִי"ז? אֲבָל בְּאֶשֶׁר עֲנוּהוּ הֵלֵךְ
רַבִּינוּ צִטָּה יוֹדֵעַ הַדִּין שְׂכַל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל
חִיּוּב לְנַעַר צִגְדִּיו צִעִי"פ מִחֲשָׁשׁ חֲמֹץ,
גַּעַר צוֹ הַגִּאֲוֹן וְיִאֲמַר הֵלֵךְ צִטָּה יוֹדֵעַ
לֶךְ גִּי"כ הֵא לְאֹמֵר פְּלִימוֹ (פִּסְחִים ו' ז')
שְׁחֹר צִין יִשְׂרָאֵל לְאֲרַמְאִי אִינוּ לְרִיךְ
צִדִּיקָה וְאֲתָה יִשְׂרָאֵל גִּמּוֹר אֲתָה עַד חֹר
הַכִּסֵּי שְׁלָךְ, אֲבָל מִהַכִּסֵּי וְלִמְטָה נִכְרִי
אֲתָה אִי"כ אִין שׁוֹם חִיּוּב מוֹטֵל עֲלִיךְ
לְבִדּוּקָם.

ס"ג

ספרו עֲלֵיו עַל ר' דָּוִד יִצְחָק זִלְ"ל שְׂכִיב
מִפּוֹרְקָם לְמַלְמֵד זְכוֹת עַל יִשְׂרָאֵל
שְׂפִי"א עֲמִיד צִבִּיבְכִי"ס לְפָנֵי הַתַּפְּלָה
צִרְאָשׁ הַשֵּׁנָה שְׂכִי" חַל צִשְׁנָה וְאֹמֵר,
רַבִּשִׁי"ע! צִרְיָה יִתְחַבֵּן כֹּל צָחִי עוֹלָם
לְפָנֶיךָ וְהֵלֵךְ יוֹי"ט וְגַם שִׁנָּה הַיּוֹם וְאֶסְכּוּר
לְכַחוּב, וְאִיךְ יִתְחַבֵּן הַיּוֹם צִסְפֵּר הַזְכּוּרוֹת
שְׁלָךְ? אִם לֹא לְחַיִּים, בְּאֶשֶׁר שְׂפָקִיד נִפְשׁ
דּוּחָה שִׁנָּה (שְׁבַת קָדִי"ב י') עִי"כ אִין לֶךְ
צִרִירָה לְכַתְּצֵנוּ רַק צִסְפֵּר הַחַיִּים.

ק"ד

(*) וְצִדְכִירֵנוּ הַנִּיל אֲמַרְתִּי עוֹכֵל לְהַתְחִיק גִּיכ בְּדֶרֶךְ לְחֹת מֵה שְׂאֵמֵר (יִרְמִיָּה כ"ב יוֹד) אִל
חֲבָבוּ צִטָּה, כִּי זֶה הוּא נִעְשֶׂה דִּיק, רַק בָּבו בָּכו לְהוֹלֵךְ כִּי זֶה הוּא עֲדִין רַעַת, וְאֶפְשֶׁר דָּדֹו
הַשְׂכִּירָה לְחִזִּיל לִימָר (מוֹיִק כ"ז) בָּבו בָּכו לְהוֹלֵךְ בְּרָא בָנִים, כִּי אִם הִיוּ לוֹ בָּנִים הִיב נִחְשָׁב
לְגַם לְדִיק וְאִין צִרִיבִין לְכַחוּת עֲלֵיו.

אֲבָר בְּאֵמֶת נִל שְׂהוּקָיו לְדִרְשָׁה זֹ לְפִי דַעַת רִי" שְׂרָעַשׁ (סוֹטָה י"ב) אִין הִלִּיכָה אֲדָא צִשְׁוֹן
מִיתָה, וְכֵן הוּא אֹמֵר (בְּרֵאשִׁית כ"ח) הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לְמוֹת וְאִי"כ מֵה בֵּין מֵה זֶה לְהוֹלֵךְ שְׂמַכֵּר
אֲחִירֵנוּ רִיל עַל הַמָּה לְבָנִי לְבָחוּ, וְעַל הַהוּלֵךְ לְכַחוּת? וְעִי"כ דִּרְשׁוּ הוֹלֵךְ זֶה לְהוֹלֵךְ בְּלֹא בָנִים, וְאֲמַרְיִין
(נִדְרִים ס"ד) אֲרַבְעָה הַשּׁוֹבִים כְּמַחֲסִים כִּי וְעִי שְׂאִין לוֹ בָּנִים, וְאִי"כ זֶה הַמָּה נִכְדֵּל מִן הַמָּה שְׂמַכֵּר
בְּרָאָשׁ הַשְּׂסוּק, שׂוֹב הוּא מֵה מַמַּשׁ, וְזֶה הוּא מֵה עֲדִין הוּא חִי.

בכפך אז תקיים צוה מלכו המצוה בתורה
(דברים יג ו) ובערת הרע מקרבך.

ס"ו

החסידיים המאמינים בנערער רבי,
לא החזיקו יד אציון רק
לאלו המאמינים בו, ובאשר נודע לו דבר
זה העיר למוסר אונם ואמר, ראו נא
בני, הנה כתוב בתורה (ויקרא יא יט)
ואת חסידה צמינה, ואמרינן (חולין ס"ג)
ולמה נקרא שמה חסידה? שעושה חסד
עם חזרותיה (ופירש"י שחולקת מזונותיה
עם חזרותיה) וקשה אם כן מדוע טמאה
היא? אם לא מפני שחולקת מזונותיה
רק לחזרותיה, ולא למין אחר.

ס"ז

ספרו על צחו של החכם צבי שפ"א
דפקו על פתחה שני עניים
ובאשר שלא היה צידה כסף מזומן שצרכה
כף של כסף לחלאין ונתנה חלי אחת
לאחד והשנית להשני.

ובאשר נודע לאציה ושאלה מה
ראתה על ככה? השיבה
לו ואמרה שקיימה רק מה שנאמר באשת
חיל (משלי צ"א ב') כפה ר"ל הכף
שלה פרשה (***) ונתנה לעני אחר, וידה
מהכף שלחה לאציון אחר.

ק"ח

(*) ונראה לי שהיה קשה ליה הא אמרינן (סוטה ג') אין אדם חוסא אלא כנס בו רוח
שטות, איך החוסא הוא הכסיל ולא היה"ר המחסיאו? וע"ז משרק כי לע"ע נודע לו דבאמת גם
היה"ר הוא כסיל, והוא ע"י שהוא נכנס בנצין נפשו בצית האסורים להיות עמי רק ללמדני דרך הכנה.
(**) ואפשר שזוהי צמלה פרשה ז"ע האם צובראכין כמו (תהלים ס"ח ט"ו) בפרש שדי
מלכיה, וכמו ולא יפרשו לחם (ירמיה ט"ז ד') וכן פרשה ציון בדיה (איכה א' ט"ז) ונתנה לז
הכף לעני.

ס"ד

שמעתי בשם ר' ישראל רחמינער
שבשעה שהיה יושב בצית
האקורים (בעלילת שוא) אמר כי
עתה נודע לי דרשת בעל המדרש (רבה
קהלת ד' ט"ו) על הכתוב טוב ילד מסכן
וחכם, זה ילד טוב כ"י ממלך זקן וכסיל
זה ילד הרע כ"י, ולמה קורין אותו
כסיל? שהוא מלמד לאדם דרך רעה,
ודבריהם אלו מחוקרים בצנה, (*) אבל
עתה מבשרי אחזה שהוא כסיל הנה
אנכי יושב בצית האקורים ע"י השופטים
שגזרו עלי לישב צמאק, אבל היה"ר
שלא נשאר ונתנו עמו כלל ולא דנו אותו
להאכר מדוע הוא יושב עמי? האם
תמלא טפשות ובסילות גדולה מזו?.

ס"ה

ספרו על בעל הנודע ביהודה שהשיב
לכופר ישראל שהתפאר לפניו
שהוא עבר בחייו על כל העבירות רק
לא על המאכזר את עצמו לדעה.
ענה ואמר לו, כי דבר זה אין צידך
בשום אופן,
וישאל לו הכופר מדוע?
ויאמר לו הנה כל מעשיך המה רק
להכטיק, ואם תשים את נפשך

ס"ח

המגיד המפואר מסלוק אשר קראוהו

בשם ר' צבי הירש דיינאוו

ישב פ"א במקיבו וצוניהם היה איש אחד אשר הלך ודבר ולא נתן לפיו מחסום רגע וביני לביני סיפר מעשה נורא מה שקרה עם הגאון ר' יחזקאל חייבשיץ, ולא יכול היה עוד הסלוקער להחזיק ויכה בכח ידו על השלחן ויגער בו ויאמר כי דבר זה הוא כזב ושקר לא יער ורא דובים (סומה ט"ג) רק אתה בעלמך דבית מלכך.

כ"ה המסובים השתוממו ושאלו לו מאין הוא יודע כי שקר הוא בפיו?

ויען ויאמר כי החשבון הוא פשוט, הלא הוא בעלמו לא היה עוד בחלד כי זה יותר ממאה שנה מעת שר' יחזקאל שבק חיים לכל חי, וגם בשום קשר לא נמלא סיפור זה אלא בודאי ויאמר כי דבר זה שמע מאיש אחר וגם דבר זה אי אפשר, כי היחזקאל שהוא ישמע דבר מאיש אחר, בעת שלא יניח בחברתו לשום אדם לפתוח את פיו, ולדבר שום דבר.

ס"ט

בעת שר' חיימקע היה ראש הישיבה

בוויזאצין פרלה לש בהישיבה

ותאכל זה השלחנות והכפסלים ותגע גם בחפלי הבחורים אשר למדו שם ואחר אשר שקעה האש, והבחורים חזרו ומלאו מבגדיהם רק קסדות ומכחפלים רק אחד מולל מאש, וזכו צמר נפשם, על השרפה

אשר שרף ה', עמד ר' חיימקע על רגליו וקרא ואמר בקול צוה, רבש"ע! לוא אנכי הייתי כמנך אזי לא הנחתי לך לעשות כל זאת, אבל מה לעשה שאתה הוא אדון העולם ודן יחידי ולא אני.

והאנשים אשר עמדו שם ושמעו את דבריו אשר הוליא

מפיו השתוממו ולא יכלו להתאפק ושאלו לו רבי! שמה מחוך לערו הוליא דבר זה מפיו ואין אדם נתפס על לערו?

ויען ויאמר דעו לכם בני, כי לא מרוב שיח ובעקי אנחתי דבר זה רק

האמת הוא כן, כי בטח ידוע לכם מה שאמרו חז"ל (מדיק ט"ז) שהקב"ה גוזר גזרה ולדיק מבטלה שגאמר (ש"ב כ"ג) אמר אלקי ישראל וגו' מושל באדם לדיק מושל ביראת אלקים, אני מושל באדם, ומי מושל בי לדיק, לכן לוא הייתי לדיק באמת הייתי מושל באלקים והייתי מבטל לגזרה זו, אבל מה לעשה כי חייני לדיק, לכן כל אשר חפץ עשה.

ע'

שמעתי כי אחד מחסידי בעדז

ומסחרו היה בעלי היער

בא לעמק השוה עם אחד מאלילי פוילין פ"א באכסניה של אינו יהודי, בעיר יאנאוו הקמוכה דעמבערג. בחוד המורד שר פסח' ולכריתות ברית לוח האליל להביא לפניכם איזה מיני משקה ותופינים, ומרוב טרדת החסיד במסחרו שכח בפקח, ויטעם מן הוי"ש אשר היה לפניו, אבל תומי מזכר כי פסח הוא היום, ויזר לו

עד מאד וילך להגאון המפורסם הידוע לנו ר' יוסף שאול נאטינבאך ז"ל אצ"ד דלעמבערג, ויסקר לו את אשר קרבו, ויבקש ממנו תשובה, אבל בידעו כי הוא ממאמינים ברבי יהושע"ע רוקח מבע"ז, ע"כ יעלכו שטוב טוב לו יותר לפנות ללדיק זה ולשמוע מה הוא יאמר לו? ויהי כי שמע הרבי מבע"ז מהחסידי שלו את אשר עבר ואשם לה', השיב לו אם באמת ותמים תראה לעשות תשובה שלמה על העצירה החמורה שלך שטעמת חמץ בפסח, אזי עליך להיות נע וגד לכה"פ ששה חדשים רלופים.

ובשהגיע תשובת הבעלזער לאזני הגאון ר' יוסף שאול הכי משתומם ואמר מה ענין גלות לאכילת חמץ בפסח?

אחר זמן מה ספר לו אחד מחסידיו כי הגאון הנ"ל תמה מאוד על תשובתו כי אמר שכל כתבי הקדש לא מלינו שום זכר לקמיכות והתקרבות זו לזו, וא"כ מה ראה על ככה ליתן לו תשובה זו על עצירה זו?

ויען הבעלזער ויאמר לו, לך אמור לו, אם שהוא גאון בישראל ובקי כמעט בכל התורה כלה ע"ז במה"כ שכתב מדרש רבה מפורש (איכה רבתי א' כ"ט) על הכתוב, גלתה יהודה מעוני, על שאבדו חמץ בפסח, כמ"א (דברים מ"ו) לא תאכל עליו חמץ ז' ימים תאכל עליו מלאת לחם עוני, מזה יראה מפורש

לא מפיהם כי הגלות היתה בעונם על איבוד חמץ שאכלו בפסח.

ע"א

אמרו עליו על לדיק הדור ר' דוד"ר מאלזער שהיה רגיל לאמר נחות והלכה בעת שהיה בדיחא בדעתיה, אבל זה היה מעולף תמיד דבר מוסר או חזיון טמיר וגעלם וכדומה, והנה אחד מחסידיו אשר מופלג בהשיג קבלה על שחיטה ישב בטאלי זמן רב ויחכה אולי ימצא מקום הראוי לו למלאכתו, ותמיד הי' נכנס לבית רבו לדרוש אולי תודע לו איזה עדה אשר תדרוש אחר שוחט, אבל לא מלא, ובין כך וכה הגיעו ימי חג הפסח ויקרא להשוחט לקטוע עמו הקדרים, ואחרי אכלם ושתייתם כשהגיעו לקוף החד גדיא ואחא מה"מ ושחט דשוחט"י והלדיק הי' בדיחא בדעתו פנה אל השוחט ואמר בלחוק יקירי! הנה מקום פנוי לך אם מה"מ שחט לשוחט בטח אתה תשיג הזכות ותשאר שוחט על מקומו, ויהי כנבואה קטנה אשר יאמר מפיו, כי בחול המועד הנ"ל באו להלדיק איזה אנשים מבזדים מעור קמוכה לו, ויסקרו לו כי השוחט שלהם צעזעו על הקדר חלה פתאום וימת ויען כי אי אפשר להם להיות בלי שוחט ע"כ באו אליו בשליחות אנשי עירם בשאלה, אולי ידע כבודו מאיזה שוחט הגון וירא שמים אזי יקחו לו אתם לשרת בקדש על מקומו של הנפטר.

מובן

מאליו כי הדברים טובים אשר
ילאו מפי הלדיק על השוחט
הי"ל היה די להושיבו שמה צעיר ולשרת
צדקש בכבוד.

ע"ב

ספרו לי כי צעיר קאניגסבערג
אשר בממלכת אשכנז שהיה
הגאון המפורסם מצ"מ ז"ל ממונה
לרצ על יחודי רוקסיה ופוילין, היו שם
עוד שתי קהלות שונות מילידי אשכנז
ולכל אחת מהן רב מיוחד, אחד מקיל
ואחד מחמיר, וכשהגיעו הטי' ימים מר"ח
עד חשעה באב, החיר אחד מהרבנים
לעדתו לאכול בהם צמר עוף מתרנגול
ותרנגולת, ועי' חרה אף מהקבלה שלומי
אמוני ישראל אשר הי' אז הדק"ט רידף
עליהם לרצ וילאו לריצ עמהם, באמרם
כי אם יתירו היום צמר עוף, יתירו למחר
גם צמר בהמה, ועי' שעצירה גוררת עצירה
יתירו צקוף גם לאכול ולשחות בעלומו
של יום חשעה באב, ותחזק המחלוקה
צניהם עד כי איש את רעהו רזה לבלעו
חיים, וכשהגיע הדבר לאזני הגאון
מלצ"מ ז"ל אמר היינו דקפרו לנו
חז"ל (גיטין נ"ז) אתרנגולא ותרנגולתא
חרוב מור מצא' (קאניגסבערג).

ע"ג

בעיר מינסק היה מקור ושמם שמחה
אשר כל בני העיר חדרו ויראו
מפניו, וכשמת אמר עליו הגאון ר' דוד
טבדי, כי על ידו נתודע באור התפלה

שאלו מתפללים צימים הנוראים. שמחה
דארצך וששון דעירך' כלומר לאחר
שתשוב שמחה זכ לארצך, אז יהי ששון
לעירך (מינסק).

ע"ד

בעיר בראדי התאסף צע"צ צניהכ"נ
שם כליל שבעות ואמרו תיקון
שבעות כנכוג, ומיד כשהחל להחיר
המזרח קם עזות פנים אחד ושמו וואדף
ולעק צקול המולה להתפלל שחרית כי
כבר הגיע זמן קריאת שמע וכשהגיע
קולו לאזני הגאון ר' מאיר אבי' דשם
אמר הנה הוא תמך חולפתו על מאמר
ר' מאיר מתלמודא (ברכות ט') שאמר
שזמן ק"ש של שחרית משיכיר בין זאב
דכבב אצל איכה נוכל להכיר זמן ק"ש
אם הזאב בעלמו הוא כלב ?

ע"ה

שמעת יצטעם הגאון אי' שערשעווסקי
דבר לחות על דברי רבי
ישמעאל צ"ר יוקי שאמר (שבת קנ"ב)
שת"ח כל זמן שמוקינים חכמה נתוספת
בהם כו', ועמי הארץ כל זמן שמוקינים
טפשות נתוספת בהם, כי אם תשאל
דתלמיד חכם על אציו, יאמר לך שאציו
היה חכם גדול ממנו, ועל זקנו ? שהוא
הי' חכם גדול גם מאציו, אצל אם תשאל
לעם הארץ מצני הדור החדש על אציו ?
יאמר לך שהוא הי' טפש ובחשך הלך,
ועל זקנו ? יאמר לך, כי היה טפש

צעל קומה ודל צשר, ולאחרן שפל
וצריא צשר?

ויען לו ויאמר דע לך יקירי! כי צעל
ליר זה צר אוריין היה ותמך
יסקודתיו על דברי רבותינו ז"ל, והוא
שמשא היה ארוך מפורש הוא בגמרא
(שבת צ"ב) שאין השכינה שורה אלא
על חכם גבור ועשיר ובעד קומה כו'
דאמר רב משה רבינו ע"ה עשר אמות
היתה קומתו כו', ואחרן ה"י שפל מפני
שה"י לריך לעלות צמעות להדליק את
הנרות.*

ואהרן שהיה צעל צשר ולא משה
נעשה יובן על פי מה שאמרו
(תוספתא סוף כריתות) בכל מקום
מקדים משה לאהרן, ובמקום אחד הוא
אמר הוא אהרן ומשה, ? מלמד שניהם
שקולים, ואם משקלם היה שוה ע"כ
אהרן זה שלא ה"י מגיע לחצי קומתו
של משה היה לריך להיות צעל צשר, כדי
להשוות משקלו למשקל משה שהיה ארוך
וצעל קומה.

גדול יותר מאציו נמלא שהוקנים מת"ח
כל זמן שהיו רחוקים וקודם צמן, חכמה
נתוספת בהם, אבל צע"ה הוא בהפך
כל זמן שהיו רחוקים וקודם צמן טפשות
נתוספת בהם.

ע"ו

מחסירי ר' צבי מרדך (שקראו לו
דער דאיינעווער רבי) היה
איש חסיד אחד לא חכם גדול ולא טפש
קטן, פ"ח צערב ר"ה היה עומד כפוף
בציהמ"ד שלו מעוטף בטלית וכל מעיינו
בשער המחזור הפתוח לפניו, וכשעבר
עליו ר' צבי מלך הכ"ל אשר עיניו היו
משוטטות על כל חסידיו וראה זאת חמה
ושאל לו מדוע יכלה עתה לבטלה בהציטו
בשער המחזור אשר צעת הזאת יוכל
לומר שירות ותשבחות ולקנות שלימות
הנפש?

ויאמר לו רבי! כל הגיוני צו אולי
יגליח לי לעמוד על דעת
המדפיק מאין ידע זה לליר תואר משה

(*) כן הוא הלשון במסכת (תמיד פ"ג מ"ח) ואכן היתה לפני התורה ובה שלש
מעלות ועליה הבהן עומד ומסיב את הנרות, והמורה היתה גבוה רק י"ח טפחים כדוע.

סליק חלק ראשון, מספרי רוח חכמים,
ובו פרחים נחמדים, לקטתי מהרי בשמים.

חלק שני

א'

איש אחד אשר הוליכוכו רגליו לעת זקנתו לאמערקא אל בניו בעשירים, כשצא וראה תלכות ביתם, הלטער עד מאד, עד כי מרוב זערו ועגמת נפשו חלה ונטה למות, ויקרא אל בניו ויאמר להם, הנה חז"ל הזכירו ולוי לכל איש ישראל, שיאמר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה, עשרתם, ערבבתם, הדליקו את הנר (שבת פ"ב מ"ז) דעו לכם בני כי בתוך דברים הפשוטים אלו, לבי ואמר לי שגם דברי תחינה ובקשה מעולף ומעוטף בהם, וכוא הנה חז"ל אמרו (מדרש שו"ט מש"י ו') העולם הזה דומה לערב שבת ועוב"ב לשבת, ע"כ אפשר לומר שכוונו ג"כ בדבריהם אלו, שכל איש יירא וחרד לדבר ה', אם יראה ששמשו נטה לערוב, וכוא הולך בדרך כל הארץ ובניו עשרו ושמנו וקרו מדרך ה' ע"י שכתעצו בגוים ולמדו מומעשיהם, כי לכל הפחות אחר פטירת הוריהם יזכרו פעם אחת בשנה ציוס היארלייט שלהם להעלות נר לגשמתם, וזהו שאמרו שפריך אדם לומר בתוך ביתו צערצ שבת עם חשכה, כלומר כשיחשך שמשו צעוב"ז, וירגיש צנפשו שכוא נטה למות אז יקרא לבניו ויאמר להם בני! הנה עשרתם ע"י שמשם הכללכה זרחה עליכם מלאחס עושר, וגם ערבבתם עלמכם בין הגוים עד שלא נכר גם אם מומעי יהודים ילאחס וא"כ

בדואי ציוס היארלייט שלי לא תלכו לביכ"י לומר קדיש אחרי, לכן דבר אחד חזקש מכס כי לכה"פ הדליקו את הנר יא"ל אחרי, וזה יהי לכם לזכרון כי חזיכם היה נאמן לה' ולחורתו, ונר אלקים נשמת אדם טרם יכבה לא קר מנר מצוה ותורה אור.

ב'

שמעתי בשם חכם אחד שאמר שזה שאמר אליעזר (בראשית כ"ד מ"ח) ואקד ואשתחווה לה' וגו' אשר הגחני בדרך אמת וגו' שכוון בזה לומר, כי מדרך השדכנים אשר קשה להם לזוג זוגים בלי שקרים, יקפרו הצטחות מזה לזה מהשני לדדים אשר צדו מלצם, אבל אליעזר בודה לה' על חסדו שנחה אותו בדרך אמת, ובכל זה נגמר השידוך בני טוב.

ג'

מדוע לא תקנו חז"ל ברכה להנותן לדקה טרם שיתן, ככלל המלות אשר מברכין עליהן עובר לעשייתן? שמעתי בטעם בשם חכם אחד, כי החכמים חששו, פן צטרם ימלא מים ליעול את ידיו כדי לצרך בין כה וכה יחזור ויתחרט ולא יתן כלל.

ד'

מדוע כתרו חז"ל (מד"ר קהלת) השם (מ"ך זקן) וכש"ל (קהלת ד' י"ג) לביזר הרע? שמעתי בשם חכם אחד

להזכיר עון העגל, לכן משטין בצבל
אקור.

ז

עני אחד נכנס לבית גביר לבקש נדבה,
ומכל בני הבית גם אחד לא נשא
עליו עיניו ויפן וילא, לא הרחיק ללכת
והנה המשרת מצביע רץ אחריו ושיגהו
וירעם עליו בקולו ויאמר הוי גנב מגונב!
למה שמת בכליך כף כסף מעל השלחן?
ואחר כי חפש בללחתו ומשש כל כליו ולא
מלא, נאנח העני ואמר, הנה מצשרי עתה
אחינה מה שאמר דוד (תחלים ד"א"ב)
נשכחתי כמת מלב היית ככלי אובר, כי
בעת שעמדתי בבית הכערה צ לבקש נדבה
נשכחתי כמת מלב כאלו לא הייתי שם,
הייתי! אימתי זכרו כי הייתי שם
כבדי אובר כאשר הכלי נאבד, אמרו
כי אנכי גנבתי.

ח

מחבר אורח אשר בא לעיר למכור
ספריו, הראה ספרו לאיש חכם,
ואחר כי קרא בו ולא הוטב בעיניו,
יעלכו לילך אל גביר ע"ה מפורסם
בעירו, הודע לכליו ולר עין, אשר לא
החזיק יד מחצר מעולם, והבטיחו כי
בדאי יקח ממנו ספרו וישב לו מחירו
בדור המלכה, ויהי בבואו לבית הגביר
ויבקש ממנו כי יקנה ספרו, גער בו ויאמר,
הלא כל בני עירי יודעים כי לא אפזר
כספי על דברים אשר לא ילחו לי, לכן

מפני שזה ידוע שכל אומן יכולה על שם
אומנתו למשל צעיריל דער שוקטער
יענקיל דער שניידער וכדומה, ואם
אומנתו הוא להחטיא את האדם, ואמרו
חז"ל (סוטה ג') אין אדם עובר
עבירה אלא נכנס בו רוח שטות,
ע"כ לפי אומנתו שפיר כינו לו חז"ל
שם זה (מלך זקן) כס"ה.

ה

הטעם מדוע בשכר נשים צדקניות
שחיו באותו הדור נגאלו
אבותינו מסצרים? (סוטה י"א) שמעתי
בשם חכם אחד, כי כאשר עזרו רדיו שנה
מיום שירדו אבותינו למצרים, שלחו
הנשים צדקניות בקשה להקצ"ה להוליא
את ב"י משם, ילחה צ"ק ואמרה כי דבר
זה אי אפשר באשר שכבר נגזרה עליהם
להיות בגלות ד' מאות שנה, וע"ז ענו
רנש"ע! אחת שלחם כעת לחפשי, ואנחנו
נקבל על עצמנו להשלים כל שני הגלות
אשר יחקר לכם מעתה עד ת' שנה,

ו

שאלו לחכם אחד מאחר שאנו
נוקשים צרי"ה ויו"כ סתום
פיות משטינו ומקמרינו שלא יהיה
בסם כח לקטרג למה לנו לבקש עוד
משטין בכבד אסור? ויען ויאמר כי
בקשתנו אח"כ הוא, כי גם בהעדר דבור
פיו, לא יתן לו להשטין צרגליו, כלומר
שלא יפשט את רגליו שהם דמות עגב

הודיעני מי שלחך הנה להקטני ולקלקל בי?
ייען בעל המחבר ויאמר, הלא גר
אנכי פה, ולא ידעתוך רק פלוני
ופלוני שלחני אליך, ועתה אם רע צעייך
אשובה.

אחר שעות אחדות פגע בחכם הנ"ל
ויקלף עליו ויאמר הלא גם
אתה באת להתל בי, ששלחת מחבר אלי
לקנות ספרו אחרי אשר ידעת כי
באתה עם הארץ אנכי וספרו לא יוללח לי!
ייען אליו החכם ויאמר שאוני אדוני!
שאוני! הנה אנכי עיינתי בספרו
היטב ומלאתי בו כי כל דבריו מלוקטים
וגנובים מקפרים אחרים, ואנכי שמעתי
עליך כי כל מן-הדרך הוא בגנבות ומזה
נחששת ע"כ דמיתי כי גם ספר זה
המלא מגנבות בודאי יוללח לך ותקנה
כל הקפרים שלו כדי שתרויח מהם
ממון הרבה.

ט'

איש חכם אשר היה עשיר ואח"כ ירד
מנכסיו, ולא היה לו עוד מו"מ,
ע"כ ישב צביהמ"ד ולמד, ענה על שאלת
אחיו ממרעיו שלא ידעו הקצה לזה
ושאלהו מה זה יום מיומים שיושב כל
היום ועוסק בתורה?, אמר להם הנה
נעיתי אזני לענת חז"ל שהזהירו כמה
פעמים צ"ס ואמרו חסורי מחסרי והכי
קתני.

יוד

וישמע משה את העם בכה
צמשפחתיו (במדבר י"א יוד)

ואתה (ספרי שם) היה ריבוראי אומר,
מכאן שהיו ישראל מלמערים בשעה שאמר
להם משה לפרוש מן העריות, מלמד שהיה
אדם נושא את אחותו כו' ונשעה
שאמר להם משה לפרוש מן העריות
היו מלמערים ואמר חכם אחד הטעם
שבכו ע"ז, כי הנה מעשים בכל יום
בהורים אשר יש להם כמה בנים ונות
ונשאו נשים ולאנשים, והיה כאשר חקינו
ואין כח בנפשם לפרנס א"ע, ואז ידמו
למלא מרגע צבית צביהם או צנותיהם,
אך כאשר יצאו לצית צביהם, והנה כאשר
יעבור אחי ירחים ונשיהם יראו להם
פנים נזעמים, ותרגזם עד אשר יבא
הבן ויאמר להם צמענה רק הורי
היקרים! הנה נפשי קשורה בנפשיכם
וקשה עלי פרידתכם אבל מה אעשה
אם אשתי המרשעת געלה נפשה בכם
ותחקוט עמי כל יום עליכם, ע"כ
עלתי אם תרלו למלא מנוחה טוב טוב
לכם, כי תלכו לגור אלל בחכם והיא
כבודה יושבת פנימה, ובעלה כל היום
במקחרו ולכן לא תגעל נפשו בכם, ובאין
צרירה יעזבו ביתו וילכו לגור צבית בכם
אלל בקרב הימים, גם מחתנם ישמעו
דברים מכאיבים כמחט צבצר החן, ואז
תבא בכם ותלדק את נפשה כי אין
האשם תלוי בה, רק בצעלה הרע אשר
נפשו געלה בכם והוא השורר צביתו,
ע"כ האשם תלוי רק בכם מדוע עזבתם
בית אחי אשר הוא הצעקה"ב והוא
המפרנס לכל? וכה ילכו מדחי אל דחי

ימלא זה שאומר דבר בשם אומרו
מביא גאולה לעולם.

י"ג

הנה יקרה שאנשים אשר לא יראו ולא
ימלאו בחצרה גמרא או צמטניות

וכדומה בשעת הלימוד יבאו רק על הקיום
לאכול ולשתות עם הלומדים באמרם כי
גם אחריות הנעלמות מסיום עולה ג"כ
כאחריות הגלויות כזה ס"מך ירוד ו-ו
מ-ם, המם והכף מהמלה קיום עולות
ג"כ ששים כהקמך, וכן היוד, הוו וה"ד

עולות עשר כהיוד, וכן הוו והמם, לרמז
כי גם הנעלמים מהלימוד יאכלו וישצו
ויקחו חלק בחלק כהלומדים בעלמם רק
אם יבאו אל הקיום, אבל דוד לפענ"ד

לא הקל על עצמו, לאכול נהמא דכסופא
אשר לא עמל ויגע עליה, רק מקודם היה
עוסק בחזרה ואח"כ נהנה מקטנות של
מלוא, וזהו שאמר (תהלים כ"ד) לא
ישצתי עם מתי שוא, כלומר האוכלים
ושותים צהנם (***) ועם נעלמים, כלומר
עם אלה שהם נעלמים מהלימוד כל השנה
ולא יבאו רק לקטנות הקיום באשר
שהנעלמים מקיום הם עולים ג"כ כמו
הקיום דא אבא, רק חזר אני לכל
הלומדים וללמד עמהם ולכן גם בהקיום
אשמה עמהם.

י"ד

באשר שמענו כן ראינו (תהלים
מ"ח ז') אפשר לומר בדרך

לחות

זילו הכא קא מדחי לכו, וזילו הכא קא
מדחי לכו, אבל אם לא היה נאסר להם
ערייות, והאח היה יכול לישא אחרות,
אז כאשר יזקינו הכורים היו יכולים
לצלוח לכה"פ אחרית ימיהם צמנוחה
אזל צניהם, כי אז לא היו יכולים לשלחם
ולתלות האשם והחקרון לא זה על זו,
ולא זו על זה, לדחות אותם מביתם
וע"כ צבו כאשר נאסר להם ערייות.

י"ה

בסעודת נשואין אכלו אחיה אנשים

הבשר בדיהם (ר"ל צלל

מזלג) וכל המקובצין במה ראו כן חמור
והיה צניהם חכם אחד ואמר עליהם כי
בנהג אבותיהם בדיהם (עירובין ק"ד).

י"ב

שמעתי טעם בדרך הלצה מדוע

כל האומר דבר בשם אומרו

מביא גאולה לעולם, (*)? והוא על דרך
ממנפשך, כי אם דבר חכמה שמע חמור
הוא, מדוע ה"י לזכור שם אומרו הלא
טוב טוב ה"י לו יותר אם יחשבו
השומעים שהוא בעצמו הוליא חכמה זו
מלבו, ואם דבר שטות הוא בודאי חמור
הוא, למה לו לחזור ולהשמיע טפשות?
וידוע הוא כי הגאולה העתידה תבא ע"י
משיח עני ורובק עץ החמור (זכריה ז' ז')
א"כ בודאי לא ימלא משיח חמור גדול מזה
(האומר דבר בשם אומרו) לרכוב עליו,

(*) (אבות פ"ו)

(**) כמו לא משא אשה חלקך לשוא וני, ופירש"י הראשון לשון מנן זה הנשבע לחינם
(שמות כ' ז').

על מעשה ה"ל, כי הנה ידוע שכל חפצו ורצונו של ה"ה"ר להרע לפני האדם ולהחטיאם, ואיך יעלה על דעתו כי השנים האלו אשר צידו לתן לרשעים להקסיף שנותיהם כדי שיחטאו עוד יתהפך לך לב ובעל רחמנות ויתנם לח"ה?.

ותירץ ע"פ מה דליתא (יומא ד"ח) כיון שיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא, ע"כ טוב טוב לו יותר להקסיף שנים אלו לח"ה כדי שלא ישיג כ"כ מהרה לרוב שנותיו וצחוך כך אפשר שיתגבר עליו וינלחו מלחנס לרשע אשר כבר הפיק רצונו וחטא טרם שעברו לו רוב שנותיו, ובדאי צלי השתדלות מולו יחטא עוד.

י"ן

גדול הנהגה מוגיע כפו (כן הוא הגירסא בק"א) יותר מירא שמים (ברכות ח') כלומר גדול המקחפק ונהנה מוגיע כפו יותר מזה שמקחפק ונהנה וישנוח בחלקו ציראת שמים שלו.

י"ח

שמעתי צ"ס רב חכם שהלך צעירו עם איש אחד נכבד לאקוף סך מקויים למלוא רצה, ובגשחם לבית גביר כלי אחד, ודפקו על הדלת ופתחה המשרתת, ראה אותם צה"צ והבין כי דורשי דמים הם, ע"כ חמק ועבר על ידי פתח שני הפתוח לחצר, ויחר אף הנכבד בזה אשר הלך עמו, ויאמר כי האיש הזה הנה מנוונו הציב עליו יותר

לחות כי צמלות אלו נכלל רמז למצונו היום צלוק מזה שנאמר בתוכחה (דברים כ"ח ס"ג) והי' כאשר שש' עליכם להטיב אתכם ולהרבות אתכם בן ישיש' הי' עליכם להאביד אתכם, וגו', וזהו כאשר שמענו כלומר כאשר שש' הי' עליכם להטיב אתכם רק שמענו, אבל צעינינו לא ראינו, אבל זה שנאמר יבן' ר"ל בן ישיש' הי' להאביד אתכם צעינינו ראינו,

ט"ו

אמרו על רב אחד שהשכירות שלו היתה נשמרים (פון הייווען) ומצית המרחץ, ואמר כי עלי אמר קרא (איכה ג' ט"ו) השבעני צמרורים הרוגי לענה, ודרשין צמדרש (רבה שם) השבעני צמרורים זה יו"ט הראשון של פסח, הרוגי לענה צליל השעה ת"צ, והוא כי בשבוע שחל בו פסח נעדר השכירות שלו מהשמרים, ובשבוע שחל בו השעה באב נעדר לו השכירות מצית המרחץ.

ט"ז

בגמרא (חגיגה ח') בהאי עובדא דמה"מ שאמר לשלוחיה זיל אייתי מרים מגדלא שער נשיא, וטעה ואייתי ליה מרים מגדלא דדרדקי כו', ח"ל הואיל ואייתיתך תיכוו צמנינא כו', ח"ל קוף קוף שניה מאי עבדת להו? ח"ל אי איכא לורבא מרצנן דמעבר צמיליה נוספינא להו ליה, ומלאתי בחולדה של רבי דוב מציאובה שמתנוה

ע"כ אמר אם יתן לי איש היודע ומכיר
זכה שהוא ת"ח אז אנשכנו בחמור.

כ"א

שמעתי הטעם מדוע לפנינו בישראל
היו החקידים קוראים לרצ
שלהם בשם צדיק, ועתה יקראו לו בשם
גוטער-איד ? מפני שבדורות הראשונים
מקרו את נפשם על גזרה רעה חלילה,
התענו והרבו בתפלה ובתחנונים להקצ"ה,
והשחללו לדפוק על דלתי השמים ופעמים
הלכו וזכו גם בשערי המלך לנטל הגזרה,
ע"כ קראו להם בשם צדיק, מפני שהיו
מתנגדים לפקודת ה', ונטלו רלונו והכי
אמרינו (מ"ק ט"ז) אמר אלקי ישראל
וגו', אני מושל באדם, ומי מושל צי ?
צדיק ! שאני גוזר והוא מנטלה, אבל
בדורות האחרונים אם גם שנתרבו עלינו
גזרות רעות ר"ל, ואמר רצא (סוטה ט"ט)
כל יום ויום מרובה קללתם משל חבירו
עם כל זה לא חלו על שבר יוקף לא
יטריחו להקצ"ה, ולא יטרדו מלך ושרים,
על כן גוטע אידען חמה.

כ"ב

שמעתי נחות צפקוק (בראשית
כ"ד א') מאחי חו"י יחיה
אשר שמע בילדותו כה, ואברהם זקן
וגו', ואם תשאל מדוע ? הלא עד אזרכם
לא היה זקנה ? (סנהדרין ק"ז:) וצא
הכתוב מיד לספר לנו הסיבה לזה, והוא
יען וה' ברך את אברהם בכל, כלומר
בבת (וכי"א ב"ב ט"ז) ועל ידה נזדקקו,

מגופו, ומנזה ח"ע עבור סכום כסף
קטן, וצלי תפונה הוא מפליטוי אפרים:
ויצחק הרב ויאמר לו, דע לך יקירי
כי כבר בורו לנו חז"ל
(אבות א' ו') והיו דן את כל האדם דכף
זכות ע"כ אל תכעס עליו, כי צודאי
מלא סעד וסמך באחזה מוקס לפעולה זו,
ולוא הייתי חקר לב ובוחן וצודק בגנזי
נסתרות, אז אמרתי כי מקורו הוא
בדברי חז"ל, שהורו לנו ואמרו ממאין
נדחין דפתח (לפסח) שני.

י"ט

לאיש חקיד חכם אחד היה לו אשה
רעה, וכשחלתה הושיט לה
כוס חמין, ויען כי לא מסך לה כרלונה
שפכה לו המים על פניו, ואמר כי כל
זה כבר רמזו חז"ל במאמרם (ברכות ח' :)
על הכתוב על זאת יתפלל אליך כל חקיד
לעת מלוא, רק לשטף מים רבים אליו
לא יגיעו ודרשו לעת מלוא זו אשה,
כלומר צעת שהחקיד ישא אשה, יתפלל
אז שלא תכעס עליו ולא תשפך לו מים
רבים על פניו.

כ'

איתא (פסחים מ"ט:) אמר ר"ע
כשהייתי עם הארץ אמרתי
מי יתן לי ת"ח ואנשכנו בחמור,
ושמעתי הטעם מדוע שלא אמר אם
אמלא ת"ח רק מי יתן לי ת"ח ? יען
כי צעקה שהוא היה עם הארץ לא היה
יודע ומכיר בעלמו מי שהוא ת"ח ?

על כל הכלים האלה, והמלא חסידי וגו', ויהי כמלאת הכלים ותאמר אל צנה הגישה אלי עוד כלי, ויאמראציה אין עוד כלי, ויעמד השמן, אבל לוא היה לה עוד כלי גדול ריק כזה החתן, עוד היה יכולת צידה ללקח וללקח ואז נתעשרה על ידו כפל כפלים.

ב"ה

אמרו על איש חכם מפורסם גדול ישראל שמו שעשה סעודת נשואין, והמזבל שכח לזרוק מלה בכתבשיל, וכאשר הגיש המרק לכל אחד מהמקובים וטעמו הניחו הכף ושאלו מזה, וכאשר הגיעו דבריהם לאזני ר' ישראל הנ"ל קרא ואמר, רבותי! אורחים יקרים! הנה המרק והמאכל תפא' כמה בלי מזה, לכן אתן רשותי לכל אור"א מהקרואים לזרוק מלה במאכלו לפי הרגש וטעם שלו, וכן כתוב בכתבי הקדש (סוף שופטים) בימים ההם אין מזה (מלך כתיב) בישראל איש בל' הישר בעיניו יעשה.

ב"ו

שאלו לאיש חכם אחד מדוע שגם בימי הזקנה שאז צטלו כל התאות, תאות הממון איננה צטלה? והשיב מפני שהוא דבר שבמנין, ודבר שבמנין אפילו צאלף לא צטיל (ר"ל אפי' אם יחיה האדם אלף שנים ג"כ לא יצטיל תאותו).

ב"ז

איש משכיל על לא דבר אמת היה

כי לרוב צנות ישראל מרובין לרביהן וקלרו ידי אצותיהן למלאות כל חפציהן ע"כ הצער והדאגות אשר יגרמו להם, יניקו לשד עלמותיהם ויזקינו צמצחר שנותיהם.

ב"ג

שמעתי צס חכם אחד שאמר כי היכודי דרכו לצקס הרצה ותומ"י להוריד, צלי טומ"ע וקצקון דצרים, וכן נראה בזמירות צמ"ש אחר אשר נתפלל ונאמר זרענו וכספנו ירבה כחוד (אשר לא ימוד ולא יספר מרוב) ותוך כדי דבור נוריד מהצקסה, ומקתפקים עס וכוכבים בצ"דה.

ב"ד

שמעתי כי חתן אחד אשר הוצא מהמחותן לפני רב אחד חכם לנסכו אס הוא צקי צתלמוד ויודע למשקל ולמטרי צשמעתחא, החל לשצה ולפאר את החתן לפני המחותן אחר שנשא ונתן עס החתן זמן מה, ואמר! כי לוא היה זה החתן צימי הנציא אלישע, צעת אשר אשת הנציא נתצרכה על ידי נס צשמן הרצה, אז רצחה עשרה על ידו עשר ידות, וכאשר שאל לו המחותן לצאר את דצרי, (ומה ענין שמיטה אלל הר קיני?) ענה לו ואמר, כי הדצר פשוט הוא, הלא ידוע לך צטח מה שזרה אלישע להאשה הענייה אשת הנציא (מ"ב ד') לכי שאלו לך כלים מן החוץ וגו' כצים רקים אל חמעטי וגו' וילקח

החליף שמו מאליקום על פסח, וכאשר ראה הרב מצוהו אמר לו יקירי אל ירע לך כי קראתי לך בשם זה יען כי שם זה פסח יאתה לך יותר, מטעם על כי פסחת ע"ב בתי בני ישראל.

ה

שני שותפים אחד בחור ואחד זקן אשר גנבו והכחישו זה מזה נפלה מחלוקה ביניהם וצאו אלל דיין חכם לדין, ואחרי אשר השתדל הדיין לעשות פשרה ביניהם ולא עלתה צידו, והציון כי שניהם גנבים הם התקלף ואמר, דעו לכם כי התורה הזכירה על איסור גנבה פעמים "וירם ידו ויורה באצבעו על הצחור" פעם בלשון "לא תגנב" וטענתו נט גנבנותו, ואח"כ הורה באצבעו אלל הזקן ואמר, ופעם בלשון "לא תגנב" איכר אלטער טארט אויך נט גנבנותו.

ה

בעיר קטנה היה שם רק קלצ אחד צור, וה"י שוקל גם העלמות במשקל הכשר, ושם דר גם משכיל אחד, פ"א בקש לו הקלצ לכתוב באותיות מחכימות פסוק אחד למעלה מפתח חנותו לאות כי פה נמכר דבר כשר, ויעשה לו שלט יפה מלוייר, ויכתוב עליו באותיות בולטות את הפסוק (שמות י"ג י"ט) והעליתם את עצמותי מזה אתכם.

ה

בעיר אחת ה"י איש רע ובליעל

מקצ על קדר צבית איש משכיל על דבר אמת, וכאשר הגיעו לשפך חמתך על הגוים, לזה צע"כ לאחד מצניו לפתוח הדלת כדי שיכנס אליהו מלאך הצרית כנכו, וימלא הארץ פיו שחוק, ויאמר, הגם אתה ציון הטפשים המאמינים במקורות כסילות, כי אליהו יצא בעיר בכל ליל פסח, ?

ויען לו צע"כ ויאמר, תודה לך יקירי, על אשר הודית לי כי במקורה זו נכונה היא, כי כן הורו לנו חז"ל במאמרים (ב"ק ס') כצבים משחקים אציהו הנביא בא דעיר.

כ"ח

חכם אחד אמר ע"ב שדשה דברים העולם עומד ומלפס על הרב ע"ב האמת שצקוף ק"ש עד שמקיים, וע"ב הדין תורה שדין לפניו, וע"ב השלום צקוף שמונה עשרה עד שנקיים.

כ"ט

בעה"ב אחד אשר בני עירו כנוהו בשם ר' אדיקום אם היה חפץ לקנות אחת דבר ללורך ביתו היה רגיל לעבור על צתי מקחר בני ישראל אשר היו בשכונתו והלך בדרך רחוקה לקנות מאינס יחודים, פ"א היה לריך לבא צבית הרב על אודות ענין אחד, ומיד כאשר נכנס הושיט לו הרב את ידו ונתן לו שלום ואמר לו שלום עליכם ר' פסח, והאיש היה משתאה על הרב אשר

לי דבריק, ואם דבריק טובים ונכחים
אזי מלכד אשר אקרב לך לשלחני עוד
אשחך מכספי.

ויען לו ויאמר הנה כבר אמרו צמדרש
(רבה ויקרא פ' ד"ד ח') כי יותר
מה שצעה"צ עושה עם העני, העני עושה
עם צעה"צ, והדבר פשוט הוא דאיתא
בגמרא (חגיגה כ"ז) צומן שציהמ"ק
היה קיים מצנח מכפר על אדם, עכשיו
כי שלחנו של אדם מכפר, (צכנסת
אורחים, רש"י) לכן לוא קרבני לאכול
משלחנו אז עלי הי' מוטל להיות כפרה
שלו, ועתה שלא קרבני לשלחנו עליו להיות
כפרה צעדי, נמלא כי דברי חז"ל
אמתים ונכחים וצדק אמרו יותר ממה
שצעה"צ עושה עם העני, העני עושה עם
צעה"צ.

ר"ן

הטעם מדוע החזן נריך להיות נשוי
דוקא, שמעתי מפני שהוא
שליח צבור ויתפלל עליהם, וכתוב תהלים
לז נשבר ונדכה אלקים לא תצור.

ר"ן

בין חבורת אנשים הי' אחד אינו
מאמין אשר לחק על ספור התורה
מזלעם ואחווה, ויאמר היתכן כי אחון
ידבר כאיש?

היה שם חכם אחד והשיב לו הלא
צעלמך תעיד כי אפשר לאדם
לדבר כאחון, אי"כ לא רחק ג"כ הדבר
שיוייר להיפך כי אחון ידבר כאיש.

ומסור, וחמיד הלך צביכמ"ד שמה להתפלל
עם הצבור, ואמר עליו הרב אמירתו
לגבוה, במסירתו להדיוט.

ר"ג

בראשית י"ג יד י"א וישא לוט
את עניו, וירא את כל
כבר הירדן כי בלח משקה וגר ויבחר
לו לוט את ככר הירדן, שמעתי בללח
מהמפלג ר' יוסף ברין שאמר שבכחוב
צעלמו מודיע לנו הטעם מדוע בחר את
ככר הירדן יען כי ראה שירדן זה בלח
משקה ואליו הוא נשא את נפשו.

ר"ד

שמעתי כי ע"ז שצמדינות אלו
ישאדו הקבל להרעווענדס
מכפס ויחיו צרות, ומכרצנים יקפלו
ידיהם ומניחים להם צממה מקומות כמעט
למות צרעב, יקיימו צנפסם מה שנאמר
(ויקרא מ"ז א') בקרבם לפני מ' (לכן)
וימותו.

ר"ה

עני אחד נכנס לבית גביר צעה שישצ
על שלחנו ואכל, ועל כי העני היה
רעב מאד ע"כ צקש ממנו כי יגיש לו
מעט אוכל אבל הוא הכזיב אזנו משמוע,
וירם העני קולו צככי ויאמר, הנה
הרעצון הלכתני מאד, וע"כ רייתי להקריב
נפשי תחת נפשו, והוא כפתן חרש יאטם
אזנו ע"כ נפשו חכה לשלל ואנכי וצ"צ
נקיים, וירגז הגביר ויאמר אנה! צאר

למדתי אלל מורי ביקר ר' תנחום בזין
לי כי צענין הפרשיות איך להניחם
בחפלין נחלקו רש"י ור"ת, ולכן יראתי
להכניס ראשי צניינים—ואשמור לזאת
אבי זל"ל להתרחק א"ע משום מחלוקה,
ומטעם זה לא חניח תפלין.

מ"א

איש אחד אשר חרב על פועליו ורצ
עמכם על אשר מאבדים לדעת
קוריו עליו ואבניו, אמר לו חזרו אשר
עמד אלל, על ידך נחבאר לי עלת
התלמודא (ב"מ כ"ט) שיעלו להרואה
לאבד מעותיו שיסכור פועלים ואל
יעמוד עמכם, וכו' כי אם יעמוד עמכם
לא די שיאבד מעותיו עוד אפשר
שיאבד גם חייו.

מ"ב

שמעתי בשם חכם אחד שאמר כי
על נערי הב"מ בזמן הזה
וכל לקרות הכתוב (תהלים כ"ב ט"ז)
יפטירו בשפך כלומר כשהם קוראים
הפטרה לשנת י"ג קוראים רק צפיהם
כמלות אנשים מלומדה, אבל אין יודעים
פירוש המלות, וכשגומרין הפטרה יניעון
ראש, כמו שאחד יפרד מרעהו טרם
יאחז דרכו לזמן ארוך, כן מיד אחר
שהשלים הפטרה יניע ראש, לכל
הבאים צביכ"ג זה להתפלל ויאמר
„גוד צא! לאות כי לא ישוב לראות
פני המחפלים שמה לאורך ימים.

ר"ח

נהנתי מאופה אחד צעיר ונושקת
אשר התפאר ואמר לי כי
הוא הוא יחנותן דחם לכ"ב בשרי

ר"ט

ער מגיד אחד שבקפיד על גאון,
והחזיק בידו נייר רשום תוכן
הבקפד ועיין בו כל שעה, אמר עליו
חכם אחד, הנה שגור צפי העם לאמר
שמיית הלדיקים, הוא מכה אשר לא
כתובת בקפר ההורח (דברים כ"ח ס"א)
אלל אלל מקפיד זה, מיתת הלדיקים
הוא מכה הכתובה.

מ'

איש אחד בעל מעיט, נזה לבנו טרם
הלך לעולמו אחיז מדות טובות
לאחוז בכן אחרי מותו ומכין שירחיק
א"ע מכל מחלוקה ואפי' ממחלוקה
שהיא לשם שמים,

הבן ה"ן רן אחר מיתת אביו ג'
פעמים בכל יום לזיכר"ד
להתפלל ולומר קדיש, ויראו המתפללים
שם כי הבן זה יתפלל בכל יום שחרית
צלי תפלין מיום פטירת אביו ויהי
לפלא צעניינים.

ייגש אליו חבר טוב וישאלהו מדוע פסק
מלהניח תפלין אחר מיתת אביו?

ויען לו ויאמר, דע לך יקירי! כי
אבי נזה לי להתרחק א"ע מכל
מחלוקה ואפי' היא לשם שמים, וכאשר

מ"ג

כתב לי ידידי הישיש המופלא ונכבד

איש ירושלים שמע מרצ חכם אחד שהיה רגיל לישן בשצת, בהקילו שמע שתלמידיו משוחחים זה עם זה, ויגער בהם ויאמר הלא שבת היום ורית שלו או שונה (לעברונען) בשצת תענוג, או שינה (שלאפין) בשצת תענוג אבל לא לבלע העת בדברים בטלים,

ויענו לו ויאמרו הלא ברית משצת נוכל ג"כ למלא רמז לדברינו

והוא שיחח בשבת תענוג, ויאמר להם לז חכם מימינו (כלומר—שינה או שונה נקראים בש"ן ימין כמו שצת אבל לז כקיל לשמאלו—(קחצת י ב) כלומר הכקיל יחליף בש"ן ימין של שצת על בש"ן שמאל של שינה (ריידען)

מ"ד

איש עני משכיל אשר נכנס לבית

גביר מפורסם לבקש נדבה גער

זו הגביר, וכאשר ילוא ילא צפחי נפש אמר יהי רלון שיצאו עליכם המקרים המיוחדים אשר קרו ואתיו לשלשת אבות, וישחומם ע"ז הגביר, כי מלבד שעני זה לא יקללנו עוד וצרכו בדברים טובים המיוחדים לאברהם יצחק ויעקב, וישאל לו—הגביר לצאר ולפרש לו כוונתו?

ויען לו ויאמר הנה הדבר פשוט הוא צרכתי לכבודו כי יהי נע ונד

צארן כאצונו אברהם שכתוב בו (בראשית י"ב ד')—וילך אברהם כאשר דבר אליו

ה' (שם פסוק א') לך לך מארץ וגו' אל הארץ אשר ארצך, ויהי עור עינים כילחק שכתוב בו (שם כ"ז א') ויהי כי זקן ילחק ויחכה עינו מראת, חגר כיעקב דכתיב בו (שם ל"ב כ"ז) ותקע כף ירך יעקב (שם פסוק ל"ב) והוא ללע על ירכו.

מ"ה

שמעתי נחות לדברי ר' חנינא בן חרדיון שאמר (אבות פ"ג

מ"ב) שנים שיושבים ואין צנייהם דברי תורה הרי זה מושב לנים, אבל שנים שיושבים ויש צנייהם ד"ת שכינה שרייה צנייהם ולבאורה אין זה דבר והפוכו ויותר ה"ר ראוי לו לקיים אבל שנים שיושבים ויש צנייהם ד"ת הרי זה מושב חכמים וצנייהם? אבל מוזן הוא אחר אשר ראינו צעור"ר צביהמ"ד אם שנים יושבים ומשיחים דברים בטלים, אזי בשעה קלה יתקצצו אליהם הולכי בטל ויטו אליהם אונם, ויענו גם הם חלקם עד כי כל החצורה יהפך למושב לנים, אבל לא כן יקרה אם שנים שיושבים ועוסקים בתורה, כי אז ירחקו מהם וייראו מגשת אליהם, ומי הוא עמהם? רק השכינה שוכן צנייהם, וא"כ מושב הוא דבר והפוכו.

מ"ו

על השאלה מדוע שצביהכ"י החזן יקדש, וחשמש יבד"ץ? מלאתי תשובה

בתלמודא (ירושלמי ברכות פ"ה הלכה ב') אם אין דעה הברכה מנין?

מ"ז

איש אחד אשר קנה מחצרו קרשים צקפק לעשות מהם סוכה ולא שלם לו, קרא לו המוכר לד"ת, ויאמר לו הרב הלא ידעת בני כי סוכה גזולה פקולה? ויען לו הצע"ד ויאמר לו, רבי! הנה אנכי מלאתי ראייה למעשי ממקום אחר מדברי חז"ל הלא גם הם אמרו תשבו כעין תדורו (סוכה כ"ה): לכן כשם שאיני משלם לצע"ד שלי שכר דירתו כן אין מוטל עלי לשלם שכר ישיבתי צקוכה.

מ"ח

שאלה מדוע כשחקן היה חי נזכר במגילה (אסתר ח' א') רק בשם צורך היהודים, ואחרי מיתתו בשם צורך כל היהודים? (שם יוד כ"ד). **והתשובה!** מפני שמקלת שנה אומרים לו לאדם צפניו, וכולו שלא צפניו (עירובין י"ח)

מ"ט

שאלה מדוע נזכרין לשחד העניים בערב פסח במלה? ולא ערב סוכות בזה? **והתשובה** מפני שצפוק כתיב (ויקרא כ"ה ז') שצעת ימים מלות תאכדו, אבל צקוכות כתיב רק צקוכות תשבו שצעת ימים ואפשר לקיים המלה בלא אכילה.

נ'

ספרו על חסיד אחד שכיב מתאונן לפני אדמו"ר שלו על מר גורלו שאין לו צמה לפרנס את עצמו, **וינחמהו** הרבי ויאמר לו בני! רק צטה צבי וכו"ל יושיעך, ויען העני ויאמר לו רבי! הנה גם אנכי מאמין בצאמונה שלמה שאין מעצור להי מלכושיע לי, אבל צמה אפרנס את נפשי עד אשר יושיע לי? **ושמעתי** שאפשר לכון צזה בצטחת הי ליעקב צמה שאמר לו (בראשית ד' ט"ז) כי לא אעצבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך, ר"ל כי לא אעצבך גם מקודם שאעשה את אשר דברתי לך.

נ"א

שאלו לאלמנה חכמה, צמה תפרנס את עצמה? ותען ותאמר דער "מאן גיבט מיר" **ויתמהו** השואלים ויאמרו הלא "המאן" שלך כבר מת ואיך יוכל לפרנסך? **ותען** ותאמר, טעיתם! כי חי חי הוא גם היום וכו"ל מאן דיכיב חי יכיב מוונג (שגור הוא צפי העם ומקורו (תענית ח') דכי יכיב רחמנא שובע לחי הוא דיכיב.

נ"ב

ספרו על האשה המלומדת אסתר אשת בעל חבאר היטב (אב"ד מעיר

ללכת, אם טוב ואם רע יענו אחריהם
אמן, וילכו גם הם.

נ"ה

עם הארץ ידוע היה צעיר אחת אשר
נכנס תמיד צדיקמ"ד וכל ספר
בצא לידו ראשון פתח ועיין בו, לעור עיני
הלומדים שיחזיקו גם לו לת"ח, פ"א
נכנס ומזמנה לידו הספר היד-החזקה
של הרמב"ם וקרא בו בנגון ובהתמדה
כאחד מהלומדים, היה שם בחור אחד
אשר לזון חמד לו כשראח הירד החזקה
בידו, קרא לחצרו עמו אל האיש הזה
וישאל לו נדבה הגונה צפדין שבויים,
וכאשר שאל לו האיש לפרש לו, מי נפל
ציד מי? ענה לו באנחה ואמר, אהה!
הנה רוח אפינו בעל הרמב"ם נפל ציד גוי.

נ"ו

כ"ב ימי הייתי מאטער לדעת מדוע
ישלח הפרנס לפתיחת הארון איש
אחר ולא החזן בעלמו אשר הוא קרוב
לארון הקדש ושואג בקול ויהי בנסע
הארון, עד ששמעתי הטעם מחכם אחד
ואמר לי יען שכתוב צקדר התפלה
בחכמה פותח שערים.

נ"ז

א"ב תראה קוחר מפורסם נשרף דע
לך כי יודע ספר הוא ולמד פי
חקת, ע"כ אחר שצא לחשבון וראה כי
נפוג אחר הוא ישחלל למלאות חקרונ

קראקע) שפ"ח צאו אחי ת"ח לבקרו
בשעה שהיה עסקה בחדר הכבשיל
לכנין מאכל לנ"ב, ושאל אחד מן האורחים
בלחוק ובדמיון עליה ואמר אסתר מן
התורה מנין? ר"ל אסתר שהיה מלאה
חכמה מן החורה מנין תצא, ואסתר
שומעת פתח בית הכבשיל, השיבה לו
כשחזרה ואמרה הסתרתני פני מהם
(כלומר מנ"ב) מטעם כדי והיה דאכול
(דברים ד"א, ועיין במקבת חולין קל"ט).

נ"ג

היהודי מר גלאקסטיין מלאנדאן
הוא הגדול מכל אלו אשר
עמדו בשנה זו תרל"ז להתברר
להפארלמנט גבחו 6 פוס מיט 7 אינלעס
ואמרו אם הוא יכנס בפארלמנט יקוים
בו מה שנאמר (דברים כ"ח א') ונתק
וגוי עליון על כל גוי הארץ.

נ"ד

גרסינן בקוף מקבת (סוטה מ"ט)
צעקות המשיח וכו' לפני
הדור בפני חכ"ב, הצאור לזה שמעתי
בדרך נחות, כי מדרך ארץ שהמנהיג ילך
בראש, והעם ילכו צעקותיו לבלי לנטות
ימין או שמאל, אבל צעקתה דמשיחתה
יהי בהפך שפני הדור יהיו בפני הכלב
שכוא ירון בראש, וכל רגע יטה ראשו
לאחוריו לראות אנה פני אדונו מועדת
ללכת שם ירון גם הוא, כך ילכו
המנהיגים צעקתה דמשיחא צעקצי
בבעלי בתים, ולכל אשר יהיה רוחם

על ידי פייטור אינשורונק ויקיים צנפשו
כי אש יצא מחשבון.

נ"ח

בעיר אחת היה קופר צן לא חכם
פ"א עשה זוג תפלין והלך
עמכם מבית לבית להחפאר א"ע להראות
כי מכודרים וכשרים המה לכל הדעות,
וכאשר הביאום לבית חכם אחד גער עליו
ואמר, כי לחנם טרחת להזכיר גם שכשרים
המה כי מי אינו יודע שתפלין כשרים
אם עשויים מצהמה טכורה.

נ"ט

איש אחד אשר הלך לביכ"י שלו
להתפלל ציוס היא"ל ולא מלא
שם מנין, קלף על השמש ושאל לו
מדוע באתי ואין איש? ויען לו השמש
ויאמר יען קראתי ואין עונה (ישעיה נ"ב)

ס'

ער אשכ אחת שהיתה גולה וקלרכ
ולא פסקו קללות מפיה כל היום
היה צעלה החכם אמר עליה שזגתו
היא צה זוגה של פרשת בחסתי באשר
שגם קדרה זו כמנה היא ומלאה קדרות.

סא

סותרים רבים נדמו צעוכ"ר לקדר
העצודה ציוס הכפורים,
צתחלכ יאמינהו על דברתו ודי לו צכך
היה אומר, אצל כשהכל לנפול ולא יוכל
עוד להשיג צהקפה אזי אין לו תקנה
רק צוכך היה מונה, ואחר נפלו כודע
ומשתחזה ויתחיל לצא עם נושיו לעמק
השוכ וימנה אחת, ואם לא יועיל ימנה
אחת ואחת, אחת ושתיים כ"י עד אחת
ושבע, (*) ואם לא יועיל גם זה יפקיע
שלוש פקיעות לאחוריו, והנושים יאמרו
קדיש שלם.

(*) ומכאן עד הסוף היא הוספה מהאזכר ומלקט

מליק חלק שני, מספרי רוח חכמים,
אשר בו נאספו צחות ומכתמים.

חלק שלישי

א'

בר"ל חושע"ר חרפ"ז על הקיום
מסדר מועד מחזרה גמרא
אחרי אשר אכלו ושחו ושמחו הקרואים
לכבוד החג ולכבוד החורה, קם היושב
ראש (לערמאן) להודות להמחשקקים,
ויגמר את הכלל להנשים אלו אשר הכינו
הכל בסדר נאה ונכון, וילחק עליו
הגאון דק"ט הערצאג אשר גם הוא
היה בין הקרואים ויאמר, הנה המשחה
והשמחה הוא על סדר מועד אצל לא
על מסדר נשים.

ב'

פ"א על משחה ושמחה של מזבח
בקשו ממני לומר דבר חורה,
ואמרתי כמדומה לי כי הפעם דברי לא
ימלאו חן צעיונים כי יראתי פן אטה
מדרך הישר באשר שחיתי י"ש מעט
יותר מן הראוי לי, היה שם רבינו
הגאון הג"ד וכשהגיעו דברי לאזניו נחם
אותי ויאמר כי כבר אמרו חז"ל (יומא
כ"ג) כ"ה המעביר ע"י מדותיו (ר"ל
שישחה יותר ממדה הראוי לו מעבירין
ע"י כ"ה פשעיו).

ג'

ע"ר איש אחד שתיקן צדיחו של הגאון
הנ"ל, מאור האלעקטרי אמר עליו
שכח סאיר עיני חכמים.

ד'

אחי הרה"ג חיים זע"ג המכונה
דקטר וויגאדער הנה הוא היושב ראש
(לערמאן) צועד השחיטה בעירנו וילינו
איזה אנשים מכוויד עליו על מחיר
הבשר כשר אשר העלו הקצבים כמעט
כפלים מבשר טריפה?

ויען

להם ויאמר הן אמנם כי לכם
הלדקה שלריכים להשתדל למלא
חרופה למכה זו מלד חקרונ כי, אצל
לי יש ג"כ טעם אחר כי זה יגרם לכמה
יהודים לאכול בשר טריפה! וידוע הוא
מש"כ חזוהר סוף פ' שמיני על הכתוב
זאת החיה אשר תאכלו מכל הבכמה וגו'
וע"ד דא כתיב יונטמם בם' בלא אלק,
דרא אשתכח אסותא דגעו"ה ולא
נפיק מקאבותיה לעלמין (ר"ל זה שישקן
את נפשו בבשר טרפה ובמאכלות אסורות
יגאל ויקאב נפשו כ"כ עד שלא יועיל
לו אח"כ כל מיני מרפא להריק ממנו
טומאתו לעולם).

לכ"ן

דעו לכם יקירי! אם גם אמנם
אפיא אנא (ורופא חולים אנכי)
אצל למחלת נפש לאיש זה אשר טמא
ושקן את נפשו בבשר טרפה אין לו עוד
קמי מרפא אשר יועילו לנפשו להושיא
מטומאתה לעולם.

ה'

הוא היה אומר כי שמע בילדותו

על איש הדומה לך, על צווארך ושערת ראשך, יש לנצח יוצר אור ובורא חושך.

ח

איתא (גמין ניה:) אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים כו' ע"ש כל הקפור, והקשו המפרשים, מה אשם קמלא בדבר זה שמזכירין ג"כ אותו לגנאי לאמר שגם על ידו נחרב ירושלים?

ואמר אחי הנ"ל כי אשמתו היה בזה כיון שהוא היה רחמיה להכחש בצרה, בודאי היה בן בית אללו והיה יודע היום אשר זה קבע לקעודתיה א"כ לא היה לו להמתין לבא אללו עד שישלח משרת אחריו להזמין לקעודתיה ואז, לא היה מקום להשליח לטעות, א"כ האשם תלוי גם בו בקמלא.

ט

ער שני אנשים שהיו מקצבים צמחורתם צעירנו ונתנו צהקה לעמי הארץ, והיו מתפרנקים מהם, ואח"כ הניחו מקחר זה ונעשו צעלי מלאכה להיטב ולתקן מורי שעות אמר עליהם ידידי המופלא והחרף מה"ז אברהם אליהו בארון, שהם מניחין חיי עולם, ועוסקין בחיי שעה, (שבת יוד).

י

בשמחת תורה מיד כשנפתחה בק"ט לקריאה ילאו רוב מניין מצית הכנסת לחצר, עד שנשארו

באור בדרך לחות על דברי הדד שאמר (אבות פ"א מ"י) אם אין אני מי צ"י דכלל זה לשיטתיה אזיל שהוא חומר (שם פ"ד מ"ה) ודאשתמש בחגא חלף א"כ אי אפשר להשתמש בשמש ח"ח, והוא קוצר ג"כ (ברכות ג"ב:) אסור דהשתמש בשמש עם הארץ, ולכן אמר. אם אין אני צ"י כלומר אם לא אשמש אני לעלמי מי צ"י כלומר מי ישמש לי לא שמש ח"ח ולא שמש ע"ה?

י

בבית הכנסת החדש אשר נגמר צעירנו הנצנה צמקום ציבמ"ד הישן הקטן והלך אשר התפללו בו שנים רבות ושקעו צצנין החדש קרוב ל"ד אלפים לטרות זהב (שטערלינג), לא הניחו חדר מיוחד רחב ידיים להניח שמה כל הקפרים וללמוד בו כל השנה השעור הקצוע בצית המדרש הישן, ואמר ע"ז אחי הנ"ל שאין זה מן החימה כי בצית המקדש שנה שלמה מלינו גם כן אף שיהיה גדול ורחב ידיים יותר מציבכ"י שלנו אעפ"כ לא הניח מקום הראוי להכניס בו הארון אשר בו היה מונח קפר התורה רק צנס היה עומד, כדאי (ב"ב ק') ע"ש.

י

לזקן חוליה אשר שטרו נהפך לבן שבה לבקש רפואה מאת אחי הנ"ל, וראה כי לארו מלוכלך אמר לו עתה מזכרתי מה שקראתי בילדותי על

ציום ב' של ר"ח, כל נדיבי נדבות (רק)
במאמר ממלצים.

ר"ג

יקירי מו"ח אברהם אליהו בארון
הג"ל הי' שנים רבות מהולכי
ציוכ"י אדעלי ראד הכחוקה ממנו מהלך
רצ, ואחר שנכנה ציוכ"י החדשה
בדאלפיק צארין קרוב לביתו שיהי את
מקום תפלתו מציוכ"י הישן על
ציוכ"י החדש הקרוב אליו, ואמר לי
שקיים צה מכ שכורח שלמה ואמר
בספרו (קהלת ד' י"ז) שמר רגליך
כאשר תלך בית האלקים.

ר"ד

ער פרנס אחד שמנהו הקהל בציוכ"י
הגדול צעירנו אשר לא היה
ראוי לשום תמנות, רק מפני שהיה
עשיר, אמר ידידי הג"ל כי פרנס זה
נכלל בשלשה דברים שאמרו חז"ל
(חגיגה ט"ז) המסתכל בהם עיניו כהות
בקשת בנשיא ובכהנים (דען עס ווערט
פינסטער אין דיא אױגען אז מען
קוקט אױף אנשיא וויע דער).

ט"ו

ער ביחכ"ג אחד צעירנו שהיה נר
וקטן ונותן רק לטובת אדם
יחידי שהיה שם פרנס, אמר יקירי
החכם הג"ל דע"ז נאמר (ישעי' ס"ג
ט') בכל צרתם לו צר, כלומר כי אם
המקדש מעט הוא קטן ולא, גם כציוכל
לריך לנמלס שכניתו שם.

בו מחי מקפר לעלות לחורח, ואמר ע"ז
ידידי הג"ל כי על זה כבר התאנה רש"י
ואמר (סוכה מ"ה) ראיתי בני עליה
וחמה סועמים.

ר"א

איש אחד צעירנו אשר היה חנוש
בצות האקורים על כי חשדכו
שקה גנבות, וילא משם ערב פסח,
קרא עליו ידידי החכם מו"ח יצחק
בערינשטיין את המקרא הזה קהלת ד'
י"ד) מבית האסורים יצא למך.

ר"ב

כאשר ספרתי דח"י לחות אשר
שמעתי על הכחוש (במדבר
ד' מ"ב) איש כי ידר נדר וגו' ככל חיוצא
מפיו יעשה יען כי לרוב נקל לאנשים
להוליא מפיהם כסוס נכון ללדקה, אבל
אח"כ כשיצא הנוכח אליהם קשה להם
פירודם מקד הג"ל, וידחו לו בלך ושז
ומחר אתן, ע"כ צא הכחוש ומחזיר
לאנשים אלו "ככל חיוצא מפיו" היה
בנקל ובישוב הדעת מעט, כן יעשה
ויקום בנקל, וכן אפשר לפרש הכחוש
(דברים כ"ג כ"ד) ועשית כאשר נדרת
כלומר ועשית כשמתח וצטוב לב וצורח,
כשענה כאשר נדרת אבל ע"ז הנווד
ואינו משלם כלל עליו כבר אמר שלמה
(פהלת ה' ד') טוב אשר לא תדר
משחד ולא תשלם, ובעוה"ר נתרצו
צ"ח כאלו אשר אין פיהם ולבם שוים,
ואמר לי הג"ל דהו שאמר חפייטן ביוצר

ט"ז

כשראה ידידי המופלא והנכבד מו"ה יעקב רייב גרין מו"ה בכלל האומרים קדיש, אמר באו כמעט כלם אומרים קדיש, אמר באו ונחזיק טובה לאדם וחוכה שחטאו בעין הדעת ועי"ז נגזר עליהם מיתה, כי אלמלא חטאו, אזי לא היה מנין צדיקמ"ד, ולא הי' אפשר להתפלל בלבוש.

י"ז

ער איז אחד צעירנו שיהיה רגיל לילך על שמחות לאכול ולשתות שמה, וגם היה רגיל לילך לנחם אבלים ועי"ז מלא חן צעיני חיכה גבירים אבלים אשר מקהרם לא הרשה להם לבא ג' פעמים בכל יום צדיק הכנסת לומר קדיש, וישכרו לו צעד דמים יקרים להתפלל ולאמר קדיש צעד נשמות קרוביהם, אמר עליו ידידי הנ"ל, כי באיש הזה כבר בחן, ומלא חיך נכונים הם דברי החכם שלמה קה"ת ז' ב' טוב לכת אל בית אב"י, מלכת אל בית משתה.

י"ח

ידידי החכם והמלויין מו"ה אברהם אצ"חו בארון והכל קוראים לו בשם מוקטער בא"ר היה נושא ערב קוקות חבילה של חזן לקבץ קוכתו, וכאשר פגעתיו אמר לי, אם ישאלך אדם מה ליתבן את חבר? (ורמיה כ"ג כ"ח) אמור נא לו כי לכקות קוכתו הוא נריך.

י"ט

כאשר ידידי המופלא מו"ה יעקב רייב גרין ראה שני אנשים צדיקמ"ד צעעת התפלה צעצת כי ידברו איש את רעבו, ולא יתנו מחסום לפיהם, אמר, כי יפה הם עושים, דדרשין צעצת (ק"י ג) מקרא שלא יחא דבורך של שבת כדבורך של חול, ע"כ בחול ששעת הימים הם ימי המעשה הם דוחקים את השעה מהתפלה כדי לרדוף אחר מזונותיהם וא"כ אין להם שעות לדבר צעצת התפלה, רק דברים אחדים, אבל צעצת שכלל בטלן ממלאכה, ויש להם פנאי די ויותר להתממה צדיקמ"ד, ע"כ ירצה בדברים כדי לקום בעלמם, שלא יבא דבורך של שבת כדבורך של חול" ואם בחול ידברו רק מעט, הנה צעצת עליהם לדבר הרבה.

כ'

עוד שמעתי ממנו שאמר הטעם שמקיימין תפלת שמנה עשרה בצרכה יחמברך את עמו ישראל בשלום מפני שצטעק שטומד בתפלת שמנה עשרה ראשו קחרחר צמשא ומתן לזה ידמה לו כי יעבור ארחות ימים זה יפרח צמגל הפורה באויר, זה יחלה צראש חילן זה ישים נפשו צכפו ונקט בין לקטים וחיות רעות ולכן כשמקיים השמו"ע, ויצא למחוז חפלו ויחזור בשלום, עליו להודות ולשבח להקב"ה ולברך "המברך את עמו ישראל בשלום:

כ"א

כע הראתי לאחי החוצ"ק דק"ט
וויגאדער צאורי על
הסדרש פליאה וראה צו גם המדרש
פליאה כידוע אין מניחין תפלין אלא
בשבת אשר עליו נאמרו תלי תולים
צאורים ע"פ הקבלה ונוטרוקין, ואמרו
כי צעיני פשוט הוא, וכווננו כזה לאמר
כי רק בשבת אין מניחין (ויר"ט ככלל
שבת הוא כידוע לפי שגם צו לריך
לשבות ממלאכה) אבל בכל ימות השבוע
חיוב להניחם, ואמר לי דרך לחוק כי
ע"פ דבריך אחי נתבאר לי מה שהי'
קשה לי בדברי חז"ל (ב"ם נ"ט) שאמרו
אין הברכה מצויה בתוך ביתו של
אדם, אלא בשביר אשתו, ובעוב"ד
ראינו כפך כי כרוז שכן מהרקות
לח הבית ע"י שמצלות יגיע כפים של
בעליהן צלוקסוק, ומבחר שנותיכן צבתי
שחק ומרחה, הכה חלכנה לשמחות
ובעליהן עזחות לאנחות, אבל לפי דבריך
אחי פשוט הוא, וכן הי' גם כן כוונתם
מה שאמרו אין הברכה מצויה בתוך
ביתו של אדם, אלא בשביר אשתו, ור"ל
שצביל אשתו של אדם, (שהיא מפזרת
חורה לרוח כל יגיעו) ע"כ אין הברכה
מצויה בתוך ביתו.

כ"ב

בביהכ"נ אשר החפלתי צו,
כשהגיע החזן שני
ש"ק צנקר לשוכן עד היו הקהל כמה

פעמים לריכים לחכות על החזן ראשון
אשר הוא היה יושב ומלפס, עד אשר
יאספו המשוררים שלו.

ותמה

עליו הרצני המופלא הוקר
כי מו"ח יוסף ברדין ואמר,
הנה זאת מלינו ראינו (ברכות ו')
שהקצ"ה מקדים א"ע צביכ"ג וממתין
על עשרה הראשונים אשר יבאו להחפול
שם (ועיין במהרש"א שם לקמן צד"ה
ולא מלא צה עשרה) אבל צביכ"ג זה
לא די שהקדים הקצ"ה א"ע וצא, וכבר
התאספו צו ג"כ עשרה, ועוד יחשוב
עדי' יושב וממתין על החזן. הנשמע
בכל תפולת ישראל כזה?.

כ"ג

האיש

הי"ל הוא ירא ומרד לדבר
ה', והשתמש כל ימיו בעסק
המלמדות ואמר כי לו נתגלה הצאור
לדברי החזק (מלאכי ג' כ"ד) המתנבא
על עת, קץ יחשיב לב אבות על בנים,
ולב בנים על אבותם והוא, כי מדרך
הבנים צמדיות אלו כשיצא יום אי'
אינם הולכים לחדר רק אם חשבר דימוד
צידם, ואז ילכו צשמחה, אבל אבותם
ישארו לאנחות מטעם שהבנים לא ירלו
לשמוע צלימודים אלו רק יולאים ומשחקים
שמה ועי"ז הבנים שמחים והאבות
עצבים, אבל לצ האבות היו שמחים ג"כ
באלתם לוא ידעו כי צניהם יעסקו שמה
צחורה ויטו למוקר אונם מפי מוריהם.
ועל זה הצטיה החזקה כי יבא יום
אשר הקצ"ה השיב לצ אבות

שאמר, כי הדף רשע, כלומר אימתי יעשה איש שפל ויאחז מדת ענוה כהדף (שבת ד"א) עד תאות נפשו להוליך מכה אל הפועל.

ב"ז

ע"ר איש אחד שכלו לו כל מקהריו, ולא היה לו צמח להתפרנס איש, ולצקוף נעשה שוחט אמר עליו הגאון רבינו דאקטר הערצאג כי על איש זה כבר אמר ר"י ברכות י"ז) סוף. בהסח דשחיטה כלומר אחר כל עמלו באור החיים לא מלא עור כנגדו, רק לאחז בהסח דשחיטה.

ב"ח

כאשר אמרתי בלחוק דחזון ר' יחודה ל"ב ראזינפילד כי שושן הוא קלף עלי ואמר, הלא אתה בעלמך אמרת מסד חכמים ונבונים, אפתחה פי בשיר ורננים, ואיך תעז פניך לאמר עלי כי נער חכמי?

ב"ט

בעירנו התחתנו שני גבירים, אחד ארטודאקס ואחד רעפארמער ולכל אחד היה בית חרושת לתפירת בגדים ושאל הארטודאקס לאחי המופלא דב"ט וויגאדער מה יאמר הוא להתקשרות אל? ויען ויאמר לו, הלא חדעו כי הבגדים אשר נעשו מעמר נקי (ריינע וואל) טובים המכ מאד, וכן הבגדים אשר יעשו מפשתן נקי

על צנים, כלומר שהצנים ילמדו בשמחה כאות לב ונפש אביהם, ואז ממילא ישיבו לב צנים על אצותם ר"ל שהאצות ימקרו השכר לימוד ציד צניקה בשמחה כשם שהצנים ימקרו ליד מוריהם בשמחה.

כ"ד

בפורים נעשה שהילדים צניכמ"ד הכו מרוב התפעלות בכלי משחיתם גם נעשה שהגיע בעל הקורא את המגילה דמרדכי, אמר ידידי החכם ר' אברהם אליהו בארון ז"ל כי אין זה פלא באשר כי כבר אמרו חז"ל (ב"ק ס') כיון שנחנה רשות למשחית אינו מצחין בין לדיקים לרשעים.

כ"ה

ע"ר חזן אחד שחזר בתפלת שבת הציבות כי לך לבד בטחנו ד' פעמים אמר הנ"ל מטעם יטן כי המלה כי משמש בד' לשונות.

כ"ו

שמעתי הללך מהמופלא הירא וחרד לדבר ה' מ"ה יוסף בראון, על הכתוב (תהלים יד ט') כי הדף רשע עד תאות נפשו, דר"ל כי אם שמוך הרשע להתגאות איש, עכ"ל צעת שרואה להשיג תאות נפשו, כגון לשחק בקוצייה וכדומה, אז משים איש לעניו, ואם לא ימלא איש להפיק מהשבתו הרעה ממרום היחם אז די לו אם ישיג גם צווי ונצח, וזהו

פ"ג

מעשה היה בעירנו צאיש אחד רגזן שקלל לצי"צ (געשאלטין) קללות נמרצות טרם ולא בצקר מציתו ולעת לחרים מת לפתע פתאום, וכיח מחמה ע"ז החרף ר' יחזק בערנישטיין ואמר, אנת שלמא מלכא אן חוכמאך אן קוכלנוחך (כמו תצונחך מהרש"א שבת ד') אתה אמרת פחלת ח' ח' ואין שלמון ביום חמות וכווא גברא האט געשאלטין און געשאלטין זיום מוחז?

פ"ד

בשר מאנץ, בשם זה קורין צ"א לרקוד מיוחד על חתונה שמרקדין לפני הכלה, וכסצורין העם שנתן שם זה לרקוד זה לרמז שכלכל כשרה היא, אבל צאמת אמר לי אחי חשונן דק"ט וויגאדער יחי שאינו כן, ויותר מקובל הוא על כלב, כי שם זה יסודתו רק על אחד מהררי קדש שצחלמוד שקפרו (כתובות י"ז) על רב אחא, שכיח מרכיב את הכלה על חטיפיו ומהרד אמרו ליה רבנן, אן מכו למעבד הכי? אמר להו אי דמיא עלייכו כהשורי (כלומר כקורא צעלמא שאין אחס מהרריין עליה) לחיי, ואי לא לא, ולפ"ז צאמת לריכין לומר כשורא טאנץ, רק נשתבש צפי העם ואומרים כשר טאנץ, לפי שנעלם מהם מקורו.

טובים כמה מאד, ועם כל זה אם תערבם יחד שעטנז הוא ואקור ללבוש, השואל קחם פיו, ולא דבר עוד.

פ"ה

שמעתי מהמופלג וביקר מו"ה יוסף ברוין שאמר על המגידים הנמצאים צינינו צעור"ר, שיטו למוקר און השומעים וחס בעלמס כבר נטו מדרך הישר, עליהם הכחוז אומר (תהלים קס"ז י"ט) מגיד דבריו דיעקב. (אבל הוא בעלמו) דא עשה כן.

פ"א

על הכולאות הגדולות אשר נוכגים הרבה מאחצ"י גם העניינס, לפזר יותר יחפי כחם על חתונת צותם אשר יעלה לקך עלום יותר מהנדוניא, אמר אחי המופלג דק"ט וויגאדער כי מנהג זה מצינו כי הי"ג מלפנים צחלמודא (כתובות ח') צקיפורס כי צראשונה היחא כוללת המת קשה לקרוביו יותר ממיחתו כו'.

פ"ב

מנא הא מילתא דאמרי רבנן (שבת קנ"ב) יעד ארבעין מיכ"א מע"י, מכאן ואילך משתי מע"י שמעתי מידידי המופלג ר' יעקב סאמועד מלידו שיש רמז לזה מהכתובים אלו דכתיב (שמות מ"ז) וצני ישראל אכלו את כמן יארבעים שנה' ואח"כ אמר משה לאהרן אחיו, סח צנצנת'.

ר"ה

כשאחי ה"ל שמע על שמחת נשואין השפילעם אשר ילאו מפי השוטים כבורים ועוד האריכו למעניהם, אמר לו אח"כ צאו ונחזיק טובה ללור ישענו גם על נכ זה שצרא פי האתון צע"ש צין השמשות, (*) כי לולא צרא לו פיו צאמלע השבוע אזי היי הלך הלך ודבר עד כי הקרואים היו נשמטים אחד אחד והוא נשאר לבדו והיי מדבר אל העלים ואבנים וקירות הבית.

ר"ו

באחד מבתי מדרש צעירנו מנכו לפרנק איש פשוט אשר לא היי ראוי לאותה איטלא, ואחר אשר בעצירתו מנשיאותו הקימו תחתיו איש מנכיל ויודע ספר אשר צעם מוקטער קדם ינכוו אמר לי הככם מו"ה יצחק בערינשטיין כי לע"ע נתקיים נבואת החזק (ישעי' נ"ה י"ג) תחת חסרפד יעלה חדם.

ר"ז

כאשר ספרתי להגאון דק"ט הערצאג כי אללי הגיעו כמעט הימים אשר אין לי צהם חפץ חלוש אנכי (איך צין שוואך) ועי"כ קשה לי ללאת, ענה לי ואמר כמדומה לי שאלל כבודו הנכ חשבב יתר ע"ד היציאה.

ר"ח

כאשר נתנו להגאון ר' ישראל חיים דייכעס צמחלתו מי מרפא וצטעות נתחלפו על מים מרים אשר קלה נפשו צם והקיאם, אמר כי טעות דעולם חזר.

ר"ט

אשר אין חליפות צמו ולא יראו אדסים (תהלים נ"ה כ') דוד התלונן על רוע מזלו, ועל צני דורו שרודפים אותו, איך השחיתו התעיצו גם דלת העם כי לרוב רק בעשירים ימרו אחור ויקורו מדרכ' ה', וכמו שאמר משה צתוכחתו לישראל צשירת האזינו (דברים צ"ב ט"ז) וישמן ישורון ויבעט, וגו' אצל

בתוספות הסבר המאמר

(*) דבריו מנארים ט"ס דברי התלמודא (שבת קי"ג) שדרשו י"ח הכחוב (ישעיה נ"ח י"ג) וקראת דשבת ענג והנ דבר שלא יאה דבונך של שנה כדבונך של חול, ואומר ר"ח (שם בתוספות) כדאמר טייקרא (רבה פ' ד"ד) רצ"י הוה ליה אימא סבתא דבות מישתעיא סגיא אמר לה אימא סבתא היא שחקה משגע שאין כל כך לדבר בשנה כמו בחול, ובירושלמי אמרו בשרה התירו בשאלה שלום בשנה על כן אי אפשר להאריך לצעניח רק עד השבת, אבל אם היי נכרא פי האתון ציוס ח' אזי היי הולך והנ כל שצ ימי הצע"ה ב"ה הצ"ה, וה"ו יולא חלצו נהגו כמנהגו.

מאד מאד, אבל לא חקדיש שלך.

מ"ב

שְׁלוֹם עֲדִיכֶם, עֲדִיכֶם שְׁלוֹם. שְׁמַעְתִּי

לְחַת צִילְדוֹתִי מִדּוֹעַ שְׁנוֹכֵגִים

שֶׁמִּשִּׁיב שְׁלוֹם לֹא יֵעָנֶה כְּדֶרֶךְ הַשְׁוֹאֵל?

(וְכֵן הוּא הַנוֹסֵחַ בְּקֹדֶשׁ הַלְבֵנָה בְּסִידוּרִים

שֵׁלֵנו) מִשּׁוֹם דְּאָמַר ר' חֲלָבִי אָמַר רַב

הוּנָא (בְּרַכּוֹת י:) אִם (אֶחָד) נָתַן לוֹ

(שְׁלוֹם) וְלֹא הִחְזִיר לוֹ נִקְרָא גִזְלָן כּו'

א"כ כְּשִׁיבָא אֶחָד לְאַחֵר שֶׁהִרְאָשׁוֹן הַקִּדִּים

שְׁלוֹם לְחִצְרֵי, וְיִשְׁמַע כִּי חֲזָרוּ אֹמְרִי

ג"כ שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם אֲפֶשֶׁר שִׁטְעָה וְיִדְמָה

בְּנַפְשׁוֹ שֶׁהוּא רַק הַשְׁוֹאֵל! וְחֲזָרוּ לֹא כְּשִׁיב

לוֹ וְיִחַשְׁדֵּהוּ לְגִזְלָן אֲבָל אִם הַמִּשִּׁיב

יֵשִׁיב עֲדִיכֶם שְׁלוֹם, לֹא כְּהַשְׁוֹאֵל, אִזְּ אִם

אֶחָד יֵבֵא בְּאַמְלָעַ וְיִשְׁמַע שׁוֹכֵ אֹמְרִי

לְחִצְרֵי עֲלֵיכֶם שְׁלוֹם, וְכֵן מִזֵּה שֶׁחֲזָרוּ

הַקִּדִּים לוֹ שְׁלוֹם טֶרֶם קָרַב אֲלֵיהֶם וְהוּא

רַק הַמִּשִּׁיב.

מ"ג

וְאֶבְרָכְךָ (בְּרֵאשִׁית י"ב ב') וּפִירֵשִׁי

בְּמִמּוֹן, וְאָמַר אֲחִי חֲשֹׁנִן

דְּקַטְר חַיִּים זַעֲרִיג וְיִגְדַּעַד, כִּי מִלְּבַד

שְׂכִיבָה הוֹלְאוֹת שְׁלוֹ מִרְבֵּבָה עַל הַכְּנֶסֶת

אֹרְחִים שְׁלו ע"כ הִיב לְרִיךְ לְהַצְטִיחַ לוֹ

שִׁיבְרָכְהוּ בְּמִמּוֹן, עוֹד אֲפֶשֶׁר לֹאמַר מִפְּנֵי

שֶׁאֲזָרְכֶם הַכְּנוּסִים תַּחַת כְּפִי הַשְּׂכִינָה

אֲבָל שׁוֹנֵאִי אָמַר דּוֹד גַּם הַדְּלִים אֲשֶׁר אֵין

לָהֶם אֲפִילוֹ בְּגַד לְהַחֲלִיף גַּם הֵם קִבְּצוּנִי

כְּתֹרֵנִי וִידוּ אֶפֶן צִי, חֲבוּ שְׁאֵמֶר, אֲשֶׁר

(אֲפִילוֹ) אֵין חֲלִיפוֹת לָמוֹ (כְּלוֹמַר לְהַחֲלִיף

שְׁמֹלֶתְךָ, גַּם הֵם) לֹא יִרְאוּ חֲלָקִים

(וִירְאוּ לְקַחַת אֶת נַפְשִׁי), וְצִעֲבוּרִי פִּשְׁחָה

הַלְרַעַת גַּם צִינִינִי עַד כִּי גַם דָּל גָּאֵה

וְאֶבְיוֹן מִכַּחַשׁ וְיִאֲמָרוּ לֹא יִרְאֶה יְיָ וְלֹא

יִבִּין אֱלֹהִים יַעֲקֹב.

מ"ד

עַר אֱלֹהִים הַמַּתְנַשְׂאִים בְּעוֹכֵרִי לְכָל

לְרֹאשׁ, פְּרִנְקִים הַעוֹלִים לְחֹרֶה

וְהַמְמוּנִים עַל תַּלְמוּד תּוֹרָה, וְהֵם

בְּעֹלָמָם מִלְּבַד שְׁאֵין מִאֲמִינִים כָּל קֹדֶשׁ

עוֹד יִשְׁנֹאוּ לְהִאֲרֵטוֹדוּקִים בְּתַכְלִית

הַשְּׂנֵאָה, עֲלֵיהֶם אָמַר אֲחִי הַשֵּׁנוֹן הַמְּאִוִּין

דְּאֵין חַיִּים זַעֲרִיג וְיִגְאֲדַעַר שְׁעוֹבָרִים

עַל מֵה שֶׁחֲזָרִיר הַלֵּל (שְׁבַת ד"א) וְאָמַר

דַּעֲדֵךְ סִנִּי דְּחִבְרָךְ דָּא תַּעֲבִיד.

מ"ה

בֵּן חֲזוֹן מְפֹרָסִים נֶשֶׁא אֲשֶׁה מִשְׁכַּלֹּת

בַּת ת"ת, כְּעֶצֶר אֲחִיבָה יִרְחִים

אֲחֵר הַחֲחֹנֶה הַלֵּכָה הִיא וְצִעֲלָה בְּשִׁבְתָּ

אֶחָד לְבִיבְכִינִי אֲשֶׁר שֵׁם יִתְפַּלֵּל אֲבִיו

לְשִׁמְעַת מַגְנִינֹתָיו, וְכֹאֲשֶׁר חֲזָרוּ הַבִּיתָה

שָׁאֵל לָה חֲמִיכָה אִם תַּפְלֹתוֹ יִשְׂרָאֵל צִעִינָה?

וְחֵטֶן וְחֵטֶן הִנֵּה תַּפְלָתְךָ יִשְׂרָאֵל צִעִינִי

<p>ע"י חכמתו וכתוב (קהלת ז' ט"ז) וחכמת המסכן בזויה ע"כ כיח</p>	<p>לריך להצטווח לו צממון כדי שישמעו לו צ"ח.</p>
---	--

סליק חלק שלישי מספרי רוח חכמים,
 אשר בו דברי צחות ומכתמים נרשמים

חלק רביעי

ספר

דבר בעמו

כולל מכתמים ודברי צחות אשר נחלקו מפי המדבר אליכם דבר דבר בעתו
ואמרתי לרשם אותם בעט, ולהעלותם על כסת החזיון אולי יהיו לתועלת
הקוראים לקיים בהם מה שנאמר (משלי ט"ז כ"ג) ודבר בעתו מה טוב.

מאת

מאיר יואל בן לאיא המצויין במע"ט מה"י יהודה לייב ווינאדער זצ"ל.

פה עיר דובלין

אשר במדינת

אירעלאנד

שנת תרצ"ג לפ"ק

חלק רביעי

פרנס על הצבור אי"כ קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו ובארתו בדרך נחות על פי מה שצדוק ומנוסה אללו כי בעוה"ר יש לכל פרנס שרצים המקנאים וגושכים אותו וכדאיתא (ירושלמי פ"א פ"ה ה"כח ו') ר"ע צעין ממניתי פרנס אמר לון נמלך גו בייתא, הלכון צחריה, שמעון קליה דיימר על מנת מחקל, על מנת מבזיח ע"ש, וכן הוא (ספרי בהעלותך י"א ט"ז) ולקחת אתם אל חבל מועד, אל קחם בדברים תחלה, אמור להם דברי שבת, אשריכם שנתמניחם, וחזור ואמור להם דברי פגם היו יודעים שקרחנים וקרצנים הם על מנת כן תהיו מקבלים עליכם, שיביו מקללים אתכם, וקוקלים אתכם באזנים, מה שהנתי עמך החנה עמהם, לכן הוא היה צו כח לראות כל השרצים אלו מראש, לא היה נמלא גם אחד צעיר אשר יקבל עליו שררות צרועו הטוב להיות מרוטת לחי ועצד לעם הזה, רק באשר כי הוא יחשוב בלבו כי טוב טוב הוא מאלו שלפניו, והוא ראוי לאותו אינטלא ע"כ יפזרו לו מלא חפנים כבוד ולכן יעלה לגדולה.

וזהו שאמרו, אין מעמידין פרנס על הצבור, כלומר שאי אפשר בשום אופן להקבל להעמיד עליהם פרנס רק לאיש זה שהקופה של שרצים תלויה לו

א'

ע"י זה שאמר החכם שלמה בספרו (משלי י"ט ב') ואין ברגלים חוטא' אמרתי כי הטעם נראה די ע"פ חידוד בדרך נחות באופן זה כי אם אדם אין ברגליו וירץ אזי עלול הוא לפול, ואז ישמחו עליו אויביו (כנהוג) ויעזרו על מה שכתוב שם (כ"ד י"ז) בנפץ אויבך אל תשמה, ויגרס להם שהם יעשו על ידו דכתיב (שם כ"ה י"ז) גם ענוש צדיק לא טוב, ואמרינן (שבת ה"ט) כל שחזרו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחילתו של הקב"ה, נמלא כי יתאר שעי' שהוא אין ברגלים יחטא ויאשם כ"כ עד שלא יכניסו אותו במחילתו של הקב"ה, ולא יפה אמר שלמה ואין ברגלים חוטא'. **א"י** יאמר באופן זה, כי אם אדם אין ברגלים צודאי יפסע פסיעה גסה, ואמרינן (ברכות ט"ג:) פסיעה גסה נוטלת אחד מת"ק ממאור עיניו, וזה יגרס לו שילטער, וזה יקצב ג"כ להשכינה לבלטערת, דאיתא (חגיגה ט"ז) צמון שאדם מלטער שכינה מה לשון אומרת? קלני מראשי קלני מזרועי, ונמלא שעי' שהי' אין ברגלים חטא בזה שלער את צוראו, ולא יפה אמר שלמה ואין ברגלים חוטא'?

ב'

אמרו חז"ל (יומא כ"ב) אין מעמידין

צפוך וצחמרוקי הנשים, אס גם אינגה יפה צעלמוחה עכ"ז תמלא חן צעיניו מזו אשר יפה היא צעלמוחה, רק לא חדע כ"כ להיטב א"ע, וציותר היה לו לתן פקודה להביא לפניו כל הצחלות כמו שהן כדי שיוכל לצחור הצחולא היפיפיה צאמח גם צלי כחל ופרכס, וכד"ג שצחו לו לרי זירא צשעה שקמכו לו כתובות י"ג) ושרו לפניו צא כחצ וצא שרק וצא פירכוס ויעדת חן (ועיין צאור יפה למאמר זה בקשר שלי בית ארזים על כתובות מש"ש) ואחר אשר תמלא חן צעיניו כמו שהיא, אז יכול למקרנה למשרתיו להטיב אותה יותר כדי שתמלא עוד חן צעיניו יותר.

ד

הספור אשר שמעתי אודות הצרכ עמי הארץ אשר הוכנס ציניהם לצלי להכניס יודע קשר צחצחם היה להם ציהכ"ג מיוחד, ולש"ץ וצעל קורא מזו אחד מהצחרים, אשר לא ידע אפילו פירוש המלות, ויהי כי הגיע לפרשה קרה והסתכל צהק"ת לוח לגוללה ולחוליא ק"ת אחרת תחתיה, יען כי מלא צהמלה קרה שחי שצושים, כי דצר צרוור הוא לו אשר בהגדה שלו שירש מאציו ז"ל ואציו מאציו אציו וקראו צה מידי שנה צשנה צשני לילות של פקח וא"כ צלי תפונה מדויקת היא, וזוכר אני כי שמה כתוצ כרך צשתי כפין וכאן כתיב קרה צקוף וצחית? ויקלף עליו הפרנס ויאמר א"כ שחיס רשות עשית צהתצרך אלינו (א) העדת על ענמך

מאחריו ואינו רואה אותם, כי לוח היו מלפניו וראה אותם צודאי לא היה מקבל עליו השררות, והיה מוסר צרלנו הטוב לרעו הטוב והחזק ממנו.

ואפשר שמשעס זה אמרו (סנהדרין י"ד) אין אדם עולה צגדולה אא"כ סוחצין צו עץ כצ עונותיו כי על ידי התועלת מהיקורים והצרות אשר יקבול צקרב ימי גדולתו שיכפרו לו עונותיו טרם יעלה לגדולה זה יהי לכל הפחות נחם לנפשו לקבל עליו השררות והצחמוות ולא יאמר מה לי ולצרה הצאת ? דמיון לזה תמלא (ספרי ריש פרשה תבא).

ה

במסכת (מגילה י"ב) איפלגו רב

ושמואל אס אחשורוש מלך פקח או טפש היה ? ולי יש ראיח לזה שאמר שטפש היה, כי ידוע הוא שנקל להפיר את האשה אס יפה היא צעלמוחה צאמח, רק צשעה שהיא מלוצשת צנגדים פחותים, ולא חטיב את עצמה צפוך וצכחול, וכפתגם העולם — עס איז לויכטער לו דערקאנען דיע שיינהייט אין שמוץ מעבר וויע אין פון — לכן אחשורוש שרצה לצחור לנפשו רעיח יפיפיה לא היה לו לשמוע לעצח משרתיו לקבץ כל הצחלות אל בית הנשים, ואחר ימלאו ימי מרוקיהן ששה חדשים צשמן המר, וששה חדשים צצשמים וצחמרוקי הנשים, אז תצא צזה אל בית המלך (אסתר ב') היש טפשות גדולה מזו ? כי הנערה אשר חדע להיטב א"ע יותר

זאשר כי קשה להשכינה לזוג צחור עס
צחולה כקריעת ים סוף כדאיתא (סוטה
ב') וע"י אהבתם. הנה מעלמם יקשרו את
נפשם זה לזו וזו לזה ועי"כ ימנעו
הטרחא מהשכינה לזוגם, ע"כ רחמנא
ליעצב (אהבה) צני.

ז

צדיק אכל דשבע נפשו ובטן רשעים
תחסר (משלי י"ג כ"ב) פסקו
זכ צאתי דרך לחות ע"פ התלמודא
(ברכות י"ז) דאמר רב יהודה אמר רב
בכל יום ויום צת קול יולדת מהר
חורב ואומרת "כל העולם כלו ניזון
בשביל חנינא צני, וחנינא צני י"ד י"ז
בקב חרוצין מע"ש לע"ש, כלומר מפני
שכח צעלמו מסתפק צמוטט ודי לו
בקב חרוצין מע"ש לע"ש ע"כ נשאר
מזכותו לזון כל העולם כלו אפי' לרשעים
שאין להם זכות עלמי, ומוצין מזה שאם
הלדיק בצלמו רולא ליהנות מעוכ"ז
ולאכול לשבע נפשו אז על הרשע להיות
רעב, וזהו שאמר אם הלדיק אכל
לשבע נפשו, אז וצטן רשעים תחסק.

ח

כשהייתי צעיר דיעדם נתיגעתי
לעלות ולראות פני
הרצנים שמה הדרים צגונה העיר,
וכשנכנסתי לבית הרב המפורסם מו"ה לצי
הירש הורוויץ, וראה אותי עיף ויגע
שאלני מדוע לא עליתי אליו בכרכר?

אין

כי יודע ספר הכך, ועוד יותר מזה (ב)
השמעתנו כי למדת הכלכה, שאם נמלא
טעות צק"ת אזי לריכים להוליא אחרת
צמקומה, לכן מעתה אין לך חלק עוד
בהצנרה, ולא נחלה צציהכ"י שלנו,
הפרד נא מאתנו ושוב לאהלך הראוי
לך, ואמרתי בדרך לחות, כי זה הוא מה
שאמר הכנאל (אבות פ"ג משנה יוד)
ישיבת בתי כנסיות ש"ד עמי הארצי.
מוציאין את האדם (ר"ל לזה אשר הוא
צגדר אדם היודע ספר), מוציאין אותו
מן העולם (שלהם, ר"ל שמוציאין אותו
מצידיכ"י שלהם חולה).

ה

בסדר שלי אוצר התפלות עס
הצאור עץ יוסף) * מלאתי
כתוב צשיר של אקב"ץ לכה דודי
(טעות הדפוס) ותחת קומי אורי צאלף
כתוב עורי צעין, ואמרתי כי המדפיס
כוון לשלם לי מדכ כנגד מדכ, כי תחת
אשר צק"ת שלי (מן ר' מאיר) שמלאו כתוב
(בפ' בראשית) כתנות אור צאלף תחת
עור צעין (כדאיתא ב"ר פ' מ' ה') ע"כ
החליפו צקדור שלי צאלף על עין,
ובמקום אורי ש"ל צאלף, כתבו עורי
צעין.

ו

המעם מדוע רחמנא דבא בעא?
(כן שגור לומר צפי העם
ועיין סנהדרין ק"ז:) אמרתי בדרך הלכה

חכם גדול אנכי, כי כבר אמר החכם
בספרו (קהלת א' י"ח) יוסיף דעת יוסיף
כבאוב, לכן לפי ערך גודל מכאזי אשר
ארגיש בנפשי, אוכל לשער כי חכם
גדול אנכי, והרבה דעת יש לי.

י"ב

מעשה היה בעירנו בישראל אחד
ששחק בקוציזא ומת בעוד
אחז הקוציזא צידו, למדתי עליו זכות
ואמרתי כי על איש זה כבר אמרו
(כתובות ק"ג) ימת מתוך שחוס סימן
יפה לו.

וער אשה אחת שמתה באמצע השחק
אמרתי צידוע שכיח אשת חיה
אשר עליה אמר שלמה (משלי ד"א כ"ה)
ותשחק ציום אחרון.

י"ג

וער הנשים הלדקניות שמשחקים
בקוציזא (אין קארטין) לטובת
הנאניאל פאנד אמרתי כי יפה מעשיכון,
ועל זה אנחנו מתפללים בכל קדיש אחר
גמר מסכת שלמה ולמבני יקרתאי
דירושלים.

י"ד

כאשר עליתי בעדית בית אכסניא
אחד מאחינו העומד לתלפיות
על שפת הים בבריי, וראיתי גם שם
שלחן ארוך, ועליו מכל מיני מאכל, ומתי
מספר מאחינו בני ישראל כותרים אותו
ואוכלים בזני אדם ובהנים מהם, אמרתי
להם, האח אחי! מה טוב חלקכם ומה
נעים גורלכם, על כי אתם כלכם
משלחן 'גבוה' קא זכיתם.

(אין אטאקסט) ועניתי, אבל מה לעשה
שכן הזכירו לנו חז"ל ואמרו (ריה מ"ו):
חייב אדם להקביל פני רבו ברגל
(דוקא אבל לא בכרכר)

ט'

הנה כבר הורו לנו חכמינו שאין
לך דבר שלא נרמז בתורה, ע"כ
חפשתי גם אני רמז לפתגם העולם
אז אציגנער איז ערגער פון אגנב
ונאלתי סעד וסמך לזכ מן הכחוש בספר
(ויקרא י"ט י"א) דא תגנבו ולא תכחשו
ולא תשקרו איש בעמיתו ואמרינן
(ביב ה') כל המאומר בפסוק קשה מחזרו
נמלא כי אזכרה זו שרא תשקרו האמור
בסוף הפסוק קשה יותר מאזכרה זו
דא תגנבו המוקדם בפסוק.

י'

הטעם השגור צפי העם לאמר על
חכם אז ער האט אויף זיך
המנס קאפ? ניצ פשוט מפני שאמרו
חז"ל (תמיד ד"ב) איזבו חכם? הוואה
את הנוצד, ואין לך חכם אשר ראח את
הנוצד יותר מהמן, וכמו שאמרו במדרש
רבה) על הכתוב ואסתר ו' ד) אשר
כנין לו, תנא לו הכין (החציה).

י"א

ד' תמוז תרפ"ט כאשר ירדתי ממדרגה
אשר בצית צתי דאח פרימאן בעיר
מששסטר נחלק רגלי באמצע ונפלתי על
הארץ והרגשתי כאב גדול מאד בלדי
כימנית, ואמרתי כי עתה נודע לי כי

ט"ו

כאשר הייתי צעיר ציעדם ושמעתי
אך שהגאון מכ"ו שמחה
גרינשפאן ראש הישיבה דשם מקביר
קוגיות הש"ס לנערים אשר הורחם ולידתם
שם באנגליה נתפעלתי וקרחתני עליו
הוא המסביר (המסביר כתיב) לכל עם
הארץ (בראש"י מ"ב ו')

ט"ז

על סוכר ספרים אחד מעירי אשר
נשא תמיד עמו צלחתו ספרים
ותפצין למכור, אמרתי עליו כמדומה לי
שהוא גלגול מרי יוחנן בן זכאי, אשר
אמרו עליו, שמימיו לא ה'ך ד' אמות
ב'א תורה וב'א תפצין (סוכה כ"ה).

י"ך

על משחה ושמחה אשר נתן לכבוד איש
אחד אשר נמקד לו פרעזענטיין
נשפך כוס יין על בנדי, שמחתי ואמרתי
האח! כי עתה נתקיים צי (צבן יהודה)
צרכה יעקב צבנו יהודה שצרכו
(בראשית מ"ט י"א) כבם ביין צבושו.

י"ח

על הנערים, אשר דלגו על החרושים אשר
חפרו הצונים צמעצה האדמה לתת צהם
יקוד הצנן לציבה"נ גער צהם איש,
אמרתי לו כי יפה הם עושים, וע"ז
כבר נאמר (שה"ש ב' ד') ודגלו עדי
אהבה ודרשו רצון (במדרש שם) ודי'גו
עדי אהבה ע"ש.

י"ט

מדוע נתרצו אללנו צעור"ר אנשים
הכולכים צגלוי ראש? אמרתי
כי אפשר ללמד עליהם זכות ע"י זה
שאמר עזרא הכופר (מ' ו') אלקי בשתי
ונכלמתי דהרים אלקי פני אלקי, כי
עונותינו רבו צמעלה ראש, והחכם מכל
אדם אמר (משלי כ"ה י"ג) מכסה
פשעיו לא יצליח, ע"כ מגלים ראשיהם
כדי שיראו פשעיהם אשר עליהם, וע"ז
יליחו.

כ'

כאשר ראיתי רעורענד עם הארץ
וכשכירות שלו מהקבלה
היתה די ויותר לו לאכול ולשתות
ולכתיב את עלמו, אמרתי כי צעור"ר
נתקיים צנו נצולת (עמוס ח' י"א) הנה
ימים באים נאם ה', והשלחתי רב (רעב
כתיב) בארץ (הוא לא יכיה) רעב צלחם,
ולא צמא צמים (כי יכיה לו רב) כי אם
צשמע את דבר ה' באשר שהוא יכיה עם
הארץ.

כ"א

על רבינו דק"ט הערצאג אשר השתדל
פ"א להשיג מאקפים צעד מגיד אשר צא
לעירו טרם שדרש אמרתי כי ראה לקים
צנפשו נעשה קודם צנשמע,

כ"ב

זה השער לבית המדרש, וגם חוננים
יבאו בו.

בשבת אחד אחר תפלת מנחה חזרתי
מציבה"נ עם אחד מידידי

ב"ה

מעשה היה שעמדתי צדיכמ"ד

בשנת של יולר אלל גדוד הדור, ויען כי לא היה לו קדור לאמר היולרות הכין ראשו לקידור שלי, ואמר בשחוק, הכה גם צי קוכן יצר" כמוך ע"כ נאמר ביחד, ואמרתי לו כי טעה בדבר זה, באשר שכבר אמרו חז"ל (סוכה ג"ב) כל הגדול מחבירו יצרו גדול מסנו לכן הולר מקידור שלי לא יעלה לו.

ב"ו

דוד

אמר במזמור תהלים שלו (י"ט י"א) הנחמדים מזהב ומפז רב, ואמרתי בדרך לחות שלא אמר דוד זה רק על מזמורי תהלים שלו, כאשר ראיתי צ"ח אלו המשכירים ח"ע לומר קדיש אחר נפטר ר"ל אשר לא משאר בשרם הוא, ויען כי אם יש אלל צדיכמ"ד לא יתנס לומר תפלה קדיש (קדיש עלינו)

ע"כ עליכם לומר קדיש רק אחר מזמור שיר חנוכה או אחר שיר של יום, ובעירנו מוכיגן להוסיף בעדם חיזה מזמור גם אחרי תפלת מנחה ומעריב כדי שיוכלו לומר קדיש אח"כ, ומי יוכל לשער כל הכסף אשר השיגו כל הנשכרים אלו מיום שתקנו לומר קדיש אחר נפטר עד היום הזה, וכמה כסף עוד ישיגו אנשים כאלו מאבלים בעד מזמורי תהלים עד אשר יקילו הנרדמים ויבולע המות לנלח?, וכשאתה תלך ותחשז כל זה ותעשה חשבון

וכאשר הגשנו לפתח ביתי הקמוך לביהכ"נ קראתי לו ליכנס עמי לקעוד אללי קעודה שלישית, אלל הוא הפליר צי כי אלך עמו אל ביתו הרחוק מביהכ"נ, ואמרתי לו כי דבר זה אי אפשר באשר כי כבר הורו לנו חז"ל (ב"ם כ"ג שאין מעבירין על האובל"ן.

ב"ג

איש

אחד היה תמיד מתפאר ח"ע על הבקיאות והחריפות שלו, וכשהיה מתפלל לפני העמוד היה ללע על העברי, והיו הלצור משחקים על השבזשים אשר ילאו מפיו כי לא היה יכול להבדיל בין נח ונע ובין מלעיל ומלרע וכדומה, ואמרתי עליו כי מהעברי שלו נוכל לשער חריפותו העלומה, כי כבר אמרו חז"ל (ב"ם צ"ו) פום חורפא שבששתא לכן אם השבזשים שלו רבים ועלומים בטח שהוא חריף עלום וגדול.

ב"ד

בשבת

בראשית תרפ"ה צעת שעלו לחורה הכצרים מחברת גמרא, דברו חיזה אנשים בקריאת התורה ואחרי אשר גערו עליהם המנהיגים וקראו להם לשתיקה יפה, הלדקתי להמדברים ואמרתי כי יפה עושים, כי התרגום יתרגם מה שקראנו היום צפרשה (בראשית ב' ז') ויהי האדם לנפש חיה, ותנת באדם לרוח ממלדא, ועל כן מציאים הם מופת חותך כי משה אמת ותורתו אמת.

והך על מרקדם, דבר אחד לדור, ולא
ולא שני דברים * (סנהדרין ח').

ר

מדוע שאני חבר מצוה קורא
להמתפללים צביהכ"י (אשר
שם יקראו בנו למפטיר) לזכרה? אמרתי
הטעם מפני שעל ידו יוסיפו צשצת זו
כמה וכמה משאיריו ואוכזביו יותר על
השצעה קרואים, וגם הרב יטוף דברי
מוקר לזה הכער צשצת זו קודם מוסף,
ועי"ז יאריך זמן התפלה וירעצו, ויכעסו
עליו, וישנאכו, ואמר שלמה (משלי כ"ה
כ"ב) אם רעב שנאך האכילתו לחם וגו'.

ר"א

השמש מציבמ"ד אשר התפללתי בו
החציא אחי חומשים בארון,
ואח"כ פשפש ולא מלא אותם ואמרתי
לו כי בודאי עשו זה המגידים מעירנו
שמשחמשים בחורה גנובה.

ר"ב

בביהמ"ד אשר התפללתי היו חקרים
רק אחי אנשים למנין
תפלת מנחה, ושם צהאלום (אין פאר
הוי) ישבו אסיפת ועד הצונים (בילדינג
קאממיטא) מציבכ"י החדש, וגם להם
לא היה מנין אנשים, וקראו אלו לאלו
להשלים המנין במקומם, ואמרתי כי דבר
זה תלוי בפלוגתא, אם רוב מנין הוא
חשוב יותר או רוב בנין?

ל"ג

חשבון לזק תמלא איך נכונים דברי דוד
שאמר יחנהכדים מזהב ומפז רב'.

כ"ז

בשעה שמגיד אחד דרש צביהמ"ד
אשר התפללתי בו, וכמעט
כלם היו ישינים בלאפקע אשר ישצתי בה,
בא איש אחד באמלע הדרוש, ורלה לישב
במקומו המיוחד לו בין הישינים, ויהי
צעצו על פניהם התעוררו כלם, ואמרתי
לו כי מדת קונו יש בו באשר כי גם הוא
מעורר ישינים ומקיץ גרדמים'.

כ"ח

החזן צביהמ"ד אשר בו התפלל דלג
צמערצית שציעי ואחרון של
פסח כל הפיוט מפסח אמונים ומפסח
אשרו עד הכוף פסח דעתיד, ואמרתי כי
צעלי הפייטנים אלו ידעו כי בקרב
הימים יבא חזן זה, וידלג כל הכתוב
צפיוטים אלו, ע"כ התחילו בפסח וקיימו
בפסח על שם שפסח.

כ"ט

שני אנשים היו צביהמ"ד אשר התפללתי
בו שלא נתנו מנוחה ללשונם, ודברו
בתפלה בלי מקח, ובלבדו לשאר המתפללים,
וגערתי בהם ואמרתי הלא יודעי ספר
הנכס, ומדוע יום יום תעצרו על דברי
אלקים חיים, ולוא היה יהושע בחיים
חיותו בודאי היה מכה אתכם מכות רלת,
לקיים מה שאמר לו הקב"ה, מוז מקד

(*) מנהיג דבר

פ"ג

איש אחד אשר לא היה רגיל להתפלל, התפלל ביום שלישי לפני העמוד וטעה כמה פעמים והתרעמו עליו אחי הנשים, אמרתי להם אחר התפלה שימחלו לו על דבר זה מפני שהוא חזר בעלמו וכודיע חקרנו בסוף התפלה ואמר צעיר של יום לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו, ועל זה נאמר (משלי כ"ה י"ג) וסודה ועוזב ירוחם.

פ"ד

פעם אחת שכחתי צדק יסן ונפלתו צדיקמ"ד על פניו, והתחילו העומדים אללי לשחוק ואמרתי להם כי עצרו על מה שכחתי (משלי כ"ד י"ג) בנפץ אויבך אף תשכר, (יכ"ט חס אוהבים אחס לי).

פ"ה

איש אחד אשר התפלל לפני העמוד צדיקמ"ד והיה רץ בתפלתו עד אשר לא יכולתי להדביקו בשום אופן, אחר התפלה אמרתי לו, כי על ידו מלאתי פשר למאמר חז"ל אשר היה נקטר נומני עד הנה, והוא דליתא (ברכות ד') תנא מיכאל באחת (צטיקה אחת ישיג למקום שיהי רוחו ללכת שמה), גבריאף בשתים (צשתי טיקות) והיה קשה לי הלא אינם בני תמותה ולמה להם למחר ולרוץ כ"כ, זה צטיקה אחת, וזה צשתי טיקות? אלל ידוע הוא כי הם הם המלאכי רחמים המביאים תפלות ישראל לפני העולמים ולפי שהמתפללים לפני העמוד שונים הם, יש מהם ועופו

כעוף הפורח, ויש מהם אשר ינוחו מעט צמרחים, לכן מיכאל יעוף צאחת להשיג התפלות מן קל המרוץ, וגבריאף צשתי להשיג התפלות מזה אשר ישיב רוחו, וינוחו מעט בתפלתו.

פ"ו

כשראיתי בבית הכנסת איך שהאכלים חוטפים זה מזה הקדשים, אמרתי שהם מכוונים רק לקיים בזה מה שנאמר ומסבין דין מן דין ואמרין יקדיש.

פ"ז

כאשר הייתי צאחד מנתי כנקיות הגדולים וראיתי שכמעט כל המתפללים שמה המה ר"ל רק אכלים ויא"ל הצאים לומר קדיש אמרתי כי על כל כיוצא בהם כבר אמר קרה כי כל העדה כלם בנשנים (במדרש פ"ג)

פ"ח

דערץ פני דחברך לא תעביר (שבת ד"א) ר"ל האיש הזה השונה לך ויטיל עליך שקולים אל תקרצכו צשתי ידוך ולא תעשה ליה לחצרך כן שמעתי מאחי המלון דקמ' וויגאדערי ונראה די כי הפסוק אשר עליו צנה כלל יקודתו יפרש כן והוא ואחבת דרעך כמוך (ויקרא י"ח י"ח) כלומר חס הוא כמוך אהצכו ואם לא, לא יהי לך משא ומתן עמו, ומלאתי ג"כ סעד וקמך לדבריו צמסכת (תענית ז') וז"ל חס (ראיתי) ת"ח נוקס ונוטר כנחש

הכסף יענה את הכל, והעיקר אם הוא נתגדלה צבית עשיר מלא כל טוב, הוא למודם צענוגות צ"א, והולכת אחרי מאהציה צצתים המיוחדים לענג ושעשועים צם תצלה ימיה, וצם חדשים לצקרים תחליף עדניה, היא לא חשים עינה על צניה לגדלם צרוח היהדות, ללכת צדרך הישר, ומה יעשו אלו הנולדים כעיר פרא שלא יחטאו? ע"כ זה האיש הנושא אשה רק לשם ממון הוין לו צנים שאינם מהוגנים, וכח"ג אמרו חז"ל (גדרים פ"א) הזכרו מצני עניים כי מהם תלא חורה.

מ"ב

המנהג הוא צמדיות אלו כי הש"ץ ילצש עליו צשעת התפלה מלפנת מיוחדת על ראשו, ואת העטרה מהטלית ישלשל על כתפיו, ויקר מקרה צעוה"ר כי נגנצ מש"ץ שלנו מלפנתו, וצאין צריה היה לו להניח הכוצע של חול על ראשו, וגם אז הפשיל העטרה על כתפיו, ע"ז חרה אפי עליו ואמרתי לו הלא חדע כי כבר אמר הנביא (יחזקאל כ"א ד"א) חסיר המצנפת והרים העטרה, ואחכ עתה שהוקר המלפנת שלך מעל ראשך, היה לך להרים העטרה על ראשך, ולא לשלשל על כתפך.

מ"ג

בבית הבנסת שלנו היה מתפלל החזן ראשון שלש שצחות, והחזן שני שצת אחת, וצשעה שהחזן ראשון היה מתפלל

הוא חגרכו על מתנך ואם ע"ה חסיד הוא אל תדור צשונותו.

מ"ד

השמש אשר הניח קופה של זדקה צארון הקדש צציהכ"י אשר התפללתי צו, אמר עליו החזן מו"ה יחודה ראזינפעלד, כי עשה זה לקיים מה שנאמר (חגי ב' ח') לי הכסף ולי הזכצ נאם ה' לצחות, ועניתיו ואמרתי כי יותר קים צזה מכ שנאמר מפי דוד (דחי א' כ"ט י"ד) כי מסך הכצ ומידך נתנו ד'.

מ'

בשמחת תורה תרצ"ב, הנשיאים מציהכ"י אשר התפללתי צו נתנו כל ההקפות רק לכהנים וללויים וע"ז קלפתי ואמרתי להם, הנה כל החורה נחנה צהקפה (ר"ל בהכפה) לכל ישראל (על ידי שפכה עליהם הר כגיגית (שבת פ"ח) ואחם נחחם כל ההקפות רק לכהנים וללויים?

מ"א

איתא צתלמודא (קדושין ע') הנושא אשה צשם מסון הוין צו בנים שאינם מהוגנים, ואמרתי הטעם לזה בדרך צחות, כי הצחולה היפיפיה ומוס אין צה, אם גם היא מדלת העם ואין לה מהר ומחן, עם כל זה רצים צחורי חמד מצני עליה יצקשון קרצכה, אבל זו שלא ימלא קופץ—עליה, רק על ידי שאציה ישחדנו צממון צודאי מוס צה רק

ילבישם? ועי"ז יהיה צטוח כי לא יסור ממשמרתו, ולא יהי חייו תלויים לו מנגד.

מ"ה

כשהייתי צעיר מנשקטור ראיתי צמכ"ע תמונת החזן מקבלתנו עם צגדי השרד שלו, ותחתיו מודעב גדולה שהחזן הגדול והמפורסם באירופה צמאכ האחרונה יתפלל בשבת הצע"ל שם צאולס פלוני ופלוני, ולקחתי המודעב ורשמתי תחתיו מה שנאמר צמגן אבות ישאין כסחו, המניח דעמו ביום שבת קדש (ר"ל החזן הגדול שאין כמכו, הוא מניח לעדתו ביום שבת קדש וילך ויעשה מה שלבו חפץ להשחקר עוד, והם חוננים וגנותנים לו כל השכירות הראוי לו, ע"כ צרכים אחס וצכס אחפאר), ושלחתי זה לאחד ממיוודעי מדובלין.

מ"ו

החזן שלנו הלך לדרוש שלום אבותיו בירושלים, ויתמכמה שם איזה שבעות, וכשחזר אמרתי לו כי לוא אנכי הייתי הפרנס והמנהיג מקבלתנו אז הסרתוך ממשמרתך, וכאשר שאלני איזה עול מלאת צי? עניתיו לו, הלא מארץ ישראל תשוב, וידוע לך מה שאמרו חז"ל (ב"ב פנ"ח) אורא דאי מחבים, וא"כ חכס אחת הנך, וכלל זה נמסר לנו מאבותינו, כי החזן צריך להיות שוטה דוקא, וא"כ אחרי שובך מא"י לא תלית לחזן עוד.

מתפלל תמיד היה הבית מלא אנשים וכל אחד הרגיש צנפשו תענוג רוחני, אבל בשעה שהחזן שני היה מתפלל, רק צמתי מספר חלינו פני ה', וכמין עלצות היה שוכן על פני המתפללים ואמרתי כי על ידו נודע לי פתרונו של מדרש פליאה" אשר ה" קשה לי לצאר עד הנה, והוא מעולם לא זזה שכינה מישראל אפילו בשבת של חוד" ופשוט הוא, כי השבת של חול יקרא השבת אשר החזן שני יתפלל בה, וצא המדרש זה לנחמנו, שלא יעלה על דעתנו לאמר כי ע"י העלצות השריו בשבת זו הקצ"ה יקיר שכינתו מן מקדש מעט הזה, מפני שאין השכינה שורה מתוך עצבות (שבת ד'): אבל לא כן הוא, כי בשבת אפי' שהיא חול לא זזה שכינה מישראל והקצ"ה ישכין כבוד צבית הזה, אפילו בשבת זו.

מ"ז

מעשה היה שצבית הכנסת אשר התפללתי בו מרדו המחלקה (הקוואיער צקווייער מייקטער) וילאו צאמלע התפלה וצטרה גדול קצנס והושיצם לשירים ולזמרים, ואמרתי כי עתה נודע לי מדוע שבוסיפו חז"ל למעלות ההכרחיות לשלוח צבור, כי יהיה ג"כ בעד מטופי? והוא כי יראו פן צאמלע התפלה ימרדו המקלה וינוקו ועי"ז יסתתמו חלילה מנגינותיו של החזן ויהי לצער, ע"כ אמרו שכל ש"ן צריך להיות צעל מטופל, ואז יבחר המשוררים מצניו, והם לא ימרדו בו, כי אם ינוקו מי ואכלם ומי

מ"ז

על החזונים אלו אשר חזונו יראים ושלמים צעור"ר צומנו אמרתי, כי כבר צאח העת לעשות להם קגולה ולשנות את שמם (אולי שינוי השם יגרם להם שיסובו אל על) ותחת כי מלפנים קראו לכל חזן בלי הבדל בשם שדיח צבור עתה ראו לקרא לרצים מהם בשם חמאת הצבור.

מ"ח

מעשה היה צעיר אחת שמנו לחזן לתפלת שצת צעד דמים יקרים, ולא היה מקפיק בהכנסה על הכולאח ועי"ז הוצקו הנשים הדיקניות לקוצצ צעיר ולאסוף נדבות, וגם ללאת במחול משחקים להשלים לו השכירות, ואמרתי כי על דבר זה כבר נאחו חז"ל ואמרו (שבת קי"ח) עשה שבתך חור וא" תצטרך לבריות.

מ"ט

רש"י אשר מהר בתפלתו, ולא יכולתי להדיקו אמרתי לו אחר התפלה, הנה צתורה (ויקרא י"ח) כחוצ "אשר יעשה אחס האדם וחי צהם" ודרשו חז"ל (סנהדרין ע"ד) ולא שימות צהם ואחכ עומד על גחלים צוערות ותתפלל?

נ'

ועל חזן אחר אשר האריך ציו"ט אחד בחזרת הש"ץ יותר מדאי בתפלה "אצינו מלכנו גלה כבוד מלכותך עלינו"

וכשהגיע למהרה היה חוזר ומשלשל כמה פעמים, עד שהתחילו העם ללאת ואמרתי, כי הנה דרשו חז"ל (סנהדרין צ"ח) על הפסוק (ישעי' ס' כ"ב) אני ה' בעתה אחישנה, זכו אחישנה לא זכו בעתה, ועי"כ אנו מתפללים "א"מ גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה כלומר שתצא לנו הגאולה של אחישנה.

אבר חזן זה כנראה ע"ה הוא, ועד אשר יגמר תפלה זו תהי בעתה, והאי מהרה מהחזן הוא מעין מהרה דמרי עלמא, דאמרין (שם צ"ח) מהרה דמרי עמי תמני מאה ונ"ב שנין.

נ"א

רש"י אשר היה רגיל למחר בקליחות עד שלא היה אפשר להדיקו אמרתי עליו, שהוא ירוך להשיג ולקיס מה שאמרו צקוף בקליחות השתא בעגלא ובזמן קריב.

נ"ב

חזן אחד היה צעירנו שדרכו היה להאריך בתפלתו בשצת וציו"ט עד לאחר חלות ואמרתי עליו חצל על דאדין ולא משתכחין, לפניס בישראל היה יהודי אחד בן כ"בא שבוע שמו ומפני מה קראו לו בן כלצא שצוע? שכל הנכנס לביתו כשהוא רעב ככלצ ילא כשהוא שצט (גמין ניו) וחזן זה הוא מהפך הקדר, כשאדם נכנס אללו שצט, ילא רעב ככלצ.

כפלים מכל אשר היה לו ואם היה נתון מראש רשות להמית את אשתי, היה לו להחזיר אח"כ שתי נשים, וכתיב לא תקום לרע פעמים.

נ"ו

התורה תפצו (ביתד, רש"י) יתלו דו חייו (ברכות ב"ד) ואמרתי ע"ד נחות דה"ק החולה תפלו על הכותל, ואינו מניחם, *) דאמר ר"ל (מנחות מ"ד) כל המניח תפלין מאריך ימים, לכן אם תולה תפלו ואינו מניחם יתלו לו חייו ויקלרו ימיו.

נ"ז

רעת זקנתי פרעה מחלוקה ביני וצין רב (שבת פ"ב **) כי הוא אמר שם שצחילי הגלעדי אשר אמר לדוד (ש"ב י"ט ד"ז) אם יטעם עזדך את אשר אוכל ואת אשר אשתה וגו' (מפני זקנתי שהי' אז בן שמונים שנה), ע"ז אמר רב כי צחילי הגלעדי שקרן הוה, ואני אומר כי אמת דיבר, והא"ל ראי' כי אנכי אף שלא הגעתי עדיין לגבורות עכ"ז נעדר ממני חוש הטעם, וכל שנה ושנה הולך וחקר ותנא כציכול דמקייט לי, דאמרין (שם פ"ט) לא בסבי טעמא.

נ"ח

בשהחזן היה שר צמעריו אחר קבלת שבת ומסקלם

נ"ג

לא החזנים אשר יקירו מהם זקנם מלאתי להם ראי' מהלמודא (קדושין ד"ב) שהחליטו ואמרו אין זמן (ראוי) אלא מי שקנה חכמה.

נ"ד

החזן צבית הכנסת אשר אחפלל שם חזר ציו"ט כעשרה פעמים צהלל המלים. אני אמרתי בחפזי ולא יכולתי יותר להתאפק, ואמרתי אם קלרה לו השעה ויש לו דברים נחולים יותר מהתפלה, עד כי לריך לומר בחפזי א"כ למה יחזור עשרה פעמים? אצל האמת הוא כי כל האדם כוזב, וכן אמר האמת טרם נברא האדם אל יברא שכלו שקרים (מד"ר בראשית פ"ה ה').

נ"ה

בשהניחו מנהיגי ציב"י להתפלל צחחזן צבצת חזן אמרתי כי לא יפה הם עושים מפני שעוזרים צזה על דברי הנביא (נחום א' ט') שאמר לא תקום לרע פעמים, ומפקוק זה שמעתי צחופן ה"ל תשובה נכונה על שאלה ששואלים מדוע השיג השטן רשות להמית ולאצד כל אשר היה לאויב, ולא נתן לו רשות להמית את אשתו הרעה אשר היוודע מחשבות ידע מראש כי תדבר כאחת מהנצלות? (אויב ב' יוד) והתשובה ע"ז יען שלצקוף החזיר לו הקצ"י

צואמונה

(*) ויקיים רק לזכרון צעלמא.

(**) שם הוא היה בעל מחלוקה, כדמצינו כמה פעמים בש"ס רב תנא הוא ופלגי.

ס'

בשנה זו הייתי רוצה לילך צפורים
לציהמ"ד להתפלל שם בצבור
ולשמוע מקרא מגילה, אבל רגלי לא היו
מוליכות אותי מפני חולשתי, ובהקט
הדעת נזדמן לי בני שאול צבי עם
הכרכר שלו והולך אותי לציהמ"ד (וגם
החזירני לציתי) אמרתי כמה גדולים דברי
חז"ל שאמרו מכות י' (: בדרך שאדם
רוצה לילך בה, מוליכין אותו.

ס"א

מעשה היה ששכרתי נכרי להטות גגי,
וכשילאתי לראות בסבלתו מלאותי
כי הוא יושב צוקה שלי ומקטרתו
צפיו וישיר, ואמרתי כי הוא קטוגר לכמה
בני ישראל אשר נתן להם מלות קוכה
זה אלפי שנים ועדיין צעוק"ר רופפת
צידם, ונכרי זה שלא ישיג מלות קוכה
רק לעתיד לבא כדאיתא ריש מסכת (ע"ז)
יקדים א"ע ויתחיל לקיים מלותה מכיום.

בואמונה כל זאת זמן רב עד שקלה נפש
היפה מלשמוע, כאשר קירצ א"ע לבא
לקץ תפלה זו, קראתי בקול רם ואמרתי
(כאומר, אתה תאמר לך אנו *) שירה,
ואני אומר) בשמחה רבה ואמרו כלם
מי כמוך באלים ה' כו', אשר נתן לנו
כה ולאל לעמוד ולשמוע עד אשר יקיים
שנה זה ויתן לפיו מחסוס.

נ"ט

בחור חצוף ורע מעללים ה' צעירנו
אשר צחר לו לרעים צחלה
ויפסיה צאכזה רבה, אבל כעבור כחודש
ימים אחר חתונתו פרנא מריצה ציניהם
ולמדה לו הלכות דרך ארץ צפיה ופי
עגלה ערופה צאגרופה, וכאשר שמעתי
דבר זה השתוממתי ואמרתי כי דבר זה
פלא הוא צעיני, כי חכמי התלמוד
שאמרו (סוטה ב') שאין מזווגין לו לאדם
אשה אלא לפי מעשיו הוא רק בזיווג
שני, ולו הזדווגו לפי מעשיו גם בזיווג
ראשון?

(*) ר"ל אמתו אבל כאמת ענו כחב.

סליק ח"ד קראתיו בשם דבר בעמו,
ובו פרחים שונים: אשר המהברקבץ לאמו.
והם הם הצחות אשר מפי עצמה המלמו.
והשומעים עליהם שחקן שמו ולקטו,
אמרתי כי טוב להעלותם לזכרון עולמים,
ולחברם לשלשה חלקים רוח חכמים,
כי אין ראוי להשאירם באפס דמים,
עד ישקיעו בתהום הנשיה כל הימים.

כן דבר המאסף המלמט והמחבר
אשר בשפת קדש אליכם ידבר
ונגמר המשה עשר ימים לירח אדר
מאת מכירכם מאיר יואל וויגאדער

קונטרס

מנחת יהודה

כולל גרורים אחדים מספרי הגדול

מנחת עני

אשר חברתי בעזה"י על כל סדר תפלות ישראל
ולא ראה עדיין אור הדפוס.

מאת

מאיר יואל בן לא"א המצוין במעלות ובמדות

מו"ה יהודה ליב וויגאדער זצ"ל.

בהנחת תפלין

וְרָא יתגבר כנו יצר הרע ויניחנו לעבוד את ה' כאשר עס בדבנו, וכו' ע"פ מאמר דר' חלקנדראי (ברכות י"ז) שאמר בתפלתו רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב? שאור שבעיסה ופירש"י יצה"ר בדבנו הממחילנו.

בברכת השחר

(א) אשר יצר את האדם בחכמה **(ב)** אסביו לעסוק בדברי תורה, **(ג)** אלקי נשמה שנתת בי טהורה היא, אם תרלך לדעת מדוע שלש ברכות אלו קדמו זו אחר זו, לך נא אחי ואחיך אל התלמודא (נדה ד':) דדרש ר' שמלאי שם **(א)** למה הולך דומה במעי אמו כו' **(ב)** ומלמדים אותו כל התורה כו' **(ג)** וכו' יודע שרקצ"כ טכור ונשמה שנתן בך טהורה היא, ומזה תראה כי קסדר שזכרו בגמרא כן קדמו בתפלה.

וְאֵל תביאנו לא ידי חטא (שוגג) וכו' כמ"ש רש"י צ"י משפטים (שמות כ"א י"ג) על הכתוב והאֱלֹקִים אָנֹכִי לְיָדִי וְלִמָּה תִצָּא זֹאת מִלִּפְנֵי? הוּא שֶׁאֵמַר דּוּד (ש"א כ"ד) כֹּאשֶׁר יֵאמַר מִשָּׁל הַקְדַּמְנִי, מִרְשָׁעִים יֵלֵא רִשָּׁע כו' צִמֵּה הַכְּחוּץ מִדְּבַר צִנִּי צִ"א אֶחָד

הרג שוגג ואחד הרג מזיד כו' ע"ש ועיין (מכות י').

וְרָא ידי עברה (מזיד) וכו' כאופן דאיתא (סנהדרין ק"ז) מפני שאמר דוד צהנני ה' וקני נסחוי בדבר עברה ע"ש.

וְאֵפְשָׁר ג"כ שכונו לזה שאמר שלמה (משלי ד' ח') ראש ועשר אף תתן ד"י וגו' פן אשבע וכחשתי וגו' ופן אורש וגנבתי, וגו'.

וְאֵל תביאני לא ידי חטא כמו ידות נדרים ופי' אפי' לא גמר דבורו וכו' כאוחז צית יד של כלי וכלי אחוז צידו (ועיין שם בתפארת ישראל) ובקשתנו שלא יציאונו גם להתחלת עברה, שהעברה תאחז צה, ואף תציאונו לא לידי חטא כו' ולא לידי נסיון, ולא לידי בזיון, כי על ידי שצ"י דברים אלו נכשל צהם אדם גדול כדוד, לכן אנו מתפללים שלא נכשל צהם גם אנחנו דאמרין (סנהדרין שם) לעולם אל יציא אדם עלמו ידי נסיון שהרי דוד מלך ישראל הציא עלמו לידי נסיון ונכשל כו' ולא לידי (בזיון, שם) אמרתי להם הוצא על א"ל מיתחו צחנק ויש לו חלק לעוה"צ אבל חמדיבין פני חצרו צרבים, אין לו חלק לעוה"צ.

סומך ה' דבר הנופלים שלא יפלו עוד, ואח"כ חוקק דבר הכפופים האלו וכן אמר דוד מקודם (בתהלים ל"ז כ"ג) כי יפול לא יומד כי ה' סומך ידו, וכענין דותרלי צמערבא הפסוק (עמוס ה' ב') נפלה ולא תוסיף עוד לנפול קום בתולת ישראל (ברכות ד').

רצון יראיו יעשה ואם יחזרו אח"כ מלונס אז ואת שועתם ישמע ויושיעם ישועו אל ה' והוא יענס, וכמעשה דר' חנינא בן דוסא (תענית כ"ה) שצחלה יכבו ליה למלא רליו חד כרעא דהכנא מפחורא, ואח"כ כאשר חזי צחלמי דכלכו לדיקי אכלי אפתורא דתלת כרעא ואיכו דתרתין כרעי צעא רחמי ושקלוה.

אשרי שאר יעקב בעזרו כדכתיב (בראשית ל"ג כ"ט) כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל, וצמדרש (תנחומא מקץ ה') למד לא נאמר שאל אברהם, או שאל יצחק, אלא שאל יעקב? את מולא שלא נלצ הקצ"ה כי אלא על יעקב כו' עיי"ש.

שברון על ה' אלקיו כמו שנאמר (שם כ"ה כ') וידר יעקב דר וגו' והיה ה' עי דאיהם כלומר אף גם שיהפך ה' עלי מדת הרחמים לדיון, באשר שהקצ"ה מדקדק עם קציבו כחוט השערה ויבמות קביא: עם כל זה והאזן הזאת אשר שמתי מלצה וגו'.

לעולם יהא אדם ירא שמים באתר ובגדיו, כן הוא הנוסח צדוריס שלנו, והוא ע"פ מ"ש הרמ"א צריש שריע אריה ח"ל שויתי ה' צנגדי תמיד הוא כלל גדול צתורה וצמעלת הלדוקים, כ"ש כשויס האדם אל לבו שהמלך הגדול הקצ"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה צמעשו כמו שנאמר (ירמיה כ"ג כ"ד) אם יסתר איש במסתרים, ואני לא אראנו נאם ה' וגו' מיד יגיע אליו היראה כו' ולא יתבייש מפני ב"א המלעיגים עזיו בעבודת חבורא יתצרך שמו, וצתפלת שחרית של יו"כ צצאורי הלא כל הנסחרות והנגלות אתה יודע הארצתי.

אשרי העם שה' אלהיו זה שנאמר (חבקוק ג' ב') ברגו רחם תזכר, אשרי העם שה' אלהיו וכן קדר הפייטן (במוסף צ"ה) הרחום—ומקדים רחמים לרגו.

חנון ורחום ה' ארך אפים וגדל חסד, טוב ה' דבר ורחמיו על כל מעשיו, מצוחר ע"פ תלמודא (סנהדרין קי"א) כשעלה משה למרום מלאו להקצ"ה שיושע וכותב יארך אפים אמר לפניו רבש"ע ארך אפים ללדיקים? ח"ל אף לרשעים, (אולי ישוצו) נמלא שכוה ארך אפים וגדל חסד יען שטוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו (אפי' על הרשעים).

טוב יצר כבוד דשמו המליח האלו
 יפה מזוארים ע"י הקדס מה
 ששמעתי צאור הכתוב מאדוננו דוד
 מה שאמר (תהלים כ"ז) "ךך אמר
 דבי בקשו פני את פניך ה' אבקש.
 כי צעת שהיה המלך דוד לריך לעמוד
 ולהתפלל לפני צוראו, היה מלוח
 שינסו אללו כל צעלי לר ומאוק ומרי
 נפש קודס, כדי להתצונן מהשפלות
 והכנעה ויראת הכבוד שמראים לו
 אלו הצאים לבקש רחמים עליהם,
 ללמוד מהם ק"י על עלמו איך לבוא
 בשער המלך מלכי המלכים לבקש
 רחמים על נפשו וצ"צ ועל כל נפשות
 בית ישראל, ואז היה כרע ומשתחוה
 ונפל על פניו כאחד מעבדיו הפחותים
 אשר כרע ונפל על פניו טרם גשחו
 אליו, וזהו מה שאמר יק"י כלומר
 אם אצא להתפלל ולשפוף תחינתי
 לפניך, אז אמר דבי לצי יעלני, מקודס
 באו אתם כל מרי נפש שצאים לבקש
 חקדי, כדי להתצונן מהם איך.

היוצא לנו מזה שע"י כבוד הצריות
 נוכל להשיג עבודת ה' ר"ל
 איך ובאיזה אופן שנטרף לכנס ולהתפלל
 לפני מלך מלכי המלכים וא"כ אפשר
 שכונו זה במאמרם כן, טוב ר"ל
 הקצ"ה שהוא מקור כל הטובות. יצר
 כבוד בעולם רק דשמו. וצביאור
 מנחת עני שצי הארכתני.

כרם אהובים שאין ציניהם לא שנאה
 ולא קנאה כרם ברורים שכליים

נפרדים כמו ברו לכם איש (אבודרהם)
 ואפשר שהוא מלשון שפתי ברור מללו
 (איוב י"ג ב') וצחלמודא (סנהדרין ע"ב)
 אם ברור לך כשמש, כלומר שאין להם
 גוף עכור (והוא מלשון הכתוב ברה
 כחמה' (שח"ש ו' יוד).

כרם גבורים כמ"ש (תהלים ק"ג ב')
 צרכו ה' מלאכיו גבורי כח
 עשי דברו דשמוע בקול דברו ודבר זה
 הוא מהנמנע לצי"ו, שצבם כתוב שמות
 כ' י"ט) וא"י ידבר עמנו אלקים פן נמות.
מלך עוזר להוליא מחשבותיו של
 אדם למעשה וכדאיתא (שבת קיד)
 צא לטבר מסייעין אותו וככי אמר
 רשב"ל (קדושין ד') ילרו של אדם
 מחגבר עליו בכל יום כ"י ואללמלא
 הקצ"ה עזרו אינו יכול לו כ"י.

ומושיע את האדם אם הוא צלח
 חלילה, ואין הצדוש מתיר
 עלמו מצית האקורים (ברכות ה') אז
 ישלח לו הקצ"ה את ידו ממרום ויוליאו
 מן הצור, וצהלל צבאור הכתוב ה' לי
 צעזרי הארכתני.

ומגן ממזיקים ופגעים רעים שלא
 יגיעו אליו.

אתה גבור דעולם ה', הנה צשצח
 הנה חזר ומזיק על שצח
 הקודס שאמר האל הגדול הגבור והנורא
 כי צעצעית צשר ודם אם גם הוא גבור
 וחזק מאד אשר אין על עפר משלו,
 עם כל זה מה שחי וזיקין יותר הנה

מתחלה שמע רק קולו אשר אנחנו נאנחים ונאנקים מכוזב בגלות המר חום ורחם עדינו, להקל לכל הפחות מעט מכאובינו ולרות לצבינו, ואח"כ כי חשוב אלינו רוח צינתנו ונתבונן על תכונת נפשינו אז נתפלל לפניך שתקבץ ברחמים וברצון את תפלתנו אשר נפרט בשפתינו.

בענינו אף תפן אף רשענו ואף תסתר פניך ממנו. הנה כבר אמר הכתב שלמה ומשלי י"ג ב"ד חושך שבטו שונא בנו, ואוהבו שחרו מוסר, ואמר ג"כ (שם ג' י"ב) כי אשר יאהב ה' יוכיח, וכאב את בן ירצה ואם לא יפן הקב"ה אל רשענו ויתנונו לעשות ככל העולה על רוחו לבלי ליקר אותנו, א"כ תחת אהבתו ישטנונו ויקיר ח"ו השגחתו ממנו, וימסר אותנו לפגעי ולמקרי הזמן! לכן אחר שאנו מבקשים אף תפן אף רשענו נוקיף לבקש מיד עוד, ומעפ"כ אף תסתר פניך ממנו, ולעומת תפלת דוד שהתפלל (תהלים יוד א') צמה ה' תעמד ברחוק תעלים דעות בצרה, אנו מתפללים היה נא מרוב צשועתנו כו' מרם נמרא אףך עננו.

כחו וגבורתו הולכים ומתמעטים, וכל יום ויום הולך וחלש יותר, אבל אתה גבור דעולם ה' ואין שום השתנות בכתך הגדול היה כזה ויכיר לדור דורים ולנצח נלחם*)

שמע קולנו ה' אלקינו, חום ורחם עלינו, וקבץ ברחמים וברצון את תפלתנו, הנה האדם השוכב על ערש דוי ויחסך ציקורים עד כי מרוב מכאבו יסתחר ממנו רוח צינתו אז גם מלים נעחקו ממנו רק יאנה צעצרון מתנים ויכמה מכאב לב, וגם אם יציע אחי מלים דבריו לעו ובלתי מובנים, וכמו שאמר (איוב ד' ב' ג') דו שקף ישקף כעשי והקתי במאזנים ישאו יחד כי עתה מחול ימים יכבד, עף כן דברי דעו, והעובר על פניו יתעורר עליו רחמיו אף שאינו שומע מה שידבר, ואינו יודע תכונת מחלתו, אבל לאחר שיצא פלעיו, או יתן לו קמי מרפא ורוחו ישוב אלינו מעט, אז יתבונן על מלכו הזר ויתחנן צמו פיו להציל לו מרפא ותעלה להקימו מחליו.

וזהו שאנו מתפללים ואומרים שמע קולנו ה' אלהינו כו' כלומר

בשמה

(*) וזהו מה שאמר הכתב (מלאכי ב' ו') בשם ה' כי אני ה' לא שניתי פ"י יען כחי וגבורתי לא נהמטמו, וכחי אז כן כחי גם עתה לכן ואתם בני יעקב לא כליתם. כי לי העז והגבורה לסיל אתכם תמיד, ולשמרכם מן המזיקים ופגעים רעים עלי עד. וזמן רב אחרי כתיב זאת מלאכי ראיתי כדברי מפורש יולא מדברי (המכחא פ' בשלח) על הכתוב, ה' אים מלחמה חיל ייש גבור מלחמה וכחו עליו בן ארבעים שנה, ואינו דומה לכן ששים, ולא בן ששים דבן שבעים, אבל כל זמן שהוא הולך כחו מתמעט, אבל מי שאמר וזוהי העולם אינו כן אלא אני ה' לא שניתי וגו', והוסיף להי שהנמי בדך חמת.

בנשמת

אלהי הראשונים והאחרונים וחזר ומפרש מי הם הראשונים ומי הם האחרונים? אלוה כל הצריות ממעשי צראשית, ואדון כל התולדות שילאו מהם, ובסדור שלי הארכת.

בשמו"ע שחרית לשבת

ושני צחות אבנים הוריד צידו, רבים שואלים מדוע יזכר פה מלת אבנים ללא לורך? ונראה די לבאר ע"פ מה דאיתא (במד"ר שמות מ"א ח') וכן במדרש תנחומא) צחות אבן ולמה של אבן? שרובן של עונשין שצתורה צסקילה (לפי שהנקקלין הם י"ח כדחשיצ צפרק ד' מיתות אצל הכשרפין כן י"א, ונחנקים ח' ונכרגים הם ב') לכך נאמל לחות אבן, וכאן שזכיר וכתוב בהם שמירת שבת והמחלל את השבת מיתתו צסקילה כדאי (סנהדרין י"ג) לכך נזכיר אבנים לרמז עונש סקילה להמחלל שבת.

מוסף לשבת

שתעלנו בשמחה דארצנו פי' ולא עיי צער של גלגול מחילות (עיון כתובות קי"א) ובצבמ"ז אנו מתפללין, והוא יוליכנו קוממיות לארצנו ר"ל ולא עיי לער של ג'ג' מחילות (לפני תחכ"מ).

במנחה לשבת

הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד האי גם מצואר ע"פ

(מדרש תנחומא שמות כ"ז) ח"ל שם ד"א לך לקראת משכ המדברה (שמות ד' כ"ז) זה שאמר הכתוב שה"ש ח' א') מי יתנך באח די כו' את מולא רוב אחים שונאים זה לזה. קין שונא להבל, ישמעאל שונא ליצחק כו' וצאצא את אמרו ישראל להקצ"ב כמשה ואהרן שנאמר הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, ועיון בחוריות י"ב ובעקידה שער כ"ד וזהו שאמר המשורר אם אמנם טוב ונעים צכל אנשים אם ישצו יחד, הנה יתר שאת לאחים אם גם הם ישצו יחד ולא יקנאו זה לזה לומר הלא אצ אחד לכלנו ומדוע עלה עליו הגורל לחיות צכצוד וגדולה יותר ממני?

במוש"ק

ואכלתם אכול ושצו והללחם את שם ה' וגו' ר"ל שלא תצטרכו לצריות להודות להם ולכן דא יבשו עבי דעודם, ומצואר זה ע"פ התלמודא (ברכות ד') כיון שנצטרך אדם לצריות פניו משתנות ככרוס כו' עיי"ש.

ושאבתם

מיס צששון ממעיני הישועה (ישע"י י"ב ג') הנציא מצייר צרוח קדשו הללחם העתיד כאלו חדדי יחי' עשוי מעלם שקורין ששון, והמעיון אשר ישאצון ממנו יקרא ישועה צאשר שמימיו יכיו מנוקים וצדוקים לרפואה ותעלה, והיא מליכה עמוקה ונפלאה לרוב טובת העתיד

שכל אשר יעשו וללוחו, וכחקיר צור
אשר לא יכזבו מימיו כן יתמיד שמש
הללחנו, ובכלי מחזיק ברכה ששמה
ששון תמיד נשמה ונגילה ונשאב ממעיו
הישועה (ועיין סוכה מ"ה).

במוסף שבת ור"ח

וְרַפִּי שחטאנו לפניך אֱלֹהֵינוּ וְאֲבוֹתֵינוּ
חֲרַבָּה עִירֵנוּ וְשִׁמְשׁ בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ
אֲפֶסֶר שְׁכוּנוֹ דְּבִרְיֵה לְדַבְרֵי הַתְּלַמּוּדָה
(ירושלמי יומא פ"א הלכה א') דְּלִמְרִינָן
שֶׁס כָּל דּוֹר שֶׁלֹּא נִבְנָה (בִּיבְמִ"ק) בִּימֵיו
מַעֲלִין עָלָיו כָּאֵלֹה הוּא הַחֲרִיבוּ,

וּאֲפֶשֶׁר עוֹד נִדְּוָשׁה זֶה תִּקְנוּ מִיָּד
אַחֵר הַחֲרוּבָן, וּמִשְׁכָּה לֹא
זֹה מִמְּקוֹמָהּ, וְכֵן הַנוֹסָח, וּמִפְּנֵי חֲטֵאוֹנוּ
גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ שֶׁנֶּאֱמַר גַּם הַיּוֹם.

בברכת כהנים

אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּקֹדֶשׁוֹ שֶׁל אֱהֲרֹן
וְצִוּנוּ לְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
בְּאַהֲבָה (כֵּן הוּא הַנוֹסָח בְּתַלְמוּדָה
דְּסוּטָה ל"ט, וּבְמִדְרַשׁ נֶשֶׁא) וְהֵנָּה פְּלִיאָה
דַּעַת מִמֶּנִּי מְדוּעַ תִּקְנוּ שִׂיאֵמְרוּ הַכֹּהֲנִים
בְּאַהֲבָה אֲשֶׁר בְּאַהֲבָה לֹא מֵלִינוּ שׁוֹם
מִקְרָא מְפֹרָשׁ בְּחֹרֶה שֶׁנִּלְטָווּ הַכֹּהֲנִים
לְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה דּוּקָא? (א).
וְרַבֵּאֵר זֶה נִקְדִּים לְהַצִּין מְדוּעַ שֶׁזֶּה
הַקִּבְצָה לְכֹהֲנִים שֶׁיִּבְרְכוּ

לְיִשְׂרָאֵל בְּשֵׁשׁ יָחִיד דּוּקָא, יִבְרַכְךָ
וְיִשְׁמְרְךָ וְגו' וְלֹא בְּשֵׁשׁ רִבִּים יִבְרַכְכֶּם
ה' וְיִשְׁמְרְכֶם וְגו' וּבְשֵׁשׁ הַפְּסוּקִים מִתְחַלְתּוּ
„כֹּה תִבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר
דָּהֵם וְעוֹד הֵלֵל אֵין בְּרַכַּת כֹּהֲנִים
פְּחוּת מִעֲשֶׂהָ?

וְנִרְאָה דִּי ע"פ מֶה שֶׁזָּכַרְנוּ לַעֲוִל
דְּבִרֵי רַשְׁבַּ"ח מִקּוֹף מִקְסָת
עוֹקְצִין שֶׁאֲמַר, שֶׁלֹּא מֵלֵא הַקִּבְצָה בְּי
מִחֻזִּים בְּרַכָּה לְיִשְׂרָאֵל אֲדָא הַשְׁשׁוֹם
שַׁע"י הַשְּׁלוֹם חֲגוּדִים הֵם אֵלֶּה עִם אֵלֶּה,
וְאַחֲבָדִים זֶה לָזֶה, וְחֲצִירִים כֹּאחֵד לְהַחֲזִיק
הַבְּרַכָּה, וְכִמּוֹ שֶׁכֻּלִּי לֹא יוּכַל לְהַחֲזִיק
בְּחֻבּוֹ שׁוֹם מִשְׁקָה אִם נִמְלֵא צוֹ גַּם
נִקְצַ קֶטֶן כְּחֹדוֹ שֶׁל מַחֲטָה, כֵּן לֹא חֹכֵל
הַבְּרַכָּה לְחֹל עֲלֵיהֶם אִם יֵשׁ צִיּוּיָהֶם אֶף
מִעַתָּה שֶׁנֶּאֱמַר וּפְרֹדוּ לְבָבוֹת חֲלִילָה, וְלִכְּן
זֶה הַקִּבְצָה לְקִיּוֹם בְּרַכָּה שְׁלִישִׁית
בְּשָׁלוֹם לְחֹרֶת שֶׁהוּא עֵיקַר הַכֻּלִּי
הַמִּחֲזִיק בְּרַכָּה כְּנִ"ל, וְעַפְ"י אֲפֶסֶר לִכְּן
זֶה לְבִרְכָּתוֹ בְּשֵׁשׁ יָחִיד דּוּקָא (ב)
לְחֹרֶת שֶׁקֶן אֵין תְּחֹל הַבְּרַכָּה אִם יִהְיֶה
חֲצִירִים כֹּאחֵד וּדְּבֻקִּים זֶה בְּזֶה, וְאִם
יִהְיֶה לְכֵן שׁוֹם שֶׁנֶּאֱמַר עַל אֶחָד
מִהַמִּתְבָּרְכִים וּלְצוֹ חֶלֶק מִמֶּנּוּ אֵין יִחְסַר
הַשְּׁלוֹם צַעֲלָם מִעֲלֵמֵיו אֵין יִבְרַךְ בְּשֵׁשׁ
יָחִיד שֶׁגַּם הַכֵּן צַעֲלָמוֹ הוּא בְּכָלל
יִשְׂרָאֵל? נִמְלֵא מֵאַחֵר שֶׁיֵּי זֶה אֶת
הַבְּרַכָּה לְבָרֵךְ בְּשֵׁשׁ יָחִיד דּוּקָא, נִשְׁמַע

מזה

(א) והנה בעל מ"ה כתב הטעם שלנו לומר בברכה הוא ע"י הוזהר אך לא גלה לנו
הטעם מדוע שאומרים וצונו לברך באהבה מאמר שלא מלנו צווי זה בכל התורה?

(ב) ובמסכת (סוטה ל"ח) כה תברכו את בני ישראל שלא ישנו, פי' לומר בלשון
רבים אף כי המתברכים מרובים.

מזה שניך להיות אהבה ואחבה ושלוש
גם בין הכהנים והעם, והיו כאלו נאמר
מפורש שהכהנים יברכו את ישראל
באהבה.

שם חיים ויברכה למשמרת שלום
כי במקום שנעדרה הזכרה נעדר השלום
וכדאמרי חז"ל "כד משלם שערא
מכדא נמיש ואתי תיגרא בביתא
(ב"מ נ"ט) ע"כ אנו מבקשים שתתן
לנו חיים וזכרה למשמרת שלום.

שם עשינו מה שגזרת עיינו כו' ואפשר
לדכן תקנו שיאמרו הכהנים
בלשון גזרה הוא ע"פ התלמודא (סוטה
ד"ה) שאמר ריב"ל שכל כהן המזבח
מתחבר, וא"כ אפשר שיטעו הכהנים ויחשבו
לדכן הם מזכרים לא מלד לזוי כי ולא
מאהבה ישראל רק מקצת אהבה עלמם
כדי שיתברכו כמה, לכן אומרים עשינו
מה שגזרת עיינו כלומר הנה זכרנו
להקבל רק מלד גזרתך ולא עלה על
לבונו מחשבה זרה ח"ו.

בתפלת ר"ה

ודברך אמת וקים דעד. כלומר ע"י
שדברך אמת ע"כ קים דעד
וכדאיתא (שבת פ"ד) מיט שיקרא
אחדא כרעיה ואמת מדבן דבוני?
(מועכזין תחתיה אותיותיו כמין לזכר
רש"י) קושטא קאי. שיקרא לא קאי.

בתפלת יו"כ

הלא כל הנסתרות והנגלות אתה
יודע, פי' כי לוא היכ נמלא

איש אשר לו הכח בחוש הראיה שלו
לראות בחשך ובמקתרים, אזי ברוב
תשכחות יכולל על כמו הנפלא המיוחד
לו יותר מכל האדם אשר על פני
האדמה, ואזי נגלו כל תעלומות, אך
לא יכולל גבר ע"י שיראה באישון לילה
ואפילו על ידי אור לנתיבותי צעת
העדרו מחצירו שאין לו נר לרגלו,
כאשר לא יפלא בעיניו על בני ישראל
צמלים איכה ראו בשלשת ימי אפילה,
יען כי להם היה אור צמושצותם,
וכנה הקב"ה הנאמר עליו (תהלים
פ"ט י"ב) גם חשך לא יחשיך ממך,
ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה אין
להתפלא שלפניו נגלו כל תעלומות וזוהן
ובדק גזי נסתרות, ולכן נאמר שפיר,
כלא כל הנסתרות (ואח"כ) והנגלות
אתה יודע, כלומר כשם שאין חודש
שאתה יודע הנגלות כן אין חודש
שאתה יודע הנסתרות, או יאמר שזו
ווידוי על מעשינו הגלויות אף גם אם
היו טובים לעיני השמש, אפשר שלבנו
לא היה שלם עמך רק לנחול כבוד
ותפארת, וזהו עון פלילי, וכמאמר
התלמודא (ב"מ ע"ט) מפני מה החמירה
תורה בגנב יותר מבגזל? שזה השוכ
כבוד עבד לכבוד קונו, וזה לא השוכ
וכ"פ הנסתרות מהנגלות (רק) אתה יודע.

שם הרי אני לפניך ככלי מלא בושח
וכדימה על כן אבקש ממך
שיהי רצון מלפניך שיא אחטא עוד
שאז תעבור בזושה והכלימה גם על

תשובה, וכיון זה שתשובה מועיל היא ג"כ מרחמי ה' וכמ"ש ספרי היראים ע"כ יפה לנו לשבחתי גם אם תצנה צמחיה.

שם, בונה (הוא לשון הוה) ירושלים
אמן וכספור התלמודא (ב"ב ע"ה)
דיתבי ר"י וקא דריש, עתיד הקצ"ח להציל
אזנים טובות ומרגליות כו' ומעמידם
בשערי ירושלים כו' חזיא מלאכי השרת
דקא מנקרי אזנים טובות ומרגליות כו'
ח"ל הני למא, ? ח"ל שעתיד הקצ"ח
להעמידן בשערי ירושלים.

הרחמן הוא ישובר ע"דנו מעד צוארנו,
הוא ויליכנו כוונות דארצנו,
כי העול המעיק לוארנו יכבש ראשו לארץ,
לכן אם ישבר עלנו מעל לוארנו אז נלך
בקומה זקופה, וא"כ בקשה אחת היא,
ואפשר כי שתי בקשות הן והוא ויליכנו
כוונות לארצנו פ"י ולא ע"י זער של
גדגוד מחילות כדאיתא במסכת
(כתובות מ"א)

הרחמן הוא יוכנו, ויחיינו וימרבנו,
דימות המשיח (כן הוא הכ"י)
הנכונה וכן הוא בצדוריהם) ר"ל ולא
כעולא שאמר ייתי ולא אחמיניה, רק כרצ
יוסף שאמר ייתי ואזכר דאיתבי צטולא
דכופתא דחמריה (סנהדרין צ"ה) וכן אנו
מבקשים בתפלת שחרית צוצא לעיון ונזכר
ונחיה ונראה כו' לשני ימות המשיח.

לברית מילה, חרחמן הוא יברך

אבי הילד ואמו כו'

ומיום השמיני והלאה ירצח דמו, מנזל
ע"פ (פסימתא דשור או כשב) וז"ל לדקתך

גדות הכלי חולה, וכל רואי ילעיגו לי
וכבר אמר רב כהנא (ברכות ד"ד) חלף
עלן מאן דמפרש חטאה, שנאמר (תהלים
ד"ב) אשרי נשוא, פשע כקוי חטאה,
ועיין (יומא פ"ו).

בבהמ"ז

והרוח דנו ה' אלהינו מכ"צ צרתינו,
המלה לרה בונה על דבר שר
ומעיק לאדם, ובקשתנו להרווח לנו מכל
לרתינו "מאך אונז צרייט פון אונזער
איינגשאפט" ואפשר שמכוון להא דאיתא
(במד"ר בראשית ע"ה י"ג) על הכתוב
(בראשית ד"ב י"ז) ויתן ביד עבדיו וגו'
וק"ח תשימו בין עדר ובין עדר, אמר
יעקב לפני הקצ"ח רבש"ע אם יהיו לרות
באות על בני, לא תציל אותם זו אחר
זו, אלא תר"ח להם מצרתיהם כו' ע"ש.

שם, בא"י בונה ברחמי ירושלים
בסידורים רבים מוקף מלת ברחמי
בין שני חללי לבנה, ונ"ד כי הדיו עמהם,
דאמרינן בתלמודא (סנהדרין צ"ה) זכו
אחישיבה, לא זכו צעקה, ואם אנחנו
מתפללים שיעיר הקדש חבנה במהרה
בימינו כוונתו אע"פ שלא נשלם עדיין
הקץ של צעקה, וא"כ זה יהי לקיומן
שלדיקים אנחנו ואז בדין יבא משיח לדקנו
ובדין תצנה עיר הקדש, וגם אם אין
רחמים בדין יקוב הדיו את הכר וצא
יצא, והק"א דגרסי ברחמי אפטר מטעם
כי אדם אין לדיק בצלך אשר יעשה (רק)
טוב ולא יחטא (קהלת ז' כ') ע"כ ח"א
שזכה לבנין ירושלים במהרה רק ע"י

כהררי אל וגו' אדם ובהמה תושיע ה',
משפט אדם ומשפט בהמה, משפט אדם
ציום השמימי ימול בשר עלתו שעבר
עליו את השבת, ומשפט בהמה ומיום
השמימי והלילה ירצה לקרבו אשה לה'
כה"ד אדם ובהמה תושיע ה'.

לברית מילה

הרחמן הוא יברך בעל ברית המילה.

אשר שש דעשות צדק בגידה
כ', הכה ידוע שמחשבה טובה הקצ"ה
מלפני למעשה כדאיתא (פירושין מ')
ומטעם זה אמרין בתלמודא (שבת ס"ג)
אפילו חשד אדם לעשות מלוא ונאנס ולא
עשה כו' מעב"כ כאלו עשה לכן אם
חשד וגם עשה שורת הדין נותנת שוכי
לו שכר כפול על המחשבה וגם על
המעשה, ואם אדם עושה חיוב מלוא
בשמחה, סימן הוא שכיו ג"כ מחשבתו
וכוונתו טרם שעשה להוליא המחשבה
טבורה אל הפעולה, ואם בעל ברית המילה
שש ושמה לעשות דק בגילה לכן ישלם
לו ה' כמפעלו ומשקרתו עוד ג' חכי
כפולה אלל כאשר שכר מלוא כהאי
עלמא ליכא כדאיתא (פירושין ד"מ:) לכן
יתנחו דמעשה דמעשה, פי' הקצ"ה
ישלם לו שכרו בעולם העליון.

פרפראות לברכת המזון

נודה דך כו' ועל שהצאתנו ה'
אלקינו מארץ מצרים, ופדיתנו
מבית עבדים, ועל ברייתך שחתמת
בבשרנו, ועל תורתך שלמדתנו כו' ועל

חיים חן וחסד שחוננתנו כו' ועל אכילת
מזון שאתה זן ומפרנס אותנו תמיד
כו' קמיכת אלה הדברים יובן צדקם
הכתוב (ויקרא כ"ח נ"ח) כי די בני ישראל
עבדים וכל הקונה עבד יחק על בשרו
סימן ואות מיוחד כי נרע הוא לאדון
פלוני, ע"כ נודה לך ג"כ ועל ברייתך
(שאתה) חתמת בבשרנו, וא"כ עבדך
אנן, ולא עבדים לעבדים (פירושין כ"ב)
והכדל צין עבדי פרעה לעבדי ה' גדול
מאד צוה ועל ועל תורתך שלמדתנו.
ואם אכתי היינו עבדי פרעה לא זכינו
לזה, דאמר ריב"ל (כתובות כ"ח) אסור
לו לאדם שילמד את עבדו תורה,
והתועלת מה רבות כהה (א) שעל יד
חיי עולם נמנע בתכנו כמ"ש (משלי ג'
י"ח) עין חיים היא דמחזיקים בה, ואמר
(אבות פ"ז) גדולה תורה שכיף נותנת
חיים לעושה צעור"ז וצעור"ב, (ב)
ויעלת חן ללומדיה כמ"ש (שם ד' מ')
תתן לראשך לוי חן, וכן שר רבנן כי
קמכו לר' זירא (כתובות מ"ז) לא כחל
ולא שרק ולא פירכס ויעלת יחן' (ג)
וחסד שחוננתנו כמ"ש (משלי ד"א כ"ח)
פיה פתחה צחכמה ותורת חסד על
לשונה ואמר ר"ל (חגיגה י"ב) כל העוסק
בתורה צלילה הקצ"ה מושך עליו חוט
של חסד (ד) ועל אכילת מזון שאתה
זן ומפרנס אותנו תמיד, ר"ל אע"פ
שיכול הרב לומר לעבדו עשה עמי ואיני
זקן, (כתובות מ"ג) הני מילי צעוד
כעניי אלל צעוד עבדי כחצת בתורתך
כי טוב לו עמך, ואמרו חז"ל (פירושין
כ"ב) עמך במאכל, עמך במשתה

ע"כ טוב (לי) יום (אחד) ולעסוק בחורב
בחדר מלכילות אלף עולות על גבי מזבחך
(שבת ד')

בק"ש שער המטה

יהי רצון מלפניך ה' אבי שתיכיבני
בשמים פה שלא יבא בי מלחמת
היכל, וע"ז כתובין אדונינו דוד ואמר
(תהלים ד' ט') אין שלום בעמי
מפני חטאתי.

ותעמידני בשלום, וכוא כאופן שאמר
דוד (שם פ"ח ה') בשלום
יחדיו אשכבה ואישן כי אתה ה'
לכד לטח חשיבני.

המאיר עולם כלו בכבודו, כלומר
ע"י שכבודו מלא עולם
ועמו שרי נכורה, ע"כ מאיר לעולם
כלו בכבודו.

ועל דרך הרמז אמרתי שנגזר זה
הא דליתא (בראשית רבה י"ג
י"ד) רבי שמעון כי שאל לרי שמואל בר
נחמן. כי מהיכן נבראת האורה? א"ר
מלמד שנתעטף הקב"ה בשלמה, והבהיק
זיוו חדרו מסוף העולם עד סופו,
וליתא (שבת ק"ג) ר"י קרי למאניה
מכבודותיה, וכו' שאנו אומרים המאיר
לעולם כלו וזמנה? בכבודו, פה בשלמותו
שממנה נבראת האורה.

ויראני את יהושע הכהן הגדול עמד
לפני מלאך ה', והשטן עמד
על ימינו לשטנו, ויאמר ה' אל השטן
יגער ה' בך השטן וגו' הלא זה

אוד מצד מאש ויחושע כי לבוש בגדים
לואים ועמד לפני המלאך וגו' (זכריה
א' ב' ג') יבואר ע"פ מה דליתא
וסנהדרין צ"ב) דשדכו ליהושע ככשן
אש ונעשה לו נס כחנניה מישאל ועזריה
וילא בשלום, וליתא (שבת ד"א) על שלש
עבירות נשים מחות בשעת לידתן כו'
ואמרין בגמרא (שם) מאי שנא בשעת
לידתן? אמר רבה נפל תורא חדד לקבינא
(עד שלא יקום ויחי) טרח להשליכו
רש"י) וכהו יחושע שהיה עון זה. מכבר
(שהיו בניו נושאים נשים שאין הגונות
לכבוה, ועיין שם במלצ"ס) ולא מושה
בהם כדא"י בתלמודא (שב) כשנשלק
לכשן האש ה' אז שעת הכושר לחדוד
לקבינא וישרף בו, אך מפני שהי' לדיק
גמור וכותו גדול נכנס בשלום וילא
בשלום, וכו' מה שאמר לי הקצ"ה יאל
כשטן איזה חוטאת יחי לך מזה שאתה
עומד על ימינו לשטנו? מאחר שלא פעל
עליו ולא הרע לו עון זה כשנכנס לכשן
האש, איך ירע לו עון זה אחר שילא
מכשן האש? וכו' שאמר, ויאמר ה'
אל השטן יגער ה' בך השטן וגו'
הלא זה אוד מצד מאש.

פרפראות לקידוש הרבנה

ששים ושמיים לעשות
רצון קונם

גרסינן במסכת (גדרים ד"ט) דק
רצא כו', מ"ד (הבמות ג' י"א)
שמש ירח עמד זבולא לאור חניך יכלכו

שמש וירח בזבול מאי בעי, והא ברקיע קביעי? מלמד שעלו שמש וירח מרקיע לזבול, ואמרו לפניו רבש"ע אם אתה עושה דין לזבן עמרם (במהלקותו של קרח) אנו מאירין. ואם לא אין אנו מאירין, באותה שעה זרק בזה חלים וחניתות אמר להם בכל יום ויום משתחווים לכם ואתם מאירין, בכבודי לא מחיתם, בכבוד צ"ו מחיתם? ובכל יום ויום יורה בזה חלים וחניתות ומאירים כו'.

ובמסכת ופנהדרין ק"י, ובסדר מרח פ' י"ח ט"ז הגירסא והאידנא לא נפקו עד שמחו לכו.

ולכאורה דבריו נפלאים המה, מה יעשה רבא עם הכחוש ישיש בגבור דרין ארח אשר זו כחוש בהפך ששמים ושמיים לעשות רלון קונס, וכן אנו אומרים בתפלת שחרית של שבת, טובים מאורות שצרא אלקינו כו' ששמים בצאתם וששים בבואם, ופליאה שהמפרשים לא העירו ע"ז?

ונראה די להקביר דבריו ע"פ דמיון, לזבן עשיר מופלג שירש מאביו הון עולם, פ"א צא אליו רמאי ויאמר לו דע לך כי אביך לוח ממני פ"א בשעת דחקו חמש מאות רי"ב, וזכ לך השטר חוז כחוש וחתום בחתיי אביך ועתה כשז לי, ואם לא ואדעכ.

וירעם עליו הכן בקול ויאמר, כי דבר זה הוא שקר והשטר מזויף הוא צאשר ידעתי כי זה כמה וכמה שנים אשר תמיד היו מונחים איהו

אלף רי"ב במומנים צארגו צחל שלו (אין זיון קייף קאסטין) ולא היה חייב לשום אדם, ואיך יתכן שהוא ממך הכך הכך? **ויאמר** לו דע לך, אם לא חשוב את נשיי צרלונך בטוב אזי אגיש משפטי לשופט העיר ואז גם הולאות המשפט יעלה לך לטכום נכון.

ויען אליו הכן ויאמר בטוב צעינך עשה, ויגש האיש את משפטו לפני השופט.

ויהי כאשר הוצא להיורש שטר הזמנה לדין ליום קצוב הקדים והגיש משפטו גם הוא על איש ריבז, כי פלוני ופלוני הוליא עליו שטר מזויף, וכאשר צא היום המיועד למשפט הביא היורש כתיבת יד אביו עמו, ויזמן מומחים שידמו חתימת יד השטר לכתיבת יד אביו כדי שיחקרו ויודעו לדעת אם האמת אלו, או השטר מזויף הוא?

ויהי כאשר החלו המומחים לבדוק ולבחון את השטר היטב בכלי מכשירים שלהם, החל לז הרמאי לנוקפו בהבינו כי עוד מעט ותגלה חרמיתו ואז מרה חכ"י אחריתו כי יורידוהו צבית הקוהר וישימו עליו משמר, וילחש בצלן איש צריתו אשר עמד אללו ויאמר לו דע לך ידידי! כי רגעי חופשי קפורים המה לי, ע"כ אלא חנוני השלך עלי שקולים ככני! ופלעני! וגרשני מצית המשפט, ואז אולי אמלא מפלט לנפשי.

וימלא רלזו, ויחל לריב עמו, וירם את ידו ויכהו מכה רבה, וירעם עליו בקול ויאמר לא לא איש

כדמים, ויקחבו צליזות ראשו ויקצחכו ויגרשכו מבית המשפט (מוזן מאליו כי האיש הזה לא רב את ריביו ולא עמד נגדו) ובשעה שכל העם עמדו משחוממים ומוצבילים על המחזה נשא את רגליו וירץ בשמחה רבה עד כי חמק ועבר וינל והמלט את נפשו.

הנמשל מוזן מאליו. כי הנה בכל יום ויום תלונה מוסר ה' באזני החמק ולבנה בכבודי לא מחיתם

בכבוד צו"ד מחיתם ? ובושח חכסכ פניהם מפני הדר גאון כבודו של הקב"ה לנאח עלי תבל להאיר לארץ ולדריס עליה, אצל באמת תערג נפשם למלא רלון בוראם ולעבוד עבודת הקדש, ע"כ הם מלפים ומחכים על הרגע שיתחייבו דין, ויורה בהם חלים וחניתות ויגרשם להאיר על פני תבל, וכמעט ילאו חולח אזי בעליזת נפשם ירולו ארח וששים ושמחים לעשות רצון קונם.

השמטה

להרצ מעורו, צזה לו פ"א לעיני עדתו, וע"ז הרע להרצ מאד ויקללכו בצרכת ילחק ליעקב (בראשית כ"ז כ"ט) הוי גביר דאחיך, כל השומעים התפללו עליו, כי תחת אשר ה' ללצשו קללה כמדו, צרכהו גם צרך, וכאשר הניגיע רוחו של הרצ, שאלכו אחיז חנשים ע"ז, ויען ויאמר, דעו לכם יקורי כי הגביר אשר חבד את ממונו ולא ירלה כי יגלה לעיני השמש הנה יר לו מאד כפלים, כי מלכד שנעדר ממנו תענוגיו, עוד רבים שואלים ודורשים ממנו כי ישחד מממונו לכל מפעל טוב ודבר מלוח נדבה הגונה כקדם, ע"כ יפה עולה לו צרכתי אשר צרכתיו וכן יצרך גבר הוי גביר דאחיך ר"ל שיעני וישאר גביר רק למראה עין אחיו ואז ידחקו ויאערכו ביתן ויחזור ויתן כימי עולם וכשנים שעמד צחקפו.

השמטה מחלק ג'

בנו של הגאון דק"ט הערלאג בן י"ג שנה נשא צעמחת תורה על כחפו ק"ת גדולה וכבדה, ואמרתי להגאון הני"ל כי בנו קבל עליו עול מלכות שמים צעודנו נער, וענה לי כי קיים צזה דברי המקונן ירמיהו (איכה ב' כ"ז) טוב דגבר כי ישא ע"ז בנעוריו.

השמטה מחלק א'

ער איז אחד אשר הסכים בדעתו לילך לארץ ישראל, ואח"כ לקח ענה מהמופלא ידידי איז ירושלים אשר נקע מזה זמן לא כביר לא"י להודיעו גם דעתו צזה, ענה ואמר לו, כמדומה לי שעליך יעלה גורל תרח חבל לא גורל הצרבה, כי צתרח כתיב (בראשית י"א ל"א) ויקח תרח את הצרם וגו' וילאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען, ויצאו עד חרן וישבו שם, (ולא צא לארץ כנען) חבל בצרם כתיב (שם י"ב ה') וילאו ללכת ארצה כנען, ויצאו ארצה כנען.

השמטה מחלק ב'

בעה"ב אחד אשר קרא לשכנו לדון תורה חלל רב חכם, על אשר לא ישלם לו שכר דירה וגם ללחם אינו ילא, טען שכנו ואמר רבי! הנה חמס: כן שאוכי חייב לו שכר דירתו חבל מה לעשה כי עני חוכי ואין ידי משגת לשלם לו והטעם שלא חלא הוא יען כי אין איז מי שיספחני אל ביתו ויען הרצ ויאמר לו הנה פסק דינך כבר מפורש ילא מפי החכם מכל האדם צמאמרו (קהלת ה' ד') טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם. **גביר** אחד אשר הוב מלער תמיד